

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST
IN KNJIGARSTVO

Tjaša MEDVED

Vsebinska obdelava v slovenskih knjižnicah

Magistrsko delo
s prilogami na CD ROMu

Mentor: red. prof. dr. Alenka Šauperl

Študijski program: Bibliotekarstvo

Ljubljana, 2016

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Tjaša MEDVED

Naslov magistrskega dela: Vsebinska obdelava v slovenskih knjižnicah

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Magistrski študijski program Bibliotekarstvo

Ljubljana, 2016

Število listov: 116 Št. slik: 30 Št. tabel: 0

Število prilog: 2 Št. strani prilog: 17

Število bibliografskih opomb: 1

Mentor-ica: red. prof. dr. Alenka Šauperl

Somentor-ica: /

UDK 025.45: (497.12)(043.2)

Ključne besede: vsebinska obdelava, gesljenje, predmetno označevanje, klasificiranje, slovenske knjižnice

Izvleček:

Namen magistrskega dela je pregledati prakso vsebinske obdelave v različnih slovenskih knjižnicah. Glavni cilj raziskave je narediti nek splošen pregled k vsebinski obdelavi, da bi našli vsaj nekatere vire neenotnosti. Na podlagi rezultatov smo ugotavljali vzroke za razlike v rezultatih vsebinskega opisa med različnimi vrstami knjižnic in predlagali načine za doseganje večje enotnosti vsebinske obdelave. Kot metodo zbiranja podatkov smo uporabili anketni vprašalnik. V raziskavo smo vključili že pridobljene rezultate zaključne seminarske naloge, ki so jo opravili študenti bibliotekarstva pri predmetu Vsebinska obdelava v študijskem letu 2013/14. V njihov vzorec je bilo vključenih 11 splošnih, 16 osnovnošolskih, 15 srednješolskih in 10 visokošolskih knjižnic. Mi smo dodali še 8 visokošolskih in 8 specialnih knjižnic. Podatke dodatnih knjižnic smo zbirali od konca februarja do sredine maja 2016. Ugotovili smo, da večina katalogizatorjev pri vsebinski obdelavi gradivu vedno dodeljuje gesla in vrstilce. Največ katalogizatorjev pred določanjem gesel in vrstilcev preleti vsebino gradiva in se nato o vsebini pozanima še drugje. Katalogizatorji v slovenskih knjižnicah pri gesljenju najpogosteje uporabljajo Splošni slovenski geslovnik, pri klasificiranju pa Univerzalno decimalno klasifikacijo. Katalogizatorji so bili mnenja, da uporabniki gradivo pogosteje iščejo z gesli in redko oziroma skoraj nikoli z vrstilci UDK. Razlogi za neenotnosti se nahajajo predvsem v neuporabi smernic, navodil in priročnikov za gesljenje in klasificiranje oziroma v uporabi različnih tovrstnih pripomočkov. K večji enotnosti vsebinske obdelave med slovenskimi katalogizatorji bi pripomogel tudi enoten seznam predmetnih in klasifikacijskih oznak, ki bi jih uporabljali pri vsebinskem označevanju.

Prevod v angleščino

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Library and Information Science and Book Studies, Master's Study Programme in *Library Science*

Title: Subject cataloging in Slovenian libraries

Keywords: subject cataloging, subject headings, subject indexing, classification, Slovenian libraries

Abstract:

The purpose of master's thesis was to examine the practice of subject cataloging in different Slovenian libraries. The aim of the research was to get a general overview of subject cataloging in order to find at least some source of disunity. We wanted to establish reasons for different results in subject description between different types of libraries and to suggest ways for achieving greater unity of subject cataloging. As the method for gathering data we used a questionnaire. In our study we have also included results of the seminar paper that students of library science wrote for the course Subject cataloging in the academic year 2013/2014. Their sample included 11 public, 16 primary school, 15 secondary school and 10 academic libraries. We added 8 academic and 8 special libraries. This data was collected from February to May 2016. We found out that most of the cataloguers almost always assign subject headings and classification numbers. In order to do it, they use methods such as skimming through the book's content and often also informing themselves about the content elsewhere. Most of the cataloguers in Slovenian libraries use the subject heading list called the Slovenian general list of subject headings (Slovene: Splošni slovenski geslovník - SSG) and classification scheme Universal Decimal Classification. According to the cataloguers, library users often use subject headings and rarely or almost never use classification numbers when they're searching for material. The reasons for the lack of unity are mainly located in non-usage of guidelines, instructions and manuals for cataloging by subject headings and classification numbers or in usage of different kind of aids. What could also bring greater unity to subject cataloging is a unified list of subject headings and classification numbers that would be used in subject cataloging by Slovenian cataloguers.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	12
2 PREGLED DOSEDANJIH OBJAV	15
2.2 DOLOČANJE VSEBINE GRADIVA IN VSEBINSKO OZNAČEVANJE	17
2.3 PREDMETNO OZNAČEVANJE IN KLASIFIKACIJA	18
2.3.1 Predmetno označevanje	18
2.3.2 Klasifikacija	23
2.4 PROCES VSEBINSKE OBDELAVE	26
2.4.1 Proces vsebinske analize	26
2.4.2 Proces določanja vsebine slovenskih katalogizatorjev	28
2.5 PRAKSA VSEBINSKE OBDELAVE	29
2.5.1 Praksa vsebinske obdelave v tujih knjižnicah	29
2.5.2 Praksa vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah	33
3 RAZISKOVALNA METODA	37
3.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	37
3.2 METODA RAZISKOVANJA	37
3.3 ZASNOVA IN POTEK DELA	38
4 REZULTATI	40
4.1 PRIMERJAVA SPLOŠNIH (SK) IN OSNOVNOŠOLSKIH-SREDNJEŠOLSKIH KNJIŽNIC (OŠ-SŠ)	40
4.1.1 Vrste gradiva, zaposleni in računalniški sistem	40
4.1.2 Gesla in vrstilci UDK	43
4.1.3 Iskanje	53
4.1.4 Postavitev	55
4.2 PRIMERJAVA VISOKOŠOLSKIH (VK) IN SPECIALNIH KNJIŽNIC (SPEK) ..	55
4.2.1 Vrste gradiva, zaposleni in računalniški sistem	55
4.2.2 Gesla in vrstilci UDK	58
4.2.3 Iskanje	69
4.2.4 Postavitev	71
4.3 REZULTATI VSEH VRST KNJIŽNIC (GLAVNE PODOBNOSTI IN RAZLIKE)	72
4.3.1 Vrste gradiva, zaposleni in računalniški sistem	72
4.3.2 Gesla in vrstilci UDK	73

4.3.3 Iskanje	81
4.3.4 Postavitev gradiva	83
5 RAZPRAVA.....	85
6 ZAKLJUČEK	89
7 POVZETEK	94
8 VIRI	98
9 PRILOGE.....	101

KAZALO SLIK

Slika 1: Število knjižnic glede na strukturo izobrazbe zaposlenih v 11 splošnih in 31 osnovnošolskih ter srednješolskih knjižnicah.....	41
Slika 2: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 11 SK glede na celotno število zaposlenih	42
Slika 3: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 31 OŠ-SŠ glede na celotno število zaposlenih	43
Slika 4: Število knjižnic po načinu določanja vsebine gradiva	44
Slika 5: Število knjižnic po oceni pomembnosti gesel (ocene od 1 - ni pomembno do 5 - zelo pomembno)	45
Slika 6: Število knjižnic po oceni pomembnosti vrstilcev (1- nepomemben, 5- zelo pomemben)	46
Slika 7: Število knjižnic po številu dodeljenih gesel strokovnemu in leposlovnemu gradivu	48
Slika 8: Število knjižnic po številu dodeljenih vrstilcev strokovnemu in leposlovnemu gradivu	48
Slika 9: Število knjižnic glede na razlike v geslih za različne uporabnike.....	50
Slika 10: Število knjižnic glede na razlike v vrstilcih za različne uporabnike	50
Slika 11: Število knjižnic glede na uporabo pripomočkov pri gesljenju in klasificiranju...	51
Slika 12: Število knjižnic po uporabi navodil in smernic pri gesljenju in klasificiranju.....	52
Slika 13: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z gesli	53
Slika 14: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z vrstilci.....	53
Slika 15: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki poznajo gesla in vrstilce	54
Slika 16: Število knjižnic po strukturi izobrazbe zaposlenih v VK in SPEK (18 VK in 8 SPEK)	56
Slika 17: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 18 VK glede na število zaposlenih .	57
Slika 18: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 8 SPEK glede na število zaposlenih	58
Slika 19: Število knjižnic po načinu določanja vsebine gradiva	60
Slika 20: Število knjižnic po oceni pomembnosti gesel (ocene od 1 - ni pomembno do 5 - zelo pomembno)	61

Slika 21: Število knjižnic po oceni pomembnosti vrstilcev (1- nepomemben, 5- zelo pomemben)	62
Slika 22: Število knjižnic po številu dodeljenih gesel gradivu.....	64
Slika 23: Število knjižnic po številu dodeljenih vrstilcev gradivu	64
Slika 24: Število knjižnic glede na razlike v geslih za različne uporabnike.....	66
Slika 25: Število knjižnic glede na razlike v vrstilcih za različne uporabnike	66
Slika 26: Število knjižnic glede na uporabo pripomočkov pri gesljenju in klasificiranju...	67
Slika 27: Število knjižnic po uporabi navodil in smernic pri gesljenju in klasificiranju.....	68
Slika 28: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z gesli	69
Slika 29: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z vrstilci.....	69
Slika 30: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki poznajo gesla in vrstilce	70

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Vprašalnik za šolske in splošne knjižnice	102
Priloga 2: Vprašalnik za visokošolske in specialne knjižnice	110

SEZNAM KRATIC

C – Cicibani

CIP - kataložni zapis o publikaciji (Cataloguing-in-publication)

COBIB.SI – Vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov (Co-operative Bibliographic DataBase)

COBISS.SI – Kooperativni online bibliografski sistem in servisi (Co-operative Online Bibliographic System and Services)

COMARC – Kooperativni MARC format (Cooperative MARC – Cooperative Machine-Readable Cataloging)

DDK – Deweyeva decimalna klasifikacija

GZL – Gesla za leposlovje

IFLA – Mednarodna zveza bibliotekarskih društev in ustanov (International Federation of Library Associations and Institutions)

ISBD – Mednarodni standardni bibliografski opis (International standard bibliographic description)

LCC - Klasifikacija Kongresne knjižnice (Library of Congress Classification).

LCSH – Geslovnik Kongresne knjižnice (Library of Congress Subject Headings)

M – Mladinci

MeSH – Medicinski geslovnik (Medical Subject Headings)

NLM – Centralna medicinska knjižnica (National Library of Medicine)

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica

OPAC – Spletni javno dostopen katalog (Online public access catalogue)

OŠ-SŠ – Osnovnošolske in srednješolske knjižnice

PPIAK – Katalogizacijski pravilnik Eve Verone (Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga)

RAMEAU – Geslovnik Francoske nacionalne knjižnice (Répertoire d'autorité-matière encyclopédique et alphabétique unifié)

SGC – Splošni geslovnik COBISS.SI

SICRIS – Informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji (Slovenian current research information system)

SK – Splošne knjižnice

SPEK – Specialne knjižnice

SSG – Splošni slovenski geslovnik

SSSG – Spletni splošni slovenski geslovník

UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija

VK – Visokošolske knjižnice

WinKnj – Knjižnica za Windows okolje (Windows knjižnica)

ZAHVALA

Hvala vsem, ki so mi pomagali in me spodbujali pri pisanju magistrskega dela. Posebej bi se rada zahvalila mentorici red. prof. dr. Alenki Šauperl za vso njeno strokovno pomoč, za njene nasvete, spodbude in usmeritve. Zahvaljujem se vsem sodelujočim v raziskavi, ki so omogočili nastajanje magistrskega dela. Hvala tudi družini in vsem bližnjim, ki so mi ves čas stali ob strani.

1 UVOD

Vsebinska obdelava gradiva predstavlja pomemben del nalog knjižnic. Gre za jedrnat predstavitev vsebine dokumenta, publikacije z določanjem vsebinskih oznak.

Večina slovenskih knjižnic se medsebojno povezuje in sodeluje v vzajemnem katalogu. Ker gre za skupni katalog teh knjižnic, bi pričakovali enotnost v obdelavi. Stubelj (2011) in Hribernik (2011) pa sta ugotovili, da knjižnice pri obdelavi leposlovja niso enotne in tudi ne poznajo smernic iz projekta »Skriti zaklad«, ki so bile namenjene prav poenotenju vsebinske obdelave leposlovja v sistemu COBISS. To povezovanje in sodelovanje knjižnicam omogoča sodobna tehnološka oprema, pojav spletnega okolja in sam sistem COBISS. Knjižnice tako na enem mestu shranjujejo in posredujejo vire, ki jih nato lahko uporabljajo tudi druge knjižnice. Pri tem pa je ključnega pomena enotna obdelava knjižničnega gradiva. Nujno je, da se vso gradivo obdeluje na enak način, z uporabo dogovorjenih pravil, načel ter standardov s tega področja. Le enotna obdelava gradiva uresničuje glavni cilj vzajemnega kataloga v sistemu COBISS.

V sistemu COBISS danes¹ sodeluje že 448 slovenskih knjižnic. Ključni pomen pri procesu vzajemne katalogizacije predstavlja vzajemna podatkovna zbirka COBIB, ki vsebuje 4.795.352 zapisov. Vzajemna obdelava gradiva knjižnicam prinaša veliko koristi, saj je obdelava gradiva zahtevna naloga, ki vzame tudi veliko časa. Vzajemnost omogoča racionalno delitev dela ter prihranek časa, saj različne knjižnice prispevajo svoj delež, njihovi podatki pa so nato dostopni vsem ostalim knjižnicam in tudi njihovim uporabnikom. Pri tem je ključnega pomena, da vsi katalogizatorji znotraj sistema COBISS opravljajo postopek katalogizacije in vsebinske obdelave na enoten način. Žal ta enotnost še ni povsem zagotovljena in uresničena. Katalogizacijska praksa in sam postopek vsebinske obdelave je v večji meri prepuščen praksam posameznih knjižnic. Tako te uporabljajo različne priročnike, standarde in načela ter pri tem upoštevajo interna pravila. V poštev pridejo nacionalni pravilniki za katalogizacijo ter ustrezni mednarodni standardni bibliografski opisi (ISBD). Pomemben je tudi katalogizacijski pravilnik Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga (PPIAK). Druga predelana izdaja prvega zvezka je izšla v letu 1986 in skupaj z drugim zvezkom predstavlja veljavni pravilnik za katalogizacijo v Sloveniji. Z namenom izboljšanja stanja in povečanja kakovosti bibliografskih zapisov je leta 2000 nastal tudi Priročnik za uporabo katalogizacijskih pravil (PREKAT), ki prinaša pregled obstoječih pravil in katalogizacijske prakse v Sloveniji.

¹ Podatek o številu sodelujočih knjižnic in številu vseh zapisov je bil pridobljen 22.5.2016.

Namenjen je predvsem začetnikom in knjižničarjem, ki se s katalogizacijo redkeje ukvarjajo. Knjižničarji, ki se ukvarjajo večinoma ali izključno s katalogizacijo, morajo vsaj pri bolj zapletenih primerih še vedno uporabljati ustrezne mednarodne standardne bibliografske opise (ISBD-je) in PPIAK (Likar, 2003).

NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Namen magistrskega dela je pregledati prakso vsebinske obdelave v različnih slovenskih knjižnicah. Gre za nadaljevanje raziskav s področja vsebinske obdelave leposlovja, ki so jih opravile Stubelj (2011), Hribernik (2011) in Vovk Godeša (2010). Te so namreč prav tako raziskovale odnos slovenskih knjižnic do vsebinske obdelave; prva v srednješolskih, druga v osnovnošolskih in tretja v splošnih knjižnicah. Ker so ugotovile, da knjižnice pri obdelavi leposlovja niso enotne, želimo s to raziskavo najti vsaj nekatere razloge za to neenotnost. Razlika je le v tem, da so se v njihovih raziskavah osredotočali le na vsebinsko obdelavo leposlovja, medtem ko poskušamo v tej raziskavi zajeti tako leposlovje kot tudi strokovno gradivo in publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris. Z raziskavo bomo raziskali odnos slovenskih knjižnic do vsebinske obdelave, ugotovili, kako se te lotevajo tega postopka ter katere pripomočke in metode pri tem uporabljajo. Ta pregled bo pokazal odnos do vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah in kako so te pri vsebinski obdelavi gradiva res enotne.

V raziskavo bodo vključeni že pridobljeni rezultati zaključne seminarske naloge, ki so jo opravili študenti bibliotekarstva pri predmetu Vsebinska obdelava v študijskem letu 2013/14. V tem vzorcu je bilo 11 splošnih, 16 osnovnošolskih, 15 srednješolskih in 10 visokošolskih knjižnic. Mi smo dodali še 8 visokošolskih (Univerza v Ljubljani) in 8 specialnih knjižnic. Vzorec je razmeroma majhen (približno 4,7 % glede na vse knjižnice in 15,4 % glede na knjižnice v COBISS-u), a nam bo omogočil pregled nad podobnostmi in razlikami znotraj posameznega tipa knjižnic in med različnimi vrstami knjižnic.

Metoda zbiranja podatkov bo anketni vprašalnik, en pripravljen za šolske in splošne knjižnice ter en za visokošolske in specialne. Bibliotekarje, ki se ukvarjajo z vsebinsko obdelavo, bomo anketirali osebno, saj je vprašalnik dokaj obsežen. Večina vprašanj bo zaprtega tipa. Zanimalo nas bo predvsem, kakšne so navade slovenskih bibliotekarjev pri vsebinskem označevanju, ali vsi uporabljajo UDK in geslovnike, katere geslovnike in priročnike pri tem uporabljajo in kakšen pomen pripisujejo klasifikacijskim ter predmetnim oznakam. Tudi z metodologijo raziskave sledimo predhodnim, saj smo za zbiranje podatkov uporabili enak vprašalnik, ki pa smo ga prilagodili glede na vrsto knjižnic.

Praktični vidik raziskave je v morebitni ugotovitvi razlogov za neenotnost opisa in načrtovanju dodatnega izobraževanja na tem področju, saj bodo lahko razlike v uporabi pripomočkov in priročnikov razkrile tudi vzroke za razlike v rezultatih vsebinskega opisa. Na podlagi rezultatov bomo tako lahko predlagali načine za doseganje večje enotnosti vsebinske obdelave.

2 PREGLED DOSEDANJIH OBJAV

2.1 VPLIV SPLETA IN SPLETNIH KATALOGOV NA ISKANJE PO VSEBINI IN VSEBINSKO OBDELAVO

Številne raziskave so pokazale, da iskanje po vsebini predstavlja večino iskanja po katalogih knjižnic. Prav tako pa raziskave o iskanju po OPAC-ih kažejo na številne težave, s katerimi se pri tem soočajo uporabniki (težave z izbiro ustreznega iskalnega izraza, povečanjem priklica, ko je rezultatov premalo oziroma povečanjem natančnosti v primeru prevelikega števila zadetkov). Pogosto uporabniki tudi ne najdejo želenega gradiva, kar je večinoma posledica tega, da se iskalni izrazi, ki jih uporabljajo, ne ujemajo z izrazi, ki so jih dodelili katalogizatorji. To težavo lahko rešimo oziroma omilimo s stalnim posodabljanjem kontroliranega besedišča, z dodajanjem novih izrazov in povečevanjem števila sinonimov oziroma sorodnih izrazov (Casson, Fabbrizzi in Slavic, 2011).

Bavis in Brammer (2015) pravita, da največ uporabnikov svoje iskanje v spletnem katalogu začne s ključnimi besedami. Tak način iskanja pa je pogosto neučinkovit pristop k iskanju gradiva. Pojmi so namreč lahko izraženi na zelo različne načine. Če iščemo s ključnimi besedami, dobimo le gradivo, opisano točno z iskanimi izrazi. V to poizvedovanje ni vključeno iskanje po sopomenkah teh izrazov, kar pomeni, da bo iz rezultatov lahko izključeno ključno gradivo, ki bi koristilo uporabniku. Zato se priporoča, da uporabniki oziroma raziskovalci v primeru iskanja gradiva na določeno tematiko rajši kot s ključnimi besedami iščejo s predmetnimi oznakami (Bavis in Brammer, 2015).

Casson, Fabbrizzi in Slavic (2011) navajajo, da so številni raziskovalni projekti že pokazali, da uporaba klasifikacijskih ali predmetnih oznak lahko izboljša poizvedovanje po spletnih katalogih. Zato so italijanski strokovnjaki leta 2003 začeli s projektom, ki so ga poimenovali *Opac semantici*. Namen tega projekta je bil izvedeti več o težavah z iskanjem po vsebini v spletnih katalogih in pomagati pri njegovem izboljšanju oziroma odpravljanju teh napak. Eden izmed ciljev projekta je bil ovrednotiti uporabo jezikov za vsebinsko označevanje (predmetnih oznak, tezavrov in klasifikacij) v 150 italijanskih spletnih knjižničnih katalogih. Raziskovali so funkcionalnost teh katalogov s stališča knjižničnih uporabnikov. Čez pet let so raziskavo ponovili. Rezultati prve raziskave so pokazali dokaj nizko stopnjo podpore iskanju po vsebini. Pet let kasneje so bili rezultati mnogo boljši, a še vedno daleč od idealnih. V obeh obdobjih je bilo ponujenih zelo malo informacij o možnosti iskanja po vsebini.

Leta 2003 kar 90,7 % knjižnic ni ponujalo javnosti nobenih podatkov o sistemu predmetnih oznak ali klasifikacijskem sistemu, ki ga uporabljajo pri vsebinskem označevanju. Prav tako niso našli nobenih informacij o uporabi tezavra. Leta 2008 je bilo takih še vedno kar 88,4 % knjižnic. Rezultati so pokazali tudi pomanjkanje podatkov o vsebini pri seznamu rezultatov iskanja. Po pričakovanjih so bile predmetne oznake pogostejše prisotne kot klasifikacijske, četudi je po petih letih število slednjih malo naraslo. Predmetne oznake so bile prisotne pri 78,9 % celotnih zapisov, klasifikacijske pa v 73 % primerov. Dejstvo, da so predmetne oznake bolj pogosto ponujene tako pri enostavnem kot naprednem iskanju, lahko kaže na to, da dojemamo predmetne oznake kot bolj pomembne. Še bolj pomembno je dejstvo, da je bila vsaka predmetna oznaka, geslo in klasifikacijska oznaka v prikazu rezultata iskanja hiperpovezava, s katero so uporabniki lahko pogledali in pridobili tudi vse druge dokumente v zbirki, ki so bili označeni z istim izrazom. Leta 2008 je bila prisotnost podatkov o vsebini v seznamu rezultatov iskanja še manjša, povečala pa se je prisotnost predmetnih in klasifikacijskih oznak v celotnih zapisih. Rezultati so pokazali tudi, da je zelo malo podpore namenjene navigaciji preko odnosov med sorodnimi izrazi, saj je zelo malo knjižnic pri brskanju po vsebini prikazovalo semantične odnose med izrazi. Pomembno vlogo pri omenjenih pomanjkljivostih imajo vmesniki spletnih katalogov, ki teh funkcij ne omogočajo. Poleg tega je pomembno tudi ustrezno upravljanje s podatki o vsebini s pomočjo normativne kontrole. Od tod tudi izhaja težava, da v veliki večini primerov izrazi, ki niso na prvem mestu v predmetnem nizu, niso vključeni v brskanje oziroma poizvedovanje. To vpliva tako na priklic kot natančnost. Druga težava je ta, da OPAC-i ne nudijo podpore dvo-stopenjskemu iskanju, kar bi uporabnikom omogočilo razrešiti nejasnosti/dvoumnosti, jih preusmeriti ter jim pomagati zožiti/razširiti njihovo poizvedbo z izbiro relevantnih kontroliranih izrazov (Casson, Fabbrizzi in Slavic, 2011).

Olson in Boll (2001) opozarjata, da se je s pojavom spletnih katalogov povečalo tudi iskanje gradiva po vsebini, saj so raziskave pokazale, da uporabniki tega pogosteje prakticirajo v spletnih kot v klasičnih, tiskanih katalogih. Čeprav je avtomatizacija vsebinske obdelave delno olajšala opredelitev vsebine gradiva, je s seboj prinesla tudi nekatere nove izzive. Medtem ko je bilo iskanje po vsebini v kataložnih listkih omejeno le na predmetne oznake, lahko uporabnik spletnega kataloga išče po vseh elementih ali ključnih besedah zapisa. Hkrati je splet in z njim spletni katalog omogočil tudi nove načine iskanja, kot je na primer iskanje po kombinaciji različnih izrazov (npr. z Boolovimi operatorji) in oženje iskanja s pomočjo omejevanja določenega leta, jezika itd.

Kljub številnim prednostim, ki jih omogočajo spletni katalogi pri iskanju po vsebini, ti prinašajo tudi nekatere nove izzive. Iskanje po vsebini je v vsakem primeru zahtevnejše kot iskanje po znanih podatkih. Pri slednjem, ko na primer poznamo avtorja ali naslov dela, namreč iščemo po podatkih, ki ponavadi obstajajo v katalogu in so na ta način tudi zapisani. Tudi pri izpisu seznama rezultatov veliko lažje prepoznamo, ali smo dobili želeno gradivo. Vsebina pa je v katalogu lahko opisana na zelo različne načine. Izbrani izrazi za opis vsebine so pogosto tudi nenatančni in dvomni. Pri iskanju po vsebini prav tako ne moremo zagotovo vedeti, ali smo dobili želene rezultate iskanja. Kljub povečanju težav spletnih katalogov v luči vsebinske analize se je povečalo število različnih pristopov za reševanje teh težav. Ena izmed možnih rešitev je izbira in uporaba ne/kontroliranega besedišča (geslovnika ali seznama predmetnih oznak) ali klasifikacije (Olson in Boll, 2001).

2.2 DOLOČANJE VSEBINE GRADIVA IN VSEBINSKO OZNAČEVANJE

V sklopu področja vsebinske obdelave je potrebno določiti vsebino gradivu, ki ga vsebinsko obdelujemo. Zaradi povečane količine objavljenih del je potreba po vsebinskem opisovanju gradiva vedno večja. To delo pa ostaja zahtevno in zamudno. Pri določanju vsebine mora knjižničar samo gradivo najprej dobro (s)poznati. Najbolj učinkovit način je, da knjigo prebere. A za to pogosto ni dovolj časa. Pomembno je tudi dobro poznati uporabnike, ki bodo gradivo iskali, saj mora vsebinski opis biti v pomoč uporabnikom pri poizvedovanju in zadovoljevanju njihovih informacijskih potreb. Tako se je na eni strani potrebno dobro pozanimati o vsebini gradiva, ki ga obdelujemo, na drugi strani pa je potrebno proučiti potrebe in navade uporabnikov, da bodo opisi vsebine najdljivi in uporabni. Ob vsem tem je potrebno poznati tudi postopke in načela, vezana na vsebinsko obdelavo in proučevanje uporabnikov.

Z vsebino gradiva se katalogizator lahko seznani na različne načine. Najbolje je, da pri tem uporablja kar vir, ki ga ima pred seboj. Pomaga si lahko z različnimi deli knjige, na primer s povzetkom vsebine na zadnji platnici, kazalom, lahko pa gradivo tudi preleti ali prebere. Zaradi premajhnega števila zaposlenih nekatere knjižnice ne morejo vpisovati gesel, saj to zahteva preveč časa in bolj poglobljeno delo. Veliko knjižničarjev zato prevzema bibliografske zapise, vključno z že dodeljenimi gesli, saj si s tem prihranijo čas. Pri gesljenju morajo knjižničarji upoštevati določena navodila oziroma pravila. Najpogosteje uporabljen priročnik pri nas je Splošni slovenski geslovník (v nadaljevanju SSG).

Njegova spletna različica SSSG, ki je dostopna preko NUK-ove spletne strani, vključuje tudi IFLINE smernice za predmetno označevanje. V teh smernicah je objavljenih enajst načel, ki so razvrščena v dve skupini. V prvi so načela o oblikovanju, v drugi pa načela o dodeljevanju predmetnih oznak (Vovk Godeša, 2010).

Najpogostejši način vsebinskega opisovanja je opisovanje z uporabo predmetnih in klasifikacijskih oznak. Vsebino izražamo s predmetnimi oznakami – gesli. Vsebino gradiva lahko izražamo tudi s klasifikacijskimi oznakami, pri leposlovju pa z njimi pogosteje označujemo jezikovno oziroma narodno pripadnost avtorja, literarno zvrst in ciljno publiko (Šauperl, 2009). Način vsebinskega opisovanja z uporabo predmetnih in klasifikacijskih oznak podrobneje opisujem v nadaljevanju.

2.3 PREDMETNO OZNAČEVANJE IN KLASIFIKACIJA

2.3.1 Predmetno označevanje

Eden od možnih načinov vsebinskega označevanja je predmetno označevanje. Gre za opisovanje in označevanje vsebine dokumentov v naravnem jeziku, pri čemer uporabljamo predmetne oznake. Predmetna oznaka je izraz, ki predstavlja vsebino dokumenta. Lahko je enostavna, kar pomeni, da je predmet izražen le z eno besedo, ali sestavljena, ko je predmet izražen z več besedami ali s frazo. Poleg same predmetne oznake so pomembni tudi drugi podatki, s katerimi zagotovimo enotnost predmetnih oznak (Čelić-Tica in Leščić, 2007). V Sloveniji je najbolj razširjen in uporabljan Splošni slovenski geslovnik oziroma njegova spletna različica Spletni splošni slovenski geslovnik (Aupič, 2014). Ta med drugim vključuje tudi splošna navodila za oblikovanje predmetnih oznak. Priporoča, da so predmetne oznake v imenovalniku, navaja pa tudi, da se predmetni oznaki lahko doda tudi dodatek v okroglih oklepajih (kvalifikator), ki je del predmetne oznake in dodatno opredeli oziroma pojasni njen pomen. Pri oblikovanju predmetnih oznak se uporabljajo interpunkcijska ločila, ki imajo vlogo simbolov in normirajo vrstni red ter metode oblikovanja delov predmetne oznake. Vrstni red besed v sestavljeni predmetni oznaki je enak naravnemu besednemu redu. Inverzijo uporabimo, ko povezava med samostalniki in pridevniki ni konstantna, ali ko ima samostalnik dva ali več pridevnikov. Običajno je predpisana tudi uporaba ednine in množine. Posebej je potrebno obravnavati tudi sinonime in homonime, kratice pa uporabljamo kot predmetne oznake le, če so splošno znane oziroma bolj poznane od celotnega izraza in ko so splošno uporabljane. Številke običajno izražamo z besedami.

Vezniki in predlogi se uporabljajo, ko izražajo povezavo med sicer neodvisnimi samostalniki (Splošni slovenski geslovnik, 2002). Tudi Učakar (2002) je predlagala nekaj nasvetov za oblikovanje predmetnih oznak. Priporoča predvsem enobesedna gesla (izjema so ustaljene fraze) v samostalniški obliki (vedno isti spol, brez pomanjševalnic). Ta naj bodo v slovenščini in pravopisno ustrezna. Priporoča uporabo množinske oblike in odsvetuje uporabo sinonimov in kratic (izjema so le kratice, ki so bolj znane kot celotni naziv). Poudarja tudi, da je pri tem koristno upoštevati interese in potrebe svojih uporabnikov in izbrane izraze prilagoditi izrazom uporabnikov, po katerih ti običajno iščejo. Pri tem je nujno, da jih naučimo tudi iskanja po katalogu in jim med drugim predstavimo možnost iskanja s predmetnimi oznakami.

2.3.1.1 Vrste predmetnih oznak

Glede na različne namene knjižničnega gradiva, ki je predmet obdelave, lahko namreč oblikujemo predmetne oznake za:

- osebno ime: dodeli se v primeru, ko gre za biografijo ali opis življenja, dela, aktivnosti neke osebe. Osebno ime, ki nastopa kot del splošnega pojma, se obravnava kot tematska predmetna oznaka;
- rodbinsko ime: dodeli se v primeru, kadar je tema publikacije določena družina, vladarska dinastija itd.;
- ime korporacije: se dodeli, ko je predmet publikacije korporativno telo, ustanova, politična stranka, organizacija itd. Kadar je korporacija splošno poznana po svoji kratici ali akronimu, se ta uporablja kot predmetna oznaka;
- zemljepisno/geografsko ime: oblikuje se jih za imena zemljepisnih/geografskih entitet. Z njimi označimo publikacije, ki govorijo o kulturi, zgodovini, geografiji nekega geografskega območja, mesta. Oblikovati jih je potrebno v skladu z veljavnimi nacionalnimi leksikoni in drugimi priročniki;
- stvarni naslov: določimo, če publikacija govori o drugi publikaciji;
- čas, obdobje: določi se, kadar se posebej želi izpostaviti arheološka, geološka in zgodovinska obdobja;
- obliko dokumenta: te formalne predmetne oznake ustvarimo v primeru, ko publikacije ne moremo tematsko opredeliti (ker zajema preveč tematskih področij ali preveč splošne teme);
- temo: tu predmetna oznaka označuje vsebino publikacije in v naravnem jeziku označuje predmetno področje, o katerem ta govori (Čelić-Tica in Leščić, 2007).

2.3.1.2 Primeri sistemov za predmetno označevanje

V uporabi so številni sistemi za predmetno označevanje, najbolj poznana in uporabljana med njimi pa sta Geslovník Kongresne knjižnice in Geslovník Sears. Knjižnice uporabljajo tudi različne področne tezavre, na primer AGROVOC, ki pokriva terminologijo s področij kmetijstva, gozdarstva, ribištva, hrane in povezanih področij (State, Kigongo-Bukenya in Okello-Obura, 2015). Slovenske knjižnice se pri predmetnem označevanju vsebine gradiva navadno naslanjajo na NUK-ov Splošni slovenski geslovník (izpopolnjena izdaja je Spletni splošni slovenski geslovník) (Šauperl, 2005a).

- Spletni splošni slovenski geslovnik (SSSG)

V Sloveniji se za predmetno označevanje uporablja SSSG. Gre za izpis predmetnih oznak, ki so bile dodeljene monografijam v NUK od leta 1995 dalje. Vsebuje tematske predmetne oznake ter osebna in rodbinska imena. Vključuje tudi Navodila za predmetno označevanje, ki so v pomoč katalogizatorjem pri vsebinskem označevanju. SSSG redno dopolnjujejo z novimi predmetnimi oznakami, predloge za nove predmetne oznake pa lahko posredujejo tudi katalogizatorji (Spletni splošni slovenski geslovnik, 2003).

- Geslovnik SEARS

Geslovnik Sears je bil ustvarjen v zgodnjih 20-ih z namenom, da bi premostili pomanjkljivost LCSH. Ta je bil namreč ustvarjen za velike akademske in specialne knjižnice, in zato ne ustreza potrebam majhnih ali srednje velikih splošnih knjižnic. Načela in vzorci sistema SEARS sicer sledijo sistemu LCSH, a so hkrati prilagojeni posebnim potrebam manjših knjižnic. Te prilagoditve zadevajo predvsem zmanjšanje obsega in preprostejše besedišče. Dandanes je ta v Ameriki uporabljan predvsem v šolskih in večini splošnih knjižnic (Hodges in Chan, 2009). Na osnovi tega geslovnika je nastal Splošni geslovnik Cobiss.si (Aupič, 2014).

- Splošni geslovnik Cobiss.si (SGC)

Gre za nacionalni projekt, s katerim so na pobudo takratnega Ministrstva za znanost in tehnologijo Republike Slovenije začeli leta 2000. Njihov cilj je bil priprava dvojezičnega slovensko-angleškega kontroliranega slovarja za COBISS.SI in izgradnja normative baze podatkov za predmetne oznake. S tem so želeli povečati enotnost in doslednost predmetnega označevanja in zagotoviti bolj kakovostno iskanje po vsebini v sistemu COBISS.SI. Konec leta 2002 so končali s prevajanjem Searsa, junija 2006 pa so bazo podatkov SGC vključili v sistem COBISS/OPAC (Aupič, 2014).

- Medicinski geslovnik MESH

MeSH je primer specializiranega kontroliranega besedišča. Gre za sistem, ki ga je oblikovala in začela uporabljati ameriška Nacionalna knjižnica medicine (NLM, ang. National Library of Medicine) za dodeljevanje izrazov oziroma oznak knjigam in člankom iz biomedicine. Širše sprejet je bil tudi v številnih drugih knjižnicah s področij biomedicine in zdravstva. Glavna značilnost je njegova drevesna struktura s hierarhičnimi odnosi med izrazi (Hodges in Chan, 2009).

- Geslovník Kongresne knjižnice (LCSH)

Read (2003) navaja, da večina splošnih knjižnic, ki svojim katalognim zapisom dodajajo predmetne oznake, uporablja LCSH. Temu se pridružujejo tudi drugi avtorji, na primer Hodges in Chan (2009), ki navajata, da gre za najbolj uporabljan sistem te vrste na svetu in tudi za največje kontrolirano besedišče v angleščini.

Po Readovem (2003) mnenju tudi tako splošna shema, kot je LCSH, ne zadostuje v vseh primerih. Težave se pojavijo predvsem v primeru neke specialne knjižnice, ki pokriva eno ali dve obsežni področji. V tem primeru imamo tri možnosti:

- najcenejša možnost je, da kljub temu uporabimo LCSH (ali podobno splošno shemo) in čim bolj izkoristimo njena podpodročja;
- najdemo specializirane sheme, ki so narejene prav za naše/-a področje/-a. A žal to ni mogoče pri vseh področjih. Knjižnice s področja medicine imajo na primer možnost, da izberejo MeSH (Medicinal Subject Headings). Preden prevzamemo neko shemo, moramo preveriti njeno uporabnost in učinkovitost glede na lastne potrebe in zanesljivost vira, od koder smo jo prevzeli;
- ustvarimo lahko tudi lastno shemo. Prednost te možnosti je, da lahko to v celoti prilagodimo našim potrebam in naši zbirki, hkrati pa jo kadarkoli lahko posodobimo. Vse to pa zahteva veliko časa in truda (Read, 2003).

2.3.2 Klasifikacija

Poleg predmetnega označevanja lahko vsebino gradiva opišemo tudi z uporabo klasifikacijskih oznak iz določene klasifikacije. Klasifikacija pomeni razvrščanje predmetov oziroma pojmov v skupine pod določenimi pogoji. S tem izražamo tudi odnose med pojmi. Uporabljamo lahko različne klasifikacijske sisteme oziroma jezike za označevanje dokumentov. Klasifikacija se realizira s klasifikacijsko shemo, ki vsebuje seznam predmetnih področij, predstavljenih z numeričnimi, abecednimi ali alfanumeričnimi oznakami, ter odnose med temi predmetnimi področji. Dobro je, če klasifikacijska shema upošteva smernice in priročnike, ki zapisujejo dovoljene uporabe sistema. Klasifikacijske sheme so sestavljene iz predmetnih skupin. Predmetna skupina je niz pojmov, ki določajo določeno strokovno področje. Nadalje se lahko predmetna skupina deli v manjše skupine ali podskupine, ki zastopajo poddiscipline določenega predmetnega področja. Predmetne skupine vključujejo klasifikacijske oznake. Te oznake označujejo predmet, pojem vsake predmetne skupine. Vsaka oznaka je sestavljena iz dveh osnovnih elementov. Prvi element je ime oznake, drugi pa njen opis v naravnem jeziku. Numerična oznaka velja kot optimalna za opis vsebine informacije in iskanje te informacije. Z uporabo numeričnih oznak zagotovimo interoperabilnost, saj so te neodvisne od jezika. Tako se izognemo mnogim težavam naravnega jezika pri formuliranju iskalne zahteve. Olajšuje tudi iskanje neznane terminologije in izmenjavo informacij med informacijskimi in knjižničnimi sistemi. Na podlagi teh je mogoče razviti tudi posebna orodja za iskanje informacij. Klasifikacijski sistemi so lahko specialni ali splošni. Specialni so ponavadi omejeni na določeno predmetno področje, splošni pa pokrivajo vsa področja človekovega znanja. Struktura slednjih temelji na znanstvenih disciplinah oziroma področjih, ki pa imajo tudi svoja podpodročja (Čelić-Tica in Leščić, 2007).

2.3.2.1 Knjižnične klasifikacije

Za potrebe knjižnic so bile ustvarjene različne knjižnične klasifikacije. Namenjene so urejanju in razvrščanju informacij iz fonda določene knjižnice z namenom, da bodo njeni uporabniki znali na enostaven način poiskati te informacije. Knjižnične klasifikacije omogočajo knjižnicam označevanje gradiva z enotnim sistemom strokovnih oznak (Čelić-Tica in Leščić, 2007).

Namenjene so torej urejanju knjižničnega gradiva po vsebini. Ker je knjižnica namenjena uporabnikom, je tudi klasifikacija načrtovana z namenom, da bi uporabniki knjižnice lahko našli gradivo, za katerega ne poznajo bibliografskih podatkov (Šauperl, 2000).

2.3.2.2 Primeri knjižničnih klasifikacij

Ločimo dve glavni skupini knjižnične klasifikacije; fasetne in hierarhične. Znotraj fasetnih klasifikacijskih sistemov so vzpostavljeni formalni odnosi med pojmi. Za vsak pojem obstaja eno ime, kombinacije imen pa niso dovoljene. Faseta se definira kot predmetna skupina ali podskupina, nastala z uporabo kriterijev delitve. Primeri fasetne klasifikacije so Ranganathanova klasifikacija, Blissova knjižnična klasifikacija, elemente fasetne klasifikacije pa lahko najdemo tudi v drugih klasifikacijskih sistemih, na primer v Univerzalni decimalni klasifikaciji. Na drugi strani hierarhične klasifikacije razvrščajo pojme v hierarhično povezane skupine oziroma razrede. Med pojmi obstajajo formalni odnosi, v katerih je en pojem podrejen drugemu/-im. Primeri hierarhične klasifikacije so Klasifikacija Kongresne knjižnice, Deweyeva decimalna klasifikacija in Univerzalna decimalna klasifikacija (Čelić-Tica in Leščić, 2007).

V slovenskih knjižnicah je najbolj razširjena Univerzalna decimalna klasifikacija (Hribernik, 2011). V Ameriki v glavnem uporabljajo dve klasifikaciji; Deweyjevo klasifikacijo in Klasifikacijo Kongresne knjižnice. V osnovi gre za hierarhična sistema, ki imata velik vpliv tudi na druge klasifikacijske sisteme po svetu. Poleg teh pa obstajajo tudi druge. NLM je v sodelovanju s Kongresno knjižnico razvila specializirano klasifikacijo. Pomembni sta tudi Ranganathanova in Blissova knjižnična klasifikacija, ki sodita med fasetne klasifikacije. Slednja je doživela večjo odmevnost v Veliki Britaniji (Hodges in Chan, 2009).

- Univerzalna decimalna klasifikacija

Univerzalna decimalna klasifikacija (v nadaljevanju UDK) je v slovenskih knjižnicah najbolj razširjena klasifikacija. Sodi med splošne klasifikacijske sheme, ki se jo lahko uporablja v splošnih in specializiranih informacijskih sistemih in/ali knjižnicah. Temelji na splošno znanih predmetnih področjih proučevanja oziroma disciplinah in ima hierarhično strukturo (Čelić-Tica in Leščić, 2007). Gre za svetovno poznan sistem, ki je jezikovno neodvisen in je na voljo v številnih jezikih. Knjižnice jo uporabljajo v knjižničnih katalogih in pri urejanju knjižničnega gradiva na policah.

Prvotno je bila namenjena za uporabo pri urejanju in vsebinskem označevanju knjižničnega gradiva, dandanes pa je njen pomen prešel na uporabo za vsebinsko označevanje in iskanje v računalniških sistemih. Pri UDK ne gre le za razvrščanje področij, temveč tudi ustvarjanje odnosov med in znotraj področij, kar ponazarja njena razvejanost (Celija, 2002). Zanj je značilna uporaba ločil in drugih simbolov za označevanje odnosov med sestavnimi deli sestavljenih vrstilcev. Gre za zelo zmogljiv sistem, ki je primeren tudi za elektronsko okolje (Hodges in Chan, 2009).

Sistem UDK obsega dve vrsti tablic: glavne in pomožne. Glavne tablice vsebujejo sistematično ureditev vseh področij človekovega znanja v deset glavnih skupin, oštevilčenih od 0 do 9. Glavne skupine se nadalje delijo v hierarhično razvrščene podskupine, preko katerih lahko pridemo do želene podrobnejše delitve. Pomožne tablice vsebujejo splošne privesne vrstilce, ki jih s posebnimi znaki (+, /, :) dodajamo decimalnim vrstilcem glavnih tablic. Na ta način izražamo različne odnose med dvema ali več področji. Vsebujejo tudi posebne privesne vrstilce, ki se uporabljajo le pri določenih razredih. Uporabljamo jih lahko le, ko gradiva ni mogoče označiti z glavnim decimalnim vrstilcem. Posebni privesni vrstilci imajo prednost pred splošnimi privesnimi vrstilci (D. Celija, 2002).

Glavna značilnost UDK je njena univerzalnost, ki se nanaša predvsem na zajemanje vseh različnih človekovih aktivnosti. Razvršča jih v deset skupin, ki se nato po desetiškem načelu zopet delijo na podskupine itd. Te aktivnosti razvršča od splošne k specifičnim, kar pomeni, da imajo bolj specifični pojmi daljše vrstilce (Bartol, 2004). Poleg univerzalnosti in hierarhičnosti so značilnosti UDK še fasetnost in sintetičnost. UDK namreč vključuje različne vidike (fasete), s katerimi lahko opišemo vsebino publikacije. Fasete lahko po točno določenih pravilih tudi kombiniramo in tako izražamo kompleksnejše pojme. UDK sodi med analitično-sintetične klasifikacije, kar pomeni, da pojme najprej razčlenimo na osnovne elemente (analiza), nato pa sestavimo vrstilce, ki to vsebino izražajo (sinteza) (Sternad in Rozman, 2014).

- Deweyeva decimalna klasifikacija

Deweyeva decimalna klasifikacija je ena izmed najstarejših ter tudi najbolj razširjenih knjižničnih klasifikacij. Najpogosteje jo uporabljajo v Združenih državah Amerike. Iz Deweyeve decimalne klasifikacije izhaja tudi osnovna zamisel in delitev klasifikacije UDK.

Čeprav Deweyjevo decimalno klasifikacijo uporabljajo številne knjižnice, gre za splošno klasifikacijsko shemo, ki ni bila ustvarjena za zadovoljevanje specifičnih potreb specifičnih uporabniških skupin (Olson in Boll, 2001). Prednost te pa je, da omogoča knjižnicam, da prilagodijo lastno klasifikacijo lokalnim potrebam in obsegu posameznih zbirk (Holley, 2002).

- Klasifikacija NLM

Je primer klasifikacije za specialno področje, ki je bila osnovana tako, da je kompatibilna z drugimi splošnimi klasifikacijskimi sistemi. V tem primeru je to Klasifikacija Kongresne knjižnice (v nadaljevanju LCC, ang. Library of Congress Classification). Njihov namen je bil ustvariti lastno klasifikacijo za medicino in sorodne vede, ki bi bila tako po slogu in načinu razvrščanja kot tudi po splošnem vzorcu zapisa podobna LCC. Posebej uporabna značilnost te klasifikacije je njen podroben seznam izrazov, ki ustrezajo tistim v MeSH (Hodges in Chan, 2009).

2.4 PROCES VSEBINSKE OBDELAVE

Vsebinska obdelava je le en segment celotnega katalogizacijskega procesa gradiva za lokalni in vzajemni katalog (Šauperl, 2005b). Knjižnice s katalogizacijo svojim uporabnikom zagotavljajo dostop do virov tako, da gradivo ustrezno opišejo. Pri tem določijo podatke o naslovu, avtorju in vsebini (State idr., 2015). Glavni namen katalogizacije je pomagati uporabnikom najti informacije o knjižničnem gradivu oziroma samo knjižnično gradivo s pomočjo knjižničnega kataloga. Pomemben del katalogizacijskega postopka je vsebinska obdelava. Ta se osredotoča na zagotavljanje informacij o vsebini gradiva. Predstavitev vsebine dokumentov je tako del naloge katalogizatorjev v knjižnicah (Šauperl, 2005b).

2.4.1 Proces vsebinske analize

Vsebinska analiza je proces, sestavljen iz več korakov. V literaturi je pogosto opisan kot dvo-, tro-, ali celo štiristopenjski proces. Proces opisuje tudi mednarodni standard ISO 5963 in iz njega izhajajoči slovenski standard SIST ISO 5963 (1996), ki mu določata tri korake. Prvi korak vključuje pregled dokumenta in ugotovitev njegove vsebine, drugi ugotovitev pglavitnih pojmov, ki opisujejo vsebino, ter tretji izražanje teh pojmov z izrazi iz sistema za vsebinsko opisovanje.

Zelo podobno postopek opisuje tudi Mai (2009), ki pravi, da najprej določimo vsebino dokumenta, v drugem koraku pa nato povzamemo to vsebino v bolj formalni obliki, običajno z uporabo lastnega besedišča. Nato vsebino "prevedemo" v jezik za vsebinsko označevanje in tako ustvarimo eno ali več predmetnih vpisov v jezik za vsebinsko označevanje – v obliki gesla, klasifikacijske ali predmetne oznake.

Cilj vsebinskega označevanja je omogočiti uporabnikom, da poiščejo gradivo o vsebini, ki jih zanima. Uporabnikova sposobnost pridobiti te relevantne informacije je tesno povezana s samim procesom vsebinskega označevanja. Uporabnik mora "prevesti" njegovo potrebo v ustrezne koncepte, nato "prevesti" te koncepte v ustrezno besedišče sistema ter s to iskalno zahtevo najti ustrezne rezultate oziroma gradivo. Pri tem se mora poizvedba uporabnika ujemati z izrazi, ustvarjenimi pri vsebinskem označevanju (Olson in Boll, 2001).

Ker je predstavitev vsebine ključni in tudi kritični element pri zagotavljanju dostopa do gradiva, je potrebno biti pazljiv pri izbiri klasifikacijskih/predmetnih oznak. Neustrezno izbrane oznake lahko namreč vodijo k neuspešnemu poizvedovanju, uporabnikovemu nezadovoljstvu ter nezadovoljeni informacijski potrebi (Šauperl, 2005b). Zanimivo je tudi vprašanje, koliko gesel, klasifikacijskih ali predmetnih oznak dodati pri opisu vsebine gradiva. Pomembno je, da že vnaprej določimo približno število predmetnih oznak. Če jih bomo dodelili premalo, bo težje razlikovati med dokumenti, če pa bo teh preveč, bomo izgubili osredotočenost na glavne elemente in značilnosti posameznih elementov. Pomembna je torej pravšnja stopnja izčrpnosti, da razlikujemo med dokumenti in pomagamo uporabnikom najti prave dokumente (Saarti, 2002). Število predmetnih/klasifikacijskih oznak je odvisno tudi od vrste knjižnice, v kateri delamo. Specialne ali visokošolske knjižnice večinoma bolj podrobno analizirajo in zapišejo vsebino knjige kot na primer neka splošna knjižnica (Read, 2003).

Šauperl (2005) je ugotovila, da je določanje vsebine spremenljiv proces, saj se je petstopenjski proces vsebinske obdelave ameriških katalogizatorjev razlikoval od procesa katalogizatorjev iz slovenskih splošnih knjižnic. Potek procesa se je razlikoval celo med samimi ameriški katalogizatorji; pojavljale so se namreč razlike med njihovimi katalogizatorji iz visokošolskih in katalogizatorji iz splošnih knjižnic. Ugotovila je tudi, da se praktična izvedba procesa ne sklada povsem s teorijo, najdeno v pregledanih učbenikih in mednarodnem standardu. Prvi korak, preučitev dokumenta, je bil skupen vsem trem skupinam katalogizatorjev.

Drugi korak, preučitev avtorjevega namena za pisanje knjige, so upoštevali le ameriški katalogizatorji. Knjižnične uporabnike so upoštevali v tretjem koraku, toda le ameriški katalogizatorji iz splošnih knjižnic, ki so poskušali identificirati možne uporabe knjige. Vsi katalogizatorji, tako ameriški kot slovenski, so v četrtem koraku, torej pri kreiranju ali iskanju predmetnih oznak, uporabljali že obstoječe zapise v katalogu in tako povezali novi dokument z obstoječo knjižnično zbirko. Zadnji korak vključuje preverjanje vrstilcev ali predmetnih oznak v tekoči izdaji klasifikacijskega sistema ali seznama predmetnih oznak. Prisoten je bil le v procesu vsebinske obdelave ameriških katalogizatorjev. Odsotnost te faze v procesu slovenskih katalogizatorjev iz splošnih knjižnic lahko izhaja iz dejstva, da nimajo nekega popolnega seznama predmetnih oznak ali normativne datoteke, ki bi jim omogočila preveriti predmetne oznake. Pri klasifikacijskih vrstilcih so te preverili v tiskani izdaji UDK.

Primerjava ameriških in slovenskih katalogizatorjev je pokazala, da so vsi katalogizatorji prenehali s preučevanjem knjige, ko so menili, da že lahko dovolj podrobno opišejo njeno vsebino. Torej takrat, ko niso več našli nobene nove teme. Nato so začeli z iskanjem predmetnih ali klasifikacijskih oznak, za katere so ideje dobili iz same knjige ter z iskanjem povezanih zapisov v lokalnih ali vzajemnem katalogu. Te sorodne zapise so nato tudi povezali (Šauperl, 2005b).

2.4.2 Proces določanja vsebine slovenskih katalogizatorjev

Šauperl (2005) je na podlagi rezultatov raziskave petih slovenskih katalogizatorjev oblikovala model vsebinske obdelave. Gre za splošen model, sestavljen iz štirih korakov, ki so bili skupni vsem petim individualnim modelom. Ugotovila je, da katalogizatorji najprej poiščejo knjigo po naslovu v vzajemnem katalogu. Le v primeru, da knjige ni v vzajemnem katalogu, ustvarijo zanjo nov zapis. Svoje delo nato nadaljujejo z izpolnjevanjem polj v formatu COMARC. V nekaterih primerih najdejo ideje za opis vsebine v kataložnem zapisu o publikaciji (CIP). Najprej določijo UDK vrstilce, zatem še predmetne oznake. Lahko določijo enega ali več vrstilcev, odvisno od tega, koliko tematik delo obravnava, a teh naj ne bi bilo več kot tri za posamezno delo. Poiščejo jih v UDK tablicah oziroma seznamu teh vrstilcev. Po določitvi vrstilca/-ev je na vrsti dodelitev predmetnih oznak, ki jih katalogizatorji običajno poiščejo v katalogu NUK.

2.5 PRAKSA VSEBINSKE OBDELAVE

2.5.1 Praksa vsebinske obdelave v tujih knjižnicah

V primeru knjižnične mreže in mreže katalogizatorjev v ZDA ima ključno vlogo Kongresna knjižnica, ki je prevzela osrednjo vlogo pri razvoju katalogizacijskih pravil. Knjižnica vodi razvoj in razprave o obliki katalogizacijskih opisov, s svojim seznamom predmetnih oznak LCSH, ki je v ZDA najpogostejše zastopan, pa ohranja tudi popoln nadzor nad seznamom predmetnih oznak (Knowlton, 2014). Dolgoletni bibliotekar in strokovnjak za vsebinsko obdelavo v Kongresni knjižnici McGovern (1999) opisuje vsebino gradiva s področij družboslovja. Pri tem uporablja izraze kontroliranega besedišča, ki jih izbira iz geslovnika LCSH. Nato gradivu z določitvijo klasifikacijske oznake Kongresne knjižnice določi tudi postavitev na policah številnih knjižnic po svetu. Pred določitvijo vsebine najprej prouči knjigo, nato pa izbere eno ali več predmetnih oznak iz LCSH. Tematsko predmetno oznako v knjižnici dodelijo v primeru, ko najmanj 20 % vsebine govori o določeni tematiki. Osebnostne in druge predmetne oznake (predmetne oznake za posameznike, družine, korporativna telesa, dogodke, projekte, stavbe ali imena proizvodov), ki so pomemben del vsebine, dodelijo, četudi te ne zavzemajo 20 % vsebine. Število predmetnih oznak je različno; ena je na primer dovolj za nek uvodni učbenik s področja sociologije, maksimalno število predmetnih oznak pa je deset. Gradivu se dodeli specifične predmetne oznake, ki označujejo njegovo vsebino. Pogosto dodeljujejo tudi predmetne oznake za kraj, čas ali obliko. Prva predmetna oznaka ponavadi ustreza klasifikacijski oznaki Kongresne knjižnice. Pri vsebinski obdelavi se katalogizatorji trudijo biti objektivni. Poudarja, da je potrebno skrbno proučiti namen avtorja ali založnika in poskusiti izbrati predmetne oznake, ki so skladne s to usmeritvijo. Meni tudi, da če bi avtorji spodbujali založnike k pošiljanju celotnih CIP zapisov Kongresni knjižnici in bi zraven priložili še povzetek njihovega dela, bi bilo delo katalogizatorjev veliko lažje, s tem pa bi zagotovili tudi najdenje njihove knjige s strani potencialnih bralcev.

V Nacionalni knjižnici Češke republike (v nadaljevanju NLCR, ang. National Library of the Czech Republic) ima vsebinska obdelava dolgo tradicijo. Začetki predmetnih oznak segajo v prvo polovico 19. stoletja. Sredi stoletja so skupaj s predmetnimi nizi začeli uvajati in povezovati še UDK. Leta 2000 so razvili novo kontrolirano besedišče, predmetno normativno datoteko z naslovom CZENAS, ki so jo uporabili pri dokumentih, dostopnih od leta 1995 naprej. Razen posebnih delov zgodovinske zbirke (rokopisi in inkunabule) imajo vsebinsko obdelane vse vrste gradiva.

Poeziji in leposlovju dodelijo predmetne oznake za žanr/obliko. Raziskava, ki so jo opravili v zgodnjih 1980-ih, je pokazala, da je iskanje po vsebini eno od prevladujočih načinov iskanja v katalogih čeških knjižnic. Kar 45 % opravljenih poizvedb je povezanih z iskanjem po vsebini. V dobi kataložnih listkov so uporabljali kompleksne predmetne nize. Raziskava, opravljena leta 1997 s strani njihove nacionalne knjižnice (ko so bili v uporabi še kataložni listki), je pokazala, da 24 % knjižnic uporablja predmetne nize. 14 % knjižnic uporablja izraze iz tezavra, 79 % pa jih uporablja ključne besede (prosto oblikovane ali delno kontrolirane izraze). Kar 64 % knjižnic uporablja UDK. Kasneje, v spletnem okolju, je glavna potreba postala bolj podrobna vsebinska obdelava gradiva, za katero pa v devetdesetih pri njih še ni bilo dovolj smernic in navodil. Zaradi potrebe po standardizaciji postopkov vsebinske obdelave so po obširni razpravi izbrali LCSH in se odločili za nekatere prilagoditve lastnim razmeram. Odločili so se, da bodo dajali prednost postkoordiniranosti, prekoordiniranost pa bodo uporabljali le za izražanje faset pri tematskih in geografskih predmetnih oznakah za kraj, čas in temo. Hkrati so se odločili za poenostavitev uporabe sintakse, kar pomeni, da bodo uporabljali minimalno število predmetnih oznak v nizih. Tem so določili tudi standardni vrstni red (Balíková, 2011).

Tudi nemške knjižnice so ustvarile bogat jezik za označevanje vsebine dokumentov, in sicer normativno datoteko predmetnih oznak *Schlagwortnormdatei* (SWD). Pri SWD gre za terminološko kontrolirano besedišče, ki je na začetku (v 1980-ih) vključevalo približno 120.000 standardiziranih predmetnih oznak iz Nemške nacionalne knjižnice ter nekaj bavarskih knjižnic. Prav v tistem času so tamkajšnji bibliotekarji sprejeli prva nemška pravila za vsebinsko obdelavo. Nekaj let zatem je Nemška nacionalna knjižnica začela katalogizirati gradivo z upoštevanjem teh sprejetih pravil in z uporabo SWD. Sledile so ji tudi druge knjižnice. Od takrat ta sprejeta pravila določajo uporabo predmetnih oznak iz SWD in zagotavljajo konsistentnost vsebinskega označevanja gradiva. Dandanes jih uporablja večina njihovih visokošolskih in splošnih knjižnic, veliko teh pa tudi sodeluje pri izdelavi in vzdrževanju predmetnih oznak. Njihova normativna datoteka je hkrati orodje in informacijski vir za poizvedovanje po vsebini. Sodelujoči in uporabniki ne prihajajo le iz bibliotekarskega področja, temveč tudi iz muzejev, arhivov ter institucij s področja medijev. SWD zajema vsa področja znanja, saj gre za splošno besedišče, ki je zelo podobno besedišču v LCSH ali RAMEAU. Leta 2011 je zajemal 550.000 predmetnih oznak.

Datoteka je sestavljena iz različnih kategorij, glavne entitete so naslednje: geografska imena, tematske predmetne oznake (koncepti in objekti), izrazi za čas in obliko, imena ustanov (korporativna telesa) in naslovi del. Imena oseb so shranjena v posebni normativni datoteki *PND*. Glavna značilnost *SWD* je njegova dvojna narava. Pri *SWD* gre na eni strani za seznam hierarhično strukturiranih izrazov za opisovanje oziroma izražanje konceptov, na drugi strani pa je to normativna datoteka imen. Uporabljamo ga lahko za različne namene; kot besedišče za vsebinsko obdelavo gradiva, način vzpostavitve konsistentnosti katalogizacije med različnimi knjižnicami in drugimi sorodnimi ustanovami, tematske vstopne točke ali/in kot navigacijsko orodje pri poizvedovanju. Veliko pozornosti namenjajo tudi različnim načinom povezovanja. Vključeni so bili že v številne projekte povezovanja *SWD* z drugimi kontroliranimi slovarji (npr. z *MeSH*, *AGROVOC*, *PSYINDEX* itd.) in v projekte večjezičnega povezovanja predmetnih oznak s predmetnimi oznakami v *LCSH* in *RAMEAU*. Lotili so se povezovanja njihovih predmetnih oznak z *DDK*, sodelujejo pa tudi s spletnimi enciklopedijami (eden izmed takšnih je projekt povezovanja predmetnih oznak z definicijami v Wikipediji) (Jahns, 2011).

Veliko je raziskav, v katerih strokovnjaki iz različnih držav preverjajo aktualnost in uporabnost lastnih sistemov za vsebinsko označevanje, tako da jih primerjajo z drugimi, bolj splošno uporabljenimi sistemi. Veliko je primerjav s sistemom predmetnih oznak *LCSH*, nekaj držav je z njim tudi nadomestilo lastne sisteme. Ena izmed redkih držav, ki je svojo lastno klasifikacijsko shemo zamenjala z drugo, je Švedska. Proti koncu leta so se namreč v Nacionalni knjižnici Švedske odločili, da zamenjajo svoj klasifikacijski sistem *SAB* z *DDK*. Švedska klasifikacijska shema *SAB* (Klassifikationssystem för svenska bibliotek) je bila prvič objavljena leta 1921. Najprej so jo začeli uporabljati v splošnih knjižnicah in v nacionalni bibliografiji, kasneje pa še v nacionalni in večini visokošolskih knjižnic. Na razširjenost *SAB* v švedskih knjižnicah kaže podatek iz raziskave iz leta 2006, da se kar v 67 % zapisov v Švedskem vzajemnem katalogu *LIBRIS* nahajajo *SAB* vrstilci. Glavni razlog pri odločitvi za razvoj lastne klasifikacijske sheme je bila želja po čim večji prilagoditvi sheme Švedski in njenim fenomenom. Drug razlog je bil notacija v *DDK*, saj so menili, da so številke v *DDK* predolge in prezahtevne za uporabo. Toda zaradi pomanjkanja vzdrževanja in dopolnjevanja je *SAB* postajal zastarel, zato je bil nujen temeljit pregled in prenova sistema.

Druga možnost je bila prehod na uporabo mednarodne klasifikacijske sheme (DDK, UDK ali LCC), kar bi odpravilo potrebo po vzdrževanju nacionalne klasifikacijske sheme. Slednja možnost jim je kljub številnim prednostim predstavljala preveč napora in težav, zato so se rajši odločili za temeljito prenovo sheme SAB. Do leta 2006 so klasifikacijsko shemo še dopolnjevali in posodabljali. Leta 1984 so objavili šesto, leta 2006 pa zadnjo, osmo izdajo. Razvili so tudi lasten sistem predmetnih oznak, imenovan SAO, ki je bil osnovan na mednarodnih načelih in LCSH. Ker se je v zadnjih desetletjih spet začelo večati mednarodno zanimanje za DDK, ki ga uporabljajo številne države in je bil preveden v različne jezike, številne švedske knjižnice niso bile več zadovoljne z nacionalno klasifikacijsko shemo, saj jim je ta onemogočala mednarodno sodelovanje. Nezadovoljstvo s SAB se je povečevalo predvsem med raziskovalnimi knjižnicami. Tega namreč niso posodabljali dovolj pogosto, hkrati pa njegova stopnja specifičnosti ni bila zadostna za velike knjižnične zbirke. Po številnih seminarjih, tečajih in raziskavah je zanimanje za prehod na uporabo DDK še naraslo. Glavni argument za prehod je bil, da bi tako olajšali mednarodno sodelovanje, saj bi potem lahko uporabljali/prevzemali podatke iz tujih bibliografskih zapisov. Več kot 80 % tuje literature, ki jo kupijo švedske raziskovalne knjižnice, je namreč izdane v državah, kjer uporabljajo DDK. Zato jim ob prehodu na DDK ne bi bilo potrebno posebej klasificirati teh del. S projektom prehoda na DDK so začeli junija leta 2009. Kmalu so jim z zamenjavo klasifikacijskega sistema sledile tudi druge, predvsem velike univerzitetne in specialne knjižnice (Svanberg 2011).

Zanimivega projekta so se lotile tudi nacionalne knjižnice v Švici, Nemčiji in Avstriji. Odločile so se namreč, da bodo sodelovale v skupnem projektu uvedbe in uporabe Deweyeve decimalne klasifikacije v nacionalnih bibliografijah. Čeprav je vsaka nacionalna knjižnica prilagodila klasifikacijsko shemo lastnim specifičnim potrebam in količini izdanih del, so sledile skupnim ciljem in iskale skupne rešitve, vse delo pa je dobra osnova tudi za nadaljnje sodelovanje teh knjižnic (Landry, 2006).

2.5.2 Praksa vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah

2.5.2.1 Gesljenje kot del vsebinske obdelave

Gesljenje je pomemben del vsebinske obdelave, saj ta omogoča opis vsebine dokumenta. O tem so bile v Sloveniji narejene številne raziskave, s tega področja pa najdemo tudi veliko zaključnih del. Za moje magistrsko delo so ključne ugotovitve raziskav Stubelj (2011), Hribernik (2011) in Vovk Godeša (2010), ki so osnova oziroma temelj za naše raziskovanje. Te so namreč ugotovile, da slovenske knjižnice pri obdelavi leposlovja niso enotne.

Stubelj (2011) je raziskovala gesljenje leposlovja v srednješolskih knjižnicah. Ugotovila je, da knjižnice pri obdelavi gradiva niso enotne in tudi ne poznajo smernic iz projekta "Skriti zaklad", ki so bile namenjene prav poenotenju vsebinske obdelave leposlovja v Cobissu. "Skriti zaklad" je bil program, ki ga je izvajalo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in je bil namenjen sofinanciranju razvojnih projektov in projektnih aktivnosti. Leta 2002 je na razpis svojo temo prijavila tudi Gimnazija Bežigrad v sodelovanju s Knjižnico Bežigrad in Oddelkom za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete v Ljubljani. Njihov projekt se je imenoval "Vnašanje gesel za leposlovje v knjižnični katalog". Glavni cilj projekta je bil izboljšanje vsebinskega opisa leposlovja v knjižničnem katalogu. Predlagan je bil model vsebinskega opisovanja leposlovja. Predlagali so tudi smernice, ki narekujejo, kateri podatki naj bodo zajeti v formatu COMARC. Ti podatki so predvsem podatek o namembnosti dela, podatek o literarni vrsti, vsebinski opis v nekaj stavkih, predmetne oznake ter vrstilec UDK. V okviru tega projekta so ugotovili, da med knjižnicami, ki uporabljajo skupen katalog, prihaja do različnih praks vsebinskega opisovanja. Stubelj (2011) je zanimalo, kakšno je stanje po slovenskih srednješolskih knjižnicah nekaj let po izvedenem projektu. Z vprašalnikom, na katerega je odgovorilo 105 od skupno 142 srednješolskih knjižničarjev, je želela ugotoviti, ali te uporabljajo izhodišča, ki so jih zasnovali v okviru projekta Skriti zaklad. Izkazalo se je, da večina teh zelo slabo ali sploh ne pozna tega projekta. Gesla za leposlovje pa sicer vpisuje več kot polovica (60 %) srednješolskih knjižničarjev. Večina teh se nanaša na vsebino knjige, nekaj pa tudi na obliko dela. Redko vnašajo oznake za ciljno publiko. Zanimiva je tudi ugotovitev, da vsi srednješolski knjižničarji, zajeti v vzorcu, prevzemajo gesla. Niti en jih ne oblikuje povsem na novo. Jih pa v večini primerov prilagodijo svojim uporabnikom. Večina ocenjuje gesla kot pomembna, žal pa kar nekaj knjižničarjev (40 %) ne dodaja predmetnih oznak.

Rezultati so pokazali, da zelo malo srednješolskih knjižničarjev pri določanju gesel uporablja Geslovník Pionirske ali geslovník GZL (»Gesla za leposlovje«, ki so ga zasnovali v okviru projekta Skriti zaklad). Največ jih uporablja SSG, sledijo tablice UDK, gesla pa izbirajo tudi iz same enote, ki jo katalogizirajo (npr. iz kazala, predgovora, povzetka in drugih delov besedila).

Gesljenje leposlovja v osnovnošolskih knjižnicah pa je raziskovala Hribernik (2011). Ugotavljala je, v kolikšni meri je predmetno označevanje aktualno v osnovnošolskih knjižnicah. Raziskava je bila opravljena s pomočjo anketnih vprašalnikov, ki so bili poslani 127 osnovnim šolam v mestnih občinah Slovenije. Vrnjenih je bilo 77 (61 %) vprašalnikov. Ugotovila je, da večina teh knjižničarjev (81 %) gradivu dodeljuje predmetne oznake. Največkrat jih določijo po tem, ko preletijo vsebino knjige. Več kot polovica knjižničarjev podrobneje opiše vsebino, večina pa uporabi od 2 do 5 predmetnih oznak. Ugotovila je tudi, da knjižničarji pri kopiranju in prenašanju zapisov iz COBISS-a v lokalni katalog v veliki meri obdržijo le predmetne oznake, ki se jim zdijo ustrezne za uporabnike njihove knjižnice. Knjižničarji osnovnih šol predmetne oznake največkrat oblikujejo kar sami. Rezultati so pokazali tudi, da kar 62 % knjižničarjev pri predmetnem označevanju ne uporablja nikakršnih smernic in navodil. Morebitne razloge za to išče tudi v pomanjkanju ustreznih navodil. Tretjina knjižničarjev pri vsebinskem opisu leposlovja upošteva večinoma le eno usmeritev. Najpogosteje so to Navodila za predmetno označevanje. Prav tako tretjina pri predmetnem označevanju leposlovja uporablja lastni geslovník, le odstotek manj geslovník Pionirske. Le 16 % jih uporablja SSG, kar je razumljivo, saj leposlovju ne posveča veliko pozornosti. Rezultati raziskave so potrdili tezo, da večina osnovnošolcev ne išče leposlovja po vsebini s pomočjo predmetnih oznak, saj sploh nimajo možnosti samostojnega iskanja v računalniškem katalogu knjižnice. Kar 67 % anketiranih knjižnic namreč svojim uporabnikom ne ponuja te možnosti. Rezultati so pokazali, da malo manj kot polovica sodelujočih knjižničarjev vedno vpisuje gesla za leposlovje, 14 % pa je takih, ki tega ne počno. Za knjižničarje je pri določanju gesel najpomembnejša vsebina, ki najpogosteje vpliva na odločitev, da bodo leposlovnemu delu dodelili gesla. Vseeno večina (79 %) meni, da je opisovanje leposlovja z gesli pomemben del opisa knjige. Pomanjkanje časa pa je lahko eden izmed razlogov, da knjižničar mladinskemu leposlovju ne doda predmetnih oznak. Z gesli najpogosteje določajo glavne motive, kar pomeni, da gesla podrobneje določajo vsebino kot v primeru določanja širše snovi, kjer so gesla zato splošnejša. 6 % jih z gesli določa literarne zvrsti, narodnost ipd.

Večina knjižničarjev povprečno določi od 2 do 5 gesel, več kot polovica vpisuje tudi oznake za ciljno publiko. Pri kopiranju zapisov iz COBISS-a le 2 knjižničarja ne uporabita kopiranih gesel, saj jih izbrišeta in dodata svoja. Vsi ostali obdržijo le gesla, ki se jim zdijo smiselna (54 %) ali pa obdržijo vsa gesla (29 %). 9 % je takih, ki kopiranim geslom dodajajo še svoja.

Gesljenje leposlovja v splošnih knjižnicah pa je raziskovala Vovk Godeša (2010). S pomočjo spletne ankete, na katero je odgovorilo 74 % vseh splošnih knjižnic, je ugotovila, da večina splošnih knjižničarjev dodaja gesla. 81 % v analizo vključenih knjižnic namreč dodaja gesla za leposlovje. Od teh je večina takih, ki gesla dodeljuje le včasih. 57 % knjižnic pogosteje kopira gesla in jih redkeje oblikuje sama. Včasih dodajo kakšno geslo, ki bi po njihovem mnenju še moralo biti vključeno. Knjižnice so odgovarjale, da na gesljenje leposlovja za odrasle najpogosteje vpliva vsebina leposlovnega dela, sledi ustaljena praksa vsebinske obdelave v knjižnici, nekaj knjižničarjev pa je dejalo, da na to vpliva tudi čas, namenjen za obdelavo gradiva. Knjižničarji so dodali še, da pri kakšnem gradivu gesla določijo glede na predviden profil uporabnika, ki bo gradivo iskal. Gesla za leposlovje najpogosteje določijo tako, da najprej preletijo gradivo oziroma se pozanimajo o njegovi vsebini. Le nekaj jih knjigo prej tudi prebere. Dodali so, da gesla ponavadi kar prevzamejo iz kataloga drugih knjižnic ali pa pridobijo informacije o gradivu kje drugje. Iz rezultatov je razvidno tudi, da v splošnih knjižnicah geslijo predvsem leposlovje za otroke in mladino, leposlovje za odrasle pa manj. Razlog za to lahko verjetno najdemo v dejstvu, da otroci in mladostniki večkrat potrebujejo leposlovno delo na določeno temo, zgodovinsko obdobje ali kraj. Da ima višji delež knjižničarjev, ki so zadolženi za obdelavo knjižničnega gradiva, kakršenkoli vpliv na dodajanje gesel, ne drži povsem. Tudi v splošnih knjižnicah največkrat določijo od 2 do 5 gesel za posamezen naslov leposlovnega dela. Večina (59 %) pogosteje kopira zapise in redkeje oblikuje nova gesla. Samo ena knjižnica oblikuje gesla povsem na novo. Z gesli, ki jih knjižnice dodajajo, največkrat opredelijo glavne motive. Tudi tu so rezultati pokazali, da je SSG najbolj razširjen priročnik za predmetno označevanje, saj si z njim pomaga kar 31 od 35 splošnih knjižnic. Kot drugo so navedli, da so jim najbolj v pomoč nasveti knjižničarjev, ki so zaposleni na izposoji. Ti jim največkrat posredujejo informacije o tem, kaj uporabnike zanima oziroma s kakšnimi iskalnimi zahtevami iščejo določeno gradivo. Gradivu nato retrospektivno dodajajo gesla, po katerih povprašujejo uporabniki.

Smerkolj (2007) je izvedla primerjavo vsebinskih opisov med tremi knjižnicami; Knjižnico Otona Župančiča, Knjižnico Bežigrad in Knjižnico Domžale. Ugotovila je, da se v večji meri prekrivajo specifična gesla (npr. sove), medtem ko se bolj splošna gesla ne prekrivajo (npr. problemi najmlajših). Knjižnice pri dodeljevanju predmetnih oznak uporabljajo različna izhodišča. Medtem ko v Knjižnici Domžale ne upoštevajo nobenih priročnikov in predmetne oznake določajo po občutku in povpraševanju uporabnikov, v Knjižnici Bežigrad in Knjižnici Otona Župančiča pri določanju predmetnih oznak uporabljajo SSG, nove pa oblikujejo s strokovno pomočjo NUK.

Šauperl (2005) je primerjala proces vsebinske obdelave med slovenskimi in ameriškimi katalogizatorji. V raziskavi je sodelovalo pet bibliotekarjev iz petih splošnih knjižnic, med katerimi vsi uporabljajo skrajšano izdajo *Univerzalna decimalna klasifikacija* (1991) z nekaj tisoč prevedenimi izrazi v slovenščino in seznam predmetnih oznak NUK. Skrajšano izdajo UDK uporabljajo pri določanju klasifikacijskih oznak, ki jih dodeljujejo dokumentom. Vsakemu dodelijo eno ali več klasifikacijskih oznak, v redkih primerih pa tudi več kot tri. Vse dodeljene oznake se lahko uporablja pri iskanju, prvo pa tudi za namene postavitve gradiva na policah. Ameriški katalogizatorji povečini uporabljajo DDK, LCC in LCSH, ki so izvirno napisani v angleščini, njihovem prevladujočem jeziku. Običajno dokumentom dodelijo eno klasifikacijsko oznako iz DDK. Medtem ko je glavni namen UDK opis vsebine, DDK v ameriških knjižnicah prvotno uporabljajo za lociranje dokumentov. Ameriški in slovenski katalogizatorji vsebino gradiva opisujejo tudi s predmetnimi oznakami. Pred uvajanjem sistema COBISS v slovenske knjižnice so te predmetne oznake razvijale na lokalni ravni in jih vzdrževale ročno. Po uvedbi sistema COBISS so te predmetne oznake počasi začele opuščati. Kasneje je NUK objavil kratek seznam predmetnih oznak in splošnih načel za njihovo izdelavo in uporabo, ki pa je bil žal pomanjkljiv. Hkrati tudi COBISS ne ponuja nobenega orodja za vzdrževanje seznama predmetnih oznak.

3 RAZISKOVALNA METODA

Kot smo že omenili v uvodu, je glavni cilj raziskave pregledati prakso vsebinske obdelave v različnih slovenskih knjižnicah. Gre za nadaljevanje raziskav s področja vsebinske obdelave leposlovja, ki so jih opravile Stubelj (2011), Hribernik (2011) in Vovk Godeša (2010). Te so namreč prav tako raziskovale odnos slovenskih knjižnic do vsebinske obdelave; prva v srednješolskih, druga v osnovnošolskih in tretja v splošnih knjižnicah. Ker so ugotovile, da knjižnice pri obdelavi leposlovja niso enotne, želimo s to raziskavo najti vsaj nekatere razloge za to neenotnost. Razlika je le v tem, da so se v njihovih raziskavah osredotočali le na vsebinsko obdelavo leposlovja, medtem ko bomo v tej raziskavi zajeli tako leposlovje kot tudi strokovno gradivo in publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris. Z raziskavo bomo raziskali odnos slovenskih knjižnic do vsebinske obdelave, ugotovili, kako se te lotevajo tega postopka ter katere pripomočke in metode pri tem uporabljajo.

3.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Zastavili smo si naslednja raziskovalna vprašanja:

- V kolikšni meri slovenske knjižnice pri obdelavi gradiva označujejo različne vrste gradiva z gesli in vrstilci?
- Kakšen je postopek vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah in katere priročnike ter geslovnike pri tem uporabljajo?
- Kakšen odnos imajo bibliotekarji v slovenskih knjižnicah do vsebinskega označevanja in iskanja po vsebini?
- Kakšna je povezava med vsebinsko obdelavo in postavitvijo gradiva?

3.2 METODA RAZISKOVANJA

V raziskavo bomo med drugim vključili že pridobljene rezultate zaključne seminarske naloge, ki so jo opravili študenti bibliotekarstva pri predmetu Vsebinska obdelava v študijskem letu 2013/14. V tem vzorcu je bilo 11 splošnih, 16 osnovnošolskih, 15 srednješolskih in 10 visokošolskih knjižnic. Mi bomo dodali še 8 visokošolskih (UL) in 8 specialnih knjižnic. Vzorec je razmeroma majhen (približno 4,7 % glede na vse knjižnice in 15,4 % glede na knjižnice v Cobissu), a nam bo omogočil pregled nad podobnostmi in razlikami med knjižnicami iste vrste in med različnimi vrstami knjižnic.

Tudi z metodologijo raziskave sledimo predhodnim, saj bomo za zbiranje podatkov uporabili enak vprašalnik, ki pa ga bomo prilagodili glede na vrsto knjižnic. Kot metodo zbiranja podatkov bomo torej uporabili anketni vprašalnik; izdelali bomo enega za šolske in splošne knjižnice ter enega za visokošolske in specialne. Bibliotekarje, ki se ukvarjajo z vsebinsko obdelavo, bomo anketirali osebno, saj je vprašalnik dokaj obsežen. Večina vprašanj bo zaprtega tipa. Zanimalo nas bo predvsem, kakšne so navade slovenskih bibliotekarjev pri vsebinskem označevanju; ali vsi uporabljajo UDK in geslovnike, katere geslovnike in priročnike pri tem uporabljajo in kakšen pomen pripisujejo klasifikacijskim ter predmetnim oznakam.

3.3 ZASNOVA IN POTEK DELA

Že pridobljene rezultate zaključne seminarske naloge, ki so jo opravili študenti bibliotekarstva pri predmetu Vsebinska obdelava v študijskem letu 2013/14, smo neposredno vključili v analizo rezultatov. Te podatke so študenti pridobili v novembru in decembru 2013.

Vzorcu njihovih knjižnic smo dodali še 8 visokošolskih in 8 specialnih knjižnic. Prvi kriterij, ki so ga morale izpolnjevati te knjižnice za sodelovanje v naši raziskavi, je bil, da imajo v Cobissu lokalni katalog in da se vsaj en zaposlen v knjižnici ukvarja s postopkom vsebinske obdelave. Za lažji dostop do knjižnic smo izbirali le med visokošolskimi knjižnicami Univerze v Ljubljani in specialnimi knjižnicami v Osrednjeslovenski regiji. Vzorec smo izbrali z naključnim vzorčenjem, pri čemer smo uporabili Excelovo funkcijo generiranja naključnih števil. Naključno vzorčenje smo izbrali, ker je populacija vseh slovenski knjižnic velika in ne poznamo vseh njenih značilnosti.

Najprej smo iz Imenika knjižnic na spletni strani BibSista prevzeli seznam vseh visokošolskih in specialni knjižnic iz leta 2014. Da bi lahko vzorec vključeval le tovrstne knjižnice, ki uporabljajo vzajemni katalog COBIB, smo za vsako knjižnico iz seznama preverili, ali v Cobissu obstaja njen lokalni katalog. Da bi v vzorec vključili še dodatno število visokošolskih in specialnih knjižnic, smo iz seznama izločili visokošolske knjižnice, ki so jih že anketirali študentje bibliotekarstva v letu 2013/14. Od vseh preostalih knjižnic smo nato z generiranjem naključnih števil v Excelu izbrali še 8 visokošolskih in 8 specialnih knjižnic. Preko elektronske pošte smo vodjem izbranih 16 knjižnic poslali informacije o naši raziskavi in jih prosili za dovoljenje sodelovanja bibliotekarja, ki se v knjižnici ukvarja z vsebinsko obdelavo. Po pridobitvi dovoljenja vodij knjižnic smo stopili v stik tudi s samimi katalogizatorji, ki so izkazali interes za

sodelovanje. Dogovorili smo se za ustrezen termin in osebno anketirali katalogizatorje vseh knjižnic. Podatke dodatnih visokošolskih in specialni knjižnic smo zbirali od konca februarja do sredine maja 2016, anketiranja pa so potekala v prostorih posameznih knjižnic.

Na podlagi rezultatov, ki so bili obdelani s pomočjo statistike, smo grafično prikazali pridobljene podatke in na podlagi teh oblikovali zaključke.

4 REZULTATI

Podatke osnovnošolskih in srednješolskih knjižnic smo zaradi sorodnosti združili med seboj, nato pa smo analizirali rezultate posameznih vrst knjižnic. Združene rezultate osnovnošolskih in srednješolskih knjižnic smo primerjali z rezultati splošnih knjižnic, nato pa smo primerjali tudi rezultate visokošolskih in specialnih knjižnic. Ti dve skupini rezultatov predstavljamo v nadaljevanju, na koncu se bomo osredotočili na glavne podobnosti in razlike med vsemi vrstami knjižnic.

Rezultati so večinoma predstavljeni v obliki frekvenc, pri primerjavi vseh vrst knjižnic pa smo z namenom določanja glavnih podobnosti in razlik uporabili tudi odstotke. Najprej so predstavljeni osnovni podatki o knjižnicah: katere vrste gradiva imajo v svoji zbirki, koliko zaposlenih je v knjižnicah in s kakšno izobrazbo, koliko zaposlenih se ukvarja s katalogizacijo in kateri računalniški sistem uporabljajo pri katalogizaciji gradiva. V nadaljevanju sledi del rezultatov o postopku določanja vsebine in vsebinskega označevanja. Sledijo še rezultati o oceni pomembnosti gesel in vrstilcev in oceni pogostosti iskanja gradiva z gesli in vrstilci. Na koncu so predstavljeni še podatki o postavitvi gradiva v posameznih vrstah knjižnic.

Naj opozorimo še, da so se pri študentih pogosto pojavljale nedoslednosti pri številu odgovorov na posamezna vprašanja in nedosledni podatki o tem, koliko katalogizatorjev določa gesla in vrstilce posameznim vrstam gradiva. Te nedoslednosti smo zaznali predvsem pri podatkih splošnih in osnovnošolskih ter srednješolskih knjižnic, zato smo pri analizi posameznih vprašanj navajali število odgovorov, ki so bili vključeni v analizo.

4.1 PRIMERJAVA SPLOŠNIH (SK) IN OSNOVNOŠOLSKIH-SREDNJEŠOLSKIH KNJIŽNIC (OŠ-SŠ)

Zaradi premajhnega števila pridobljenih izpolnjenih anketnih vprašalnikov s strani študentov smo v analizo vključili le podatke 11 splošnih knjižnic in združene podatke 16 osnovnošolskih in 15 srednješolskih knjižnic (skupaj 31), od prvotno načrtovanih po 20 splošnih, osnovnošolskih in srednješolskih knjižnic.

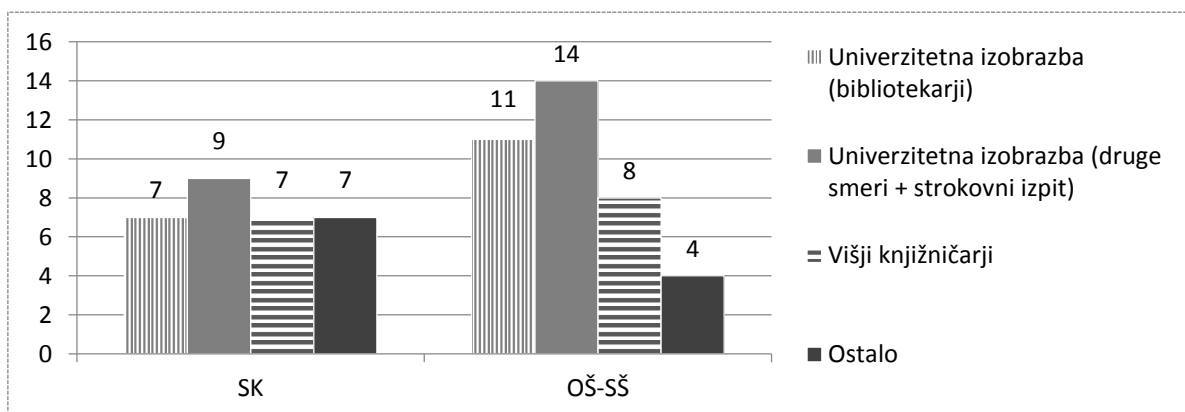
4.1.1 Vrste gradiva, zaposleni in računalniški sistem

Vse omenjene knjižnice imajo v svoji zbirki tako strokovno kot tudi leposlovno gradivo. V SK je v povprečju 15 **zaposlenih**, iz tega povprečja pa je izvzeta knjižnica z več kot 200 zaposlenimi. Razpon števila zaposlenih se drugače giblje od 7 do 44 zaposlenih.

Od skupnih 387,5 zaposlenih je v 11 SK zaposlenih 37 **katalogizatorjev**; ti so največkrat trije (tri knjižnice), največ katalogizatorjev (7) je zaposlenih v knjižnici z več kot 200 zaposlenimi.

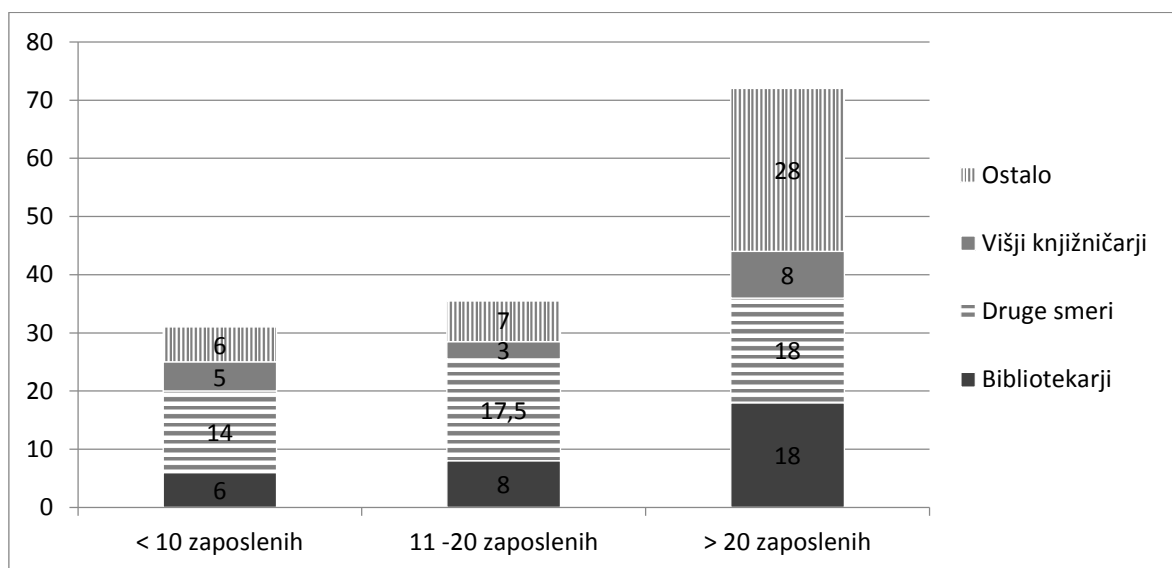
V anketiranih OŠ-SŠ je največkrat **zaposlena** samo ena oseba (20 knjižnic oziroma 64,5 %), največje število zaposlenih je tri (dve knjižnici). Iz teh podatkov je izključena ena knjižnica, saj podatka pri vprašanju o številu zaposlenih in vprašanju o njihovi izobrazbi nista skladna. V večini OŠ-SŠ je en **katalogizator** (25), v petih knjižnicah sta po dva in v eni trije.

V vseh anketiranih SK katalogizatorji pri katalogizaciji gradiva uporabljajo **računalniški sistem** Cobiss, v OŠ-SŠ pa jih največ uporablja računalniški sistem WinKnj (18). Vseeno več kot polovica slednjih uporablja sistem Cobiss (16). V treh knjižnicah uporabljajo oba omenjena sistema, v dveh knjižnicah pa poleg sistema Cobiss uporabljajo še nek drug sistem (pri eni ni podatka katerega, pri drugi uporabljajo sistem Vir).



Slika 1: Število knjižnic glede na strukturo izobrazbe zaposlenih v 11 splošnih in 31 osnovnošolskih ter srednješolskih knjižnicah

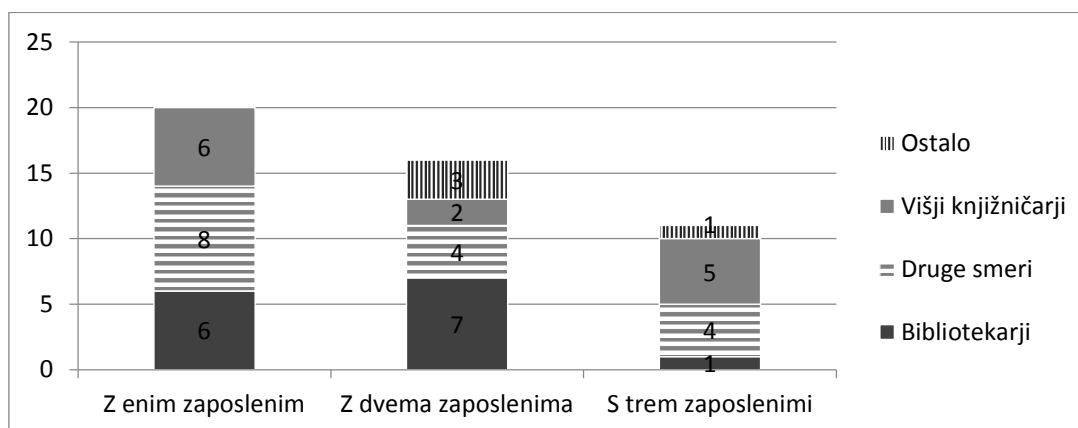
Podatki kažejo (slika 1), da ima tako v SK kot OŠ-SŠ največ zaposlenih univerzitetno **izobrazbo** z drugih smeri in opravljen strokovni izpit iz bibliotekarstva. V nekaj manj knjižnicah imajo zaposleni univerzitetno izobrazbo, ki so jo pridobili na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Pri dveh SK ni podatka o izobrazbi njihovih zaposlenih, zato smo ju izključili iz tega prikaza rezultatov.



Slika 2: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 11 SK glede na celotno število zaposlenih

Podatki o **strukturi izobrazbe zaposlenih glede na število zaposlenih** v SK kažejo (slika 2), da je tako v knjižnicah **z manj kot 10 zaposlenimi** kot v **knjižnicah z 11 – 20 zaposlenimi** največ zaposlenih z univerzitetno izobrazbo z drugih smeri (in opravljenim strokovnim izpitom iz bibliotekarstva). V prvi skupini knjižnic je 6 zaposlenih z univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva (od skupnih 31 zaposlenih v štirih knjižnicah), v drugi pa 8 (od skupnih 49,5 zaposlenih v štirih knjižnicah). Manjši delež predstavljajo višji knjižničarji (teh je pet v knjižnicah z manj kot 10 zaposlenimi in trije v knjižnicah z 11 – 20 zaposlenimi). V skupini z več kot 20 zaposlenimi so tri knjižnice, a smo eno izločili iz prikaza rezultatov, saj je v knjižnici preko 200 zaposlenih. V ostalih dveh knjižnicah je enako število zaposlenih z univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva ter z univerzitetno izobrazbo z drugih smeri (in opravljenim strokovnim izpitom iz bibliotekarstva) (18). Veliko zaposlenih sodi v kategorijo "Ostalo" (28), a natančnejši podatki niso navedeni. Nekaj je tudi višjih knjižničarjev (8).

V vsaki SK je bibliotekar s strokovnim izpitom, ne pa tudi diplomant bibliotekarstva (v dveh tega ni). V vseh, razen dveh SK, je zaposlen vsaj en višji knjižničar. Pri dveh SK ni podatka o izobrazbi njihovih zaposlenih, zato smo ju izključili iz tega prikaza rezultatov.



Slika 3: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 31 OŠ-SŠ glede na celotno število zaposlenih

Podatki o **strukturi izobrazbe zaposlenih glede na število zaposlenih** v OŠ-SŠ kažejo (slika 3), da je v teh knjižnicah z **enim zaposlenim** največ zaposlenih z univerzitetno izobrazbo iz drugih smeri in opravljenim strokovnim izpitom iz bibliotekarstva (8). Enako število zaposlenih predstavljajo zaposleni z univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva in višji knjižničarji (6). V knjižnicah z **dvema zaposlenima** največje število zaposlenih predstavljajo zaposleni z univerzitetno izobrazbo z bibliotekarstva (7), z univerzitetno izobrazbo z drugih smeri je tu veliko manj zaposlenih (4). Zanimivo je tudi, da nikoli ni zaposlena kombinacija teh dveh profilov, izjema je le ena knjižnica, v kateri je bibliotekar hkrati zaposlen z višjim knjižničarjem. Dva zaposlena imata opravljen Študijski program za izpopolnjevanje iz bibliotekarstva (ŠPIK), en od teh tudi strokovni izpit iz bibliotekarstva, za enega pa ni podatka o pridobljeni izobrazbi. Le v dveh knjižnicah so **trije zaposleni**. V eni so vsi z univerzitetno izobrazbo z drugih smeri, v drugi pa je en zaposlen z bibliotekarsko izobrazbo, en z izobrazbo z drugih smeri ter opravljenim strokovnim izpitom iz bibliotekarstva, en pa z drugo izobrazbo, za katero ni navedenega natančnejšega podatka.

4.1.2 Gesla in vrstilci UDK

V vseh SK katalogizatorji strokovnemu in leposlovnemu gradivu določajo vrstilce UDK in gesla, razen:

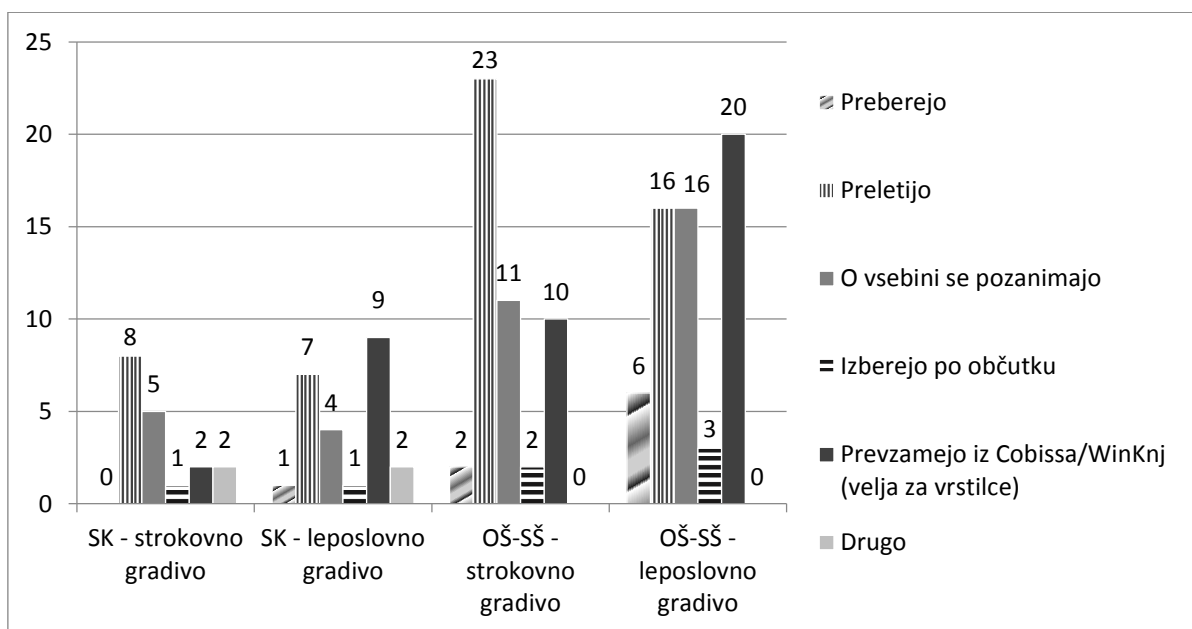
- v eni, kjer vse te podatke prevzemajo iz Cobissa in
- v eni knjižnici, kjer nikoli ne določajo gesel leposlovnemu gradivu.

V OŠ-SŠ pa katalogizatorji:

- v eni knjižnici ne določajo gesel strokovnemu gradivu,
- v dveh temu ne določajo vrstilcev UDK,
- v štirih ne geslijo leposlovnega gradiva,
- v dveh pa mu ne določajo vrstilcev.
- V eni knjižnici pri strokovnem in leposlovnem gradivu gesla in vrstilce prenašajo iz Cobissa ("Drugo").

V večini SK katalogizatorji **vedno** določajo gesla strokovnemu (8) in leposlovnemu gradivu (6). V vseh knjižnicah vedno določajo tudi vrstilce strokovnemu, vse razen ene pa vedno tudi leposlovnemu gradivu. V OŠ-SŠ ni razlik v pogostosti določanja gesel in vrstilcev UDK med strokovnim in leposlovnim gradivom. Tudi tu kar nekaj knjižnic vedno določa vrstilce (25 oziroma 23), nekaj manj pa jih vedno določa tudi gesla (16 oziroma 19).

V večini knjižnic, tako SK kot OŠ-SŠ, je tako določanje gesel in vrstilcev UDK postala **ustaljena praksa**. Drugod je ta odločitev odvisna od razpoložljivega časa in količine knjig v obdelavi (pri obeh vrstah knjižnic) ter od vsebine knjige in trenutnega razpoloženja (pri OŠ-SŠ).



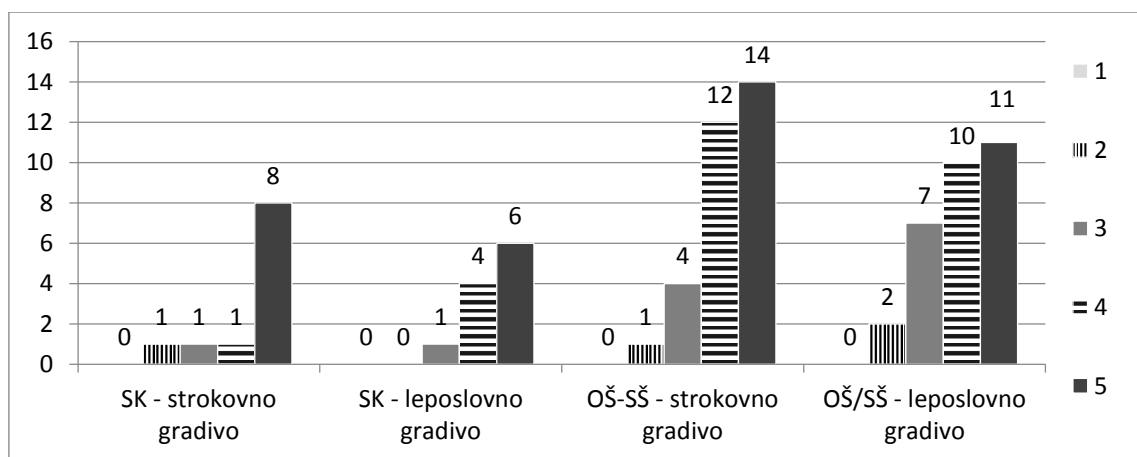
Slika 4: Število knjižnic po načinu določanja vsebine gradiva

Podatki kažejo (slika 4), da v večini SK katalogizatorji **pred določanjem gesel in vrstilcev** preletijo gradivo in njegovo vsebino (8 pri strokovnem in 7 pri leposlovnem gradivu).

Zelo pogosto se o vsebini pozanimajo tudi drugje (5 pri strokovnem in 4 pri leposlovnem gradivu). V eni knjižnici leposlovno gradivo pred obdelavo tudi preberejo. Večje **razlike med strokovnim in leposlovnim gradivom** so se pokazale predvsem pri načinu določanja vrstilcev, saj te večkrat iz Cobissa prevzemajo pri leposlovnem (9) kot pri strokovnem gradivu (2). V dveh knjižnicah katalogizatorji določajo vsebino gradiva tudi na drug način, a podatki o načinu žal niso navedeni.

Tudi v večini OŠ-SŠ katalogizatorji pred določanjem gesel in vrstilcev preletijo gradivo in njegovo vsebino (22 pri strokovnem in 16 pri leposlovnem gradivu). Kar nekaj se jih o vsebini gradiva pozanima drugje (11 pri strokovnem in 14 pri leposlovnem gradivu), v nekaj knjižnicah pa gradivo pred vsebinsko obdelavo tudi preberejo (2 pri strokovnem in 6 pri leposlovnem gradivu). Tudi tu ni velikih razlik glede načina določanja vsebine gradiva med strokovnim in leposlovnim gradivom, razen pri prevzemanju vrstilcev iz Cobissa/WinKnj, ki je veliko bolj prisotno pri določanju vsebine leposlovnemu gradivu (19). Leposlovno gradivo tudi manjkrat preletijo in ga večkrat preberejo.

Pri tem vprašanju je bilo mogoče izbrati več odgovorov in pogosto so sodelujoči v raziskavi izbrali različne kombinacije odgovorov, najpogosteje sta bila to odgovora "Knjigo/članek preletite" in "Pozanimajte se o vsebini knjige/članka".

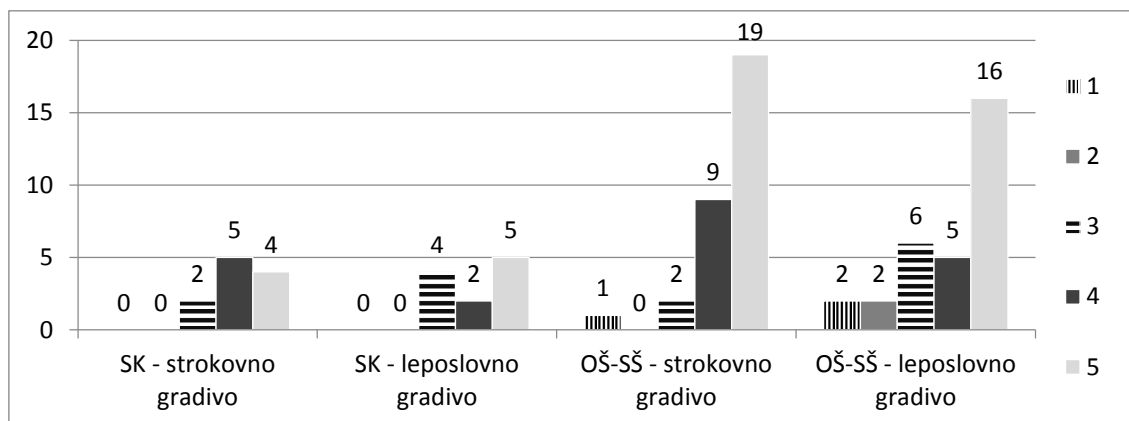


Slika 5: Število knjižnic po oceni pomembnosti gesel (ocene od 1 - ni pomembno do 5 - zelo pomembno)

V nadaljevanju so katalogizatorji na lestvici 1 – 5 (1 - ni pomembno, 5 - zelo pomembno) ocenjevali **pomembnost gesel** (slika 5).

Na to vprašanje je pri strokovnem gradivu odgovarjalo vseh 11 katalogizatorjev iz SK (kljub temu, da en ne gesli leposlovnega gradiva) in vseh 31 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ (čeprav en tega ne gesli), pri leposlovnem gradivu pa 11 katalogizatorjev iz SK in 30 iz OŠ-SŠ (čeprav tega ne geslijo kar štirje).

Katalogizatorji iz SK **gesla** najpogosteje ocenjujejo kot pomembna oziroma zelo pomembna (9 pri strokovnem in 10 pri leposlovnem gradivu). Le v eni knjižnici pa jih ocenjujejo kot manj pomembna (pri strokovnem gradivu). Tudi katalogizatorji iz OŠ-SŠ najpogosteje ocenjujejo gesla kot pomembna oziroma zelo pomembna (26 pri strokovnem in 21 pri leposlovnem gradivu).



Slika 6: Število knjižnic po oceni pomembnosti vrstilcev (1 - nepomemben, 5 - zelo pomemben)

Na to vprašanje je odgovarjalo vseh 11 katalogizatorjev iz SK in vseh 31 iz OŠ-SŠ.

Katalogizatorji iz SK najpogosteje **ocenjujejo vrstilce UDK** (slika 6) kot pomembne oziroma zelo pomembne (9 pri strokovnem in 7 pri leposlovnem gradivu). Rezultati so zelo podobni pri katalogizatorjih iz OŠ-SŠ, saj tudi ti najpogosteje ocenjujejo vrstilce kot pomembne oziroma zelo pomembne (28 pri strokovnem in 21 pri leposlovnem gradivu). Le redki ocenjujejo gesla in vrstilce kot nepomembne (trije pri geslih in dva pri vrstilih) oziroma povsem nepomembne (trije pri vrstilih).

Kakšnih velikih **razlik v oceni pomembnosti gesel in vrstilcev med strokovnim in leposlovnim gradivom** ni. Katalogizatorji iz SK pogosteje ocenjujejo vrstilce kot srednje pomembne pri leposlovnem gradivu, nihče pa teh ne ocenjuje kot manj pomembne oziroma nepomembne. Tudi v OŠ-SŠ katalogizatorji pogosteje ocenjujejo vrstilce kot manj pomembne pri leposlovnem gradivu.

Rezultati raziskave so pokazali, da katalogizatorji v SK **z gesli**:

a.) **Strokovnemu gradivu:**

- **najpogosteje določajo** glavne teme (8).
- Le eden izmed njih mu določi tudi širšo snov in eden zvrst.

b.) Leposlovnemu gradivu:

- **najpogosteje določajo** širšo snov (7).
- Dva mu z gesli določata glavne teme in en glavne motive.

Katalogizatorji v OŠ-SŠ z gesli:

a.) Strokovnemu gradivu:

- najpogosteje določajo glavne teme (22).
- Malo manj kot polovica mu določa tudi širšo snov (12),
- nekateri pa tudi zvrst (6).

b.) Leposlovnemu gradivu:

- nihče ne določa glavnih tem,
- najpogosteje izražajo le širšo snov (14).
- Enako število katalogizatorjev (14) mu določa tudi glavne motive.

Rezultati raziskave so pokazali, da katalogizatorji v SK z vrstilci:

a.) Strokovnemu gradivu:

- najpogosteje določijo glavno temo (9),
- veliko pa jih določi tudi več tem (7).
- Zvrst določijo v treh, obliko publikacije pa v dveh knjižnicah.

b.) Leposlovnemu gradivu:

- večina določi zvrst (8),
- več kot polovica pa mu določi tudi vrstilec za književnost (6).
- Vrstilec za literarno zvrst mu določijo le v eni knjižnici.

Katalogizatorji iz OŠ-SŠ z vrstilci:

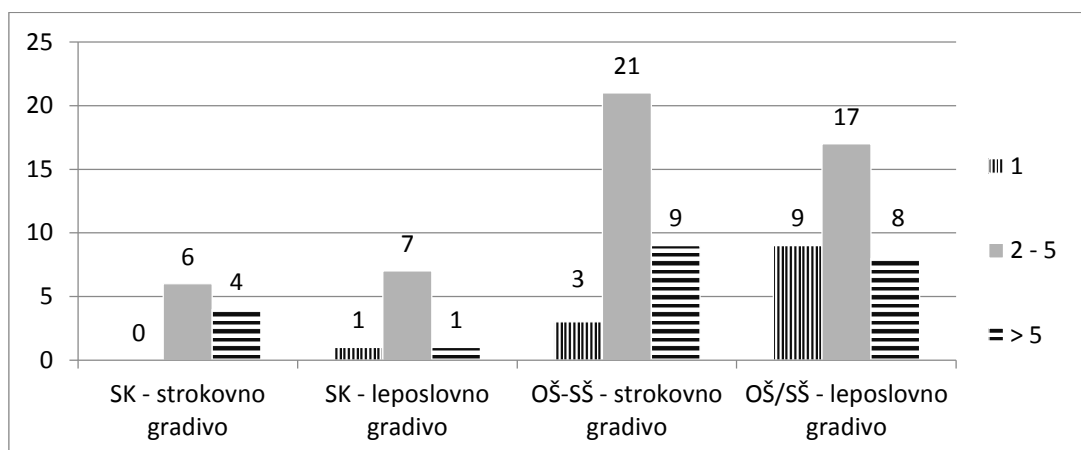
a.) Strokovnemu gradivu:

- najpogosteje določijo glavno temo (21),
- le nekateri pa tudi več tem (4).

b.) Leposlovnemu gradivu:

- najpogosteje določijo vrstilec za književnost (18),
- nekateri pa tudi zvrst (7).
- Več tem mu določi le en katalogizator.

Tudi pri tem vprašanju je bilo možno izbrati več odgovorov.



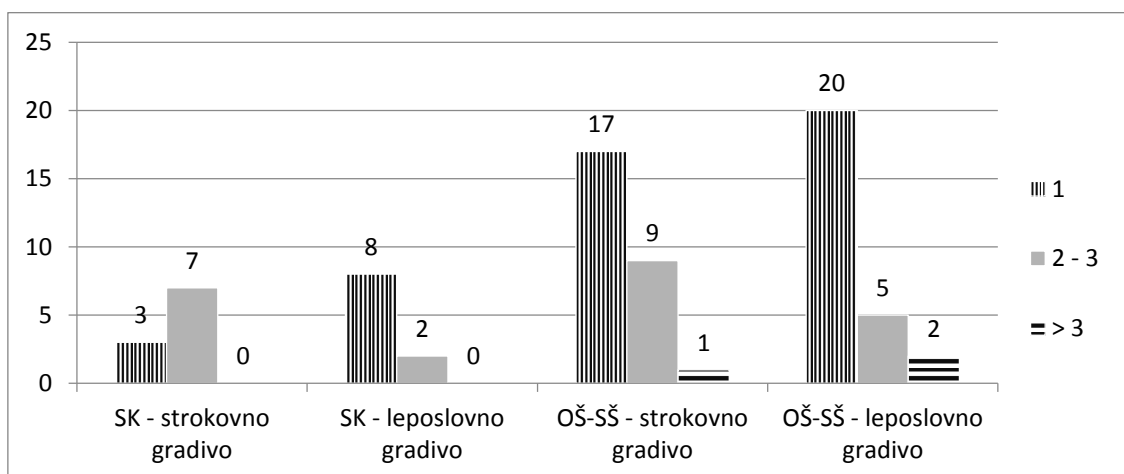
Slika 7: Število knjižnic po številu dodeljenih gesel strokovnemu in leposlovnemu gradivu

Tudi tu so se pri študentih pojavljale nedoslednosti pri številu odgovorov na posamezna vprašanja. Na to vprašanje je pri strokovnem gradivu odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in kar 33 iz OŠ-SŠ (čeprav jih je bilo v vzorec vključenih le 31), pri leposlovnem gradivu pa 9 katalogizatorjev iz SK in 34 iz OŠ-SŠ (čeprav jih je bilo v vzorec vključenih le 31). Možen razlog je, da so nekateri označili več možnih odgovorov.

Podatki kažejo (slika 7), da v SK katalogizatorji **strokovnemu gradivu** skoraj enako pogosto določajo od dve do pet (6) ali več kot pet gesel (4), **leposlovnemu** pa večinoma dve do pet gesel (7). Le v eni knjižnici določijo več kot pet gesel, v eni pa le eno geslo.

V OŠ-SŠ večina katalogizatorjev določi od dve do pet gesel (21 pri strokovnem in 17 pri leposlovnem gradivu). Strokovnemu gradivu zelo redko določijo eno geslo (3).

Tu so se pri študentih pojavljale nedoslednosti tudi pri navajanju podatkov o tem, koliko katalogizatorjev določa gesla in vrstilce posameznim vrstam gradiva. Pri tem vprašanju so namreč navajali, da štirje katalogizatorji iz OŠ-SŠ ne določajo vrstilcev strokovnemu gradivu, štirje pa jih ne določajo leposlovju (na začetku pa so navedeni drugačni podatki).



Slika 8: Število knjižnic po številu dodeljenih vrstilcev strokovnemu in leposlovnemu gradivu

Na to vprašanje je pri strokovnem gradivu odgovarjalo 10 katalogizatorjev iz SK in 27 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ, pri leposlovnem gradivu pa 10 katalogizatorjev iz SK in 27 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ.

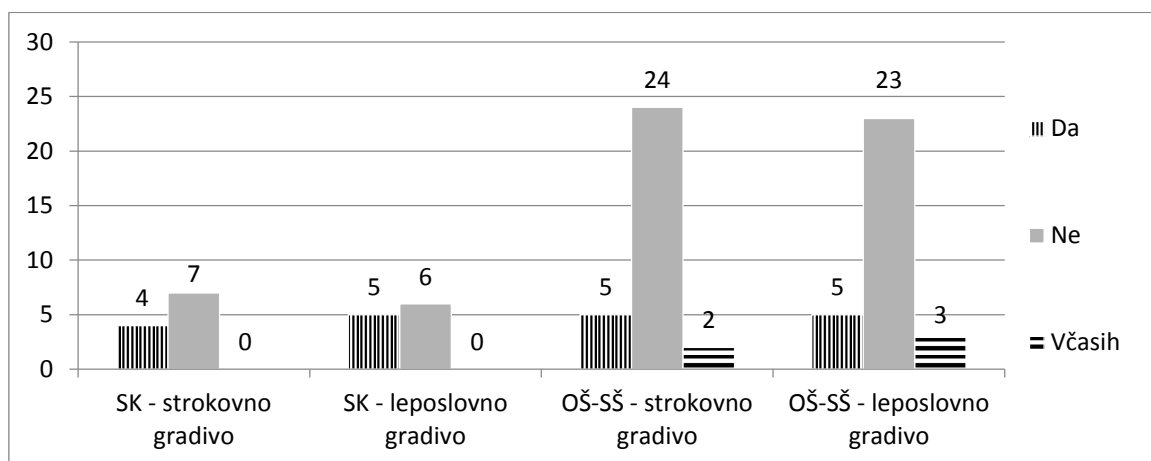
Podatki kažejo (slika 8), da medtem ko katalogizatorji iz SK strokovnemu gradivu najpogosteje določijo od dva do tri vrstilce (7), **leposlovnemu gradivu** najpogosteje določijo le en vrstilec (8). V nobeni od SK katalogizatorji leposlovnemu gradivu ne določajo več kot treh vrstilcev.

Večina katalogizatorjev iz OŠ-SŠ vsem vrstam gradiva običajno določi en vrstilec (17 pri strokovnem in 20 pri leposlovnem gradivu). Tako strokovnemu kot leposlovnemu gradivu zelo redko določijo več kot tri vrstilce.

Tudi tu so študenti navajali drugačne podatke kot na začetku. Pri tem vprašanju njihovi podatki kažejo na to, da štirje katalogizatorji iz OŠ-SŠ ne določajo vrstilcev strokovnemu gradivu, štirje pa jih ne določajo leposlovju.

Rezultati raziskave so pokazali, da največ katalogizatorjev iz SK pri vsebinski obdelavi **strokovnega gradiva** v okviru vrstilcev UDK vsaj včasih dodeljuje **splošni privesni vrstilec za obliko** (10) in **posebni privesni vrstilec za literarno zvrst** (9). Manj knjižnic pa v okviru gesel določa **formalne oznake** (4- vedno in 2- včasih), še manj knjižnic pa **gesla za ciljno publiko** (1- vedno in 3- včasih). Zelo podobni so tudi rezultati, ki se navezujejo na vsebinsko obdelavo **leposlovnega gradiva**, saj pri tem prav tako največ knjižnic v okviru vrstilcev UDK vsaj včasih dodeljuje **splošni privesni vrstilec za obliko** (10) in **posebni privesni vrstilec za literarno zvrst** (9). Manj knjižnic v okviru gesel dodeljuje **formalne oznake** (5- vedno, 1- včasih), še manj knjižnic pa določa **gesla za ciljno publiko** (1- vedno, 2- včasih).

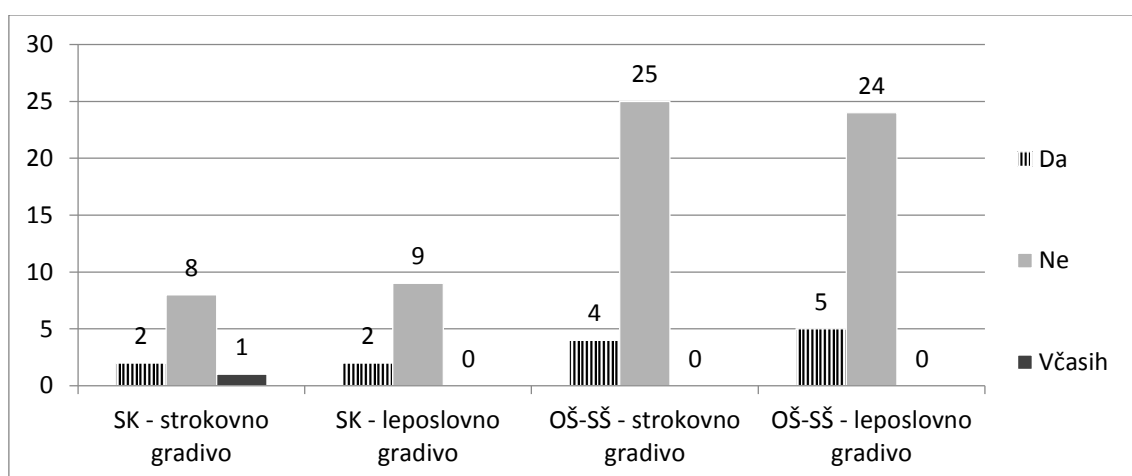
Največ katalogizatorjev iz OŠ-SŠ v okviru vrstilcev pri vsebinski obdelavi **strokovnega gradiva** vsaj včasih dodeljuje **posebni privesni vrstilec za literarno zvrst** (15), **splošni privesni vrstilec za obliko** (14) in v okviru gesel **formalne oznake** (14). Manj knjižnic mu določi **gesla za ciljno publiko** (2- vedno in 6- včasih). Drugačni so rezultati, ki se navezujejo na vsebinsko obdelavo leposlovnega gradiva, saj pri tem največ katalogizatorjev v okviru gesel vsaj včasih dodeljuje **formalne oznake** (18). Kar nekaj knjižnic mu vsaj včasih določa tudi **gesla za ciljno publiko** (13), v okviru vrstilcev pa **posebni privesni vrstilec za literarno zvrst** (12) in **splošni privesni vrstilec za obliko** (11).



Slika 9: Število knjižnic glede na razlike v geslih za različne uporabnike

Na to vprašanje je pri strokovnem in leposlovnem gradivu odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in 31 iz OŠ-SŠ (čeprav nekateri ne geslijo gradiva).

V SK razlike pri določanju gesel glede na različne uporabnike (slika 9) upoštevajo katalogizatorji iz štirih (strokovno gradivo) oziroma petih knjižnic (leposlovno gradivo), v OŠ-SŠ pa katalogizatorji iz petih knjižnic (tako pri strokovnem kot pri leposlovnem gradivu).



Slika 10: Število knjižnic glede na razlike v vrstilih za različne uporabnike

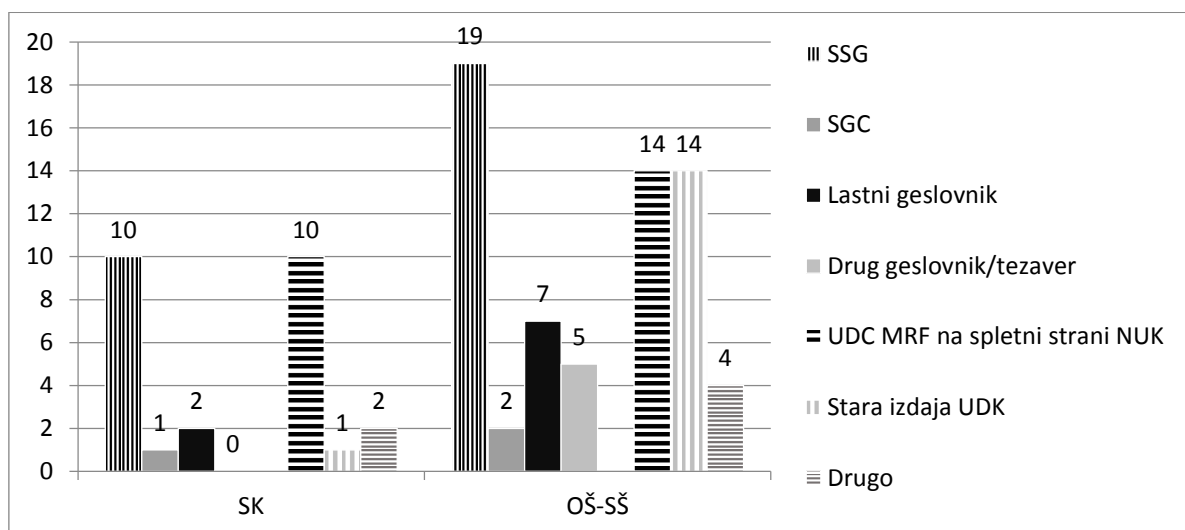
Na to vprašanje je pri strokovnem in leposlovnem gradivu odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in 29 iz OŠ-SŠ (saj po dva temu ne določata vrstilcev).

Katalogizatorji iz SK glede na uporabnike različno določajo **vrstilce** (slika 10) vedno v dveh knjižnicah (tako pri strokovnem kot leposlovnem gradivu), občasno še v eni (le pri strokovnem gradivu). Katalogizatorji iz OŠ-SŠ pa v 4 (strokovno gradivo) oziroma 5 knjižnicah (leposlovno gradivo).

Podatki kažejo, da katalogizatorji iz **SK pri samostojnem oblikovanju gesel in vrstilcev UDK ta največkrat prilagajajo** bralcem (7 oziroma 5 knjižnic), le redki pa jih prilagajajo lastnim potrebam (2 oziroma 3 knjižnice). Tudi katalogizatorji **OŠ-SŠ pri samostojnem oblikovanju gesel te največkrat prilagajajo** bralcem (23), nekateri pa jih prilagajajo tudi lastnim potrebam (8) in/ali internim pravilom (7). **Pri samostojnem oblikovanju vrstilcev UDK tega največkrat prilagajajo** internim pravilom (13), le nekaj manj pa jih prilagaja bralcem (11).

Tudi pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov in so bile nekajkrat izbrane tudi različne kombinacije dveh ali več odgovorov.

Naslednja tri vprašanja (11., 12.1 in 12.2) o tem, kaj katalogizatorji storijo z gesli in vrstilci pri kopiranju bibliografskih zapisov iz Cobissa ter o pogostosti kopiranja gesel in vrstilcev, smo izločili iz analize rezultatov. Razlog za to je že preveliko število podatkov za celovito analizo, hkrati pa ta glede na naša raziskovalna vprašanja niso tako zelo pomembna. Zato smo se omejili le na določen izbor vprašanj, ki so nujni za vpogled v proces vsebinske obdelave katalogizatorjev iz slovenskih knjižnic.



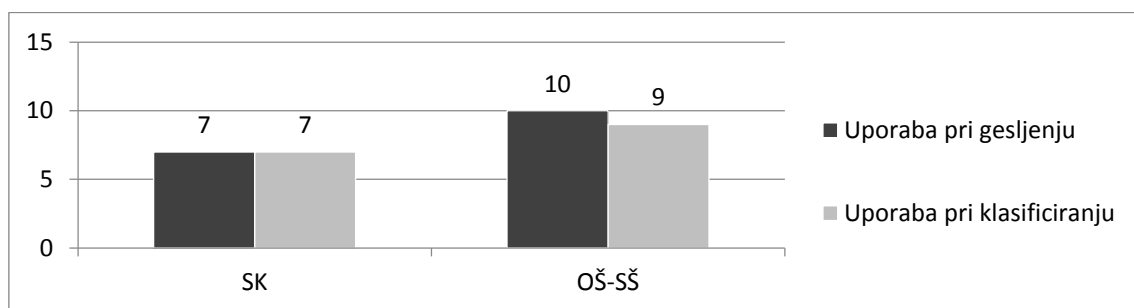
Slika 11: Število knjižnic glede na uporabo pripomočkov pri gesljenju in klasificiranju

Na to vprašanje je odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in 31 iz OŠ-SŠ.

Podatki kažejo (slika 11), da največ katalogizatorjev iz **SK** (10) in iz **OŠ-SŠ** (19) **pri gesljenju uporablja pripomoček SSG**. Le nekaj katalogizatorjev uporablja še SGC (eden iz SK in dva iz OŠ-SŠ) in lastni geslovnik (dva iz SK in kar 7 iz OŠ-SŠ). Nekateri katalogizatorji v OŠ-SŠ uporabljajo (tudi) geslovnik Pionirske knjižnice za mladinsko leposlovje (5).

Medtem ko večina katalogizatorjev iz SK pri **klasificiranju uporablja pripomoček** UDC MRF na spletni strani NUK (10) in le eden uporablja staro izdajo NUK, v OŠ-SŠ enako število katalogizatorjev uporablja spletno in staro izdajo UDK (14).

V eni SK katalogizatorji ne geslijo gradiva in pri gesljenju ter klasificiranju ne uporabljajo priročnikov. Ker nimamo v lasti anket študentov, tudi ne vemo, ali so na to vprašanje odgovarjali vsi katalogizatorji (tudi iz knjižnic, ki ne geslijo/klasificirajo gradiva), ali pa v nekaterih knjižnicah uporabljajo več različnih priročnikov. Hkrati žal ne vemo, kaj sodi pod odgovore "Drugo", ker to ni navedeno.



Slika 12: Število knjižnic po uporabi navodil in smernic pri gesljenju in klasificiranju

Na to vprašanje je odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in 31 iz OŠ-SŠ.

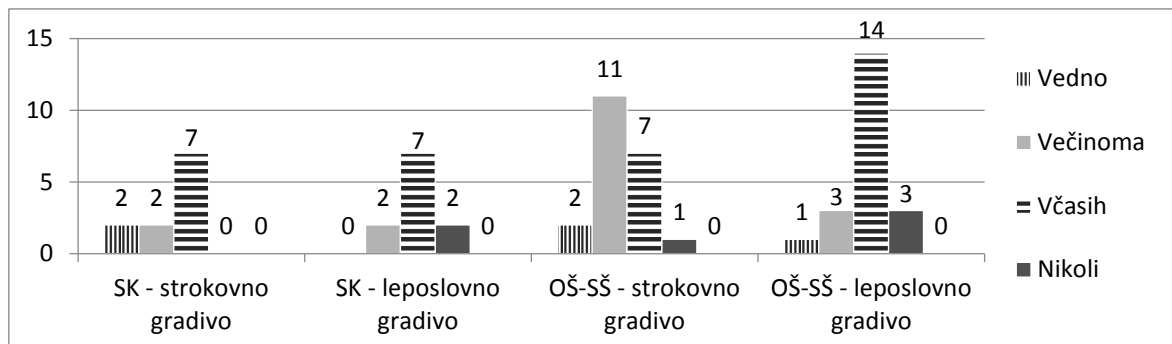
Rezultati raziskave so pokazali (slika 12), da približno tretjina katalogizatorjev iz OŠ-SŠ pri gesljenju in klasificiranju **uporablja navodila in smernice** (10 oziroma 9). Katalogizatorji, ki jih uporabljajo pri klasificiranju, jih uporabljajo tudi pri gesljenju, le en te uporablja le pri gesljenju.

7 katalogizatorjev iz SK uporablja navodila in smernice tako pri gesljenju kot pri klasificiranju.

7 od 11 anketiranih katalogizatorjev iz SK in 23 od 31 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ je izrazilo **interes po sodelovanju knjižničarjev iz različnih sorodnih knjižnic**, saj se jim zdi smiselno, da bi se povezali in izdelali skupne smernice za oblikovanje gesel in vrstilcev za svojo vrsto knjižnic.

4.1.3 Iskanje

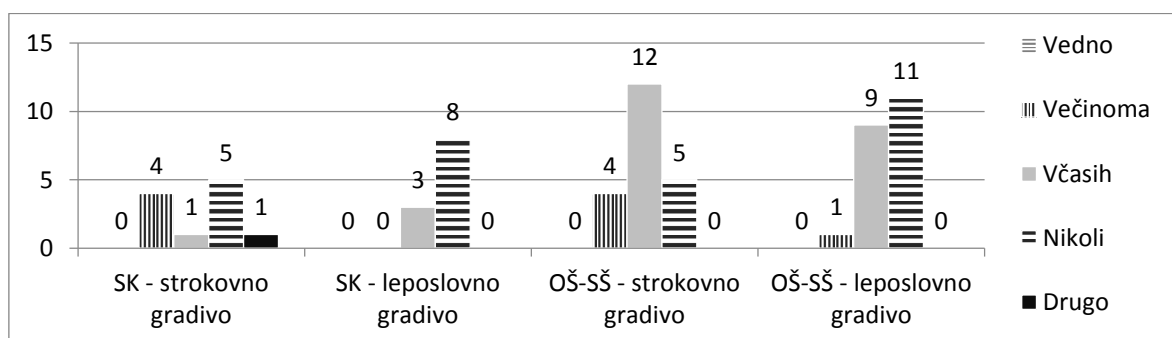
Uporabniki vseh SK lahko preko spleta **samostojno iščejo po računalniškem katalogu teh knjižnic**, v primeru OŠ-SŠ pa je ta možnost zagotovljena uporabnikom 21 knjižnic.



Slika 13: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z gesli

Na to vprašanje je odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in 21 iz OŠ-SŠ (uporabniki desetih OŠ-SŠ namreč nimajo možnosti samostojnega iskanja po računalniškem katalogu njihovih knjižnic).

Podatki kažejo (slika 13), da vsi katalogizatorji SK menijo, da uporabniki vsaj včasih iščejo z gesli **strokovno gradivo**, pri OŠ-SŠ pa so takšnega mnenja vsi, razen enega katalogizatorja. Velika večina katalogizatorjev iz SK (vsi, razen dveh) in OŠ-SŠ (vsi, razen treh) je mnenja, da uporabniki z gesli vsaj včasih iščejo tudi **leposlovje**, a menijo, da redkeje kot strokovno gradivo. Dva katalogizatorja iz SK in trije iz OŠ-SŠ namreč menijo, da uporabniki nikoli z gesli ne iščejo leposlovja.



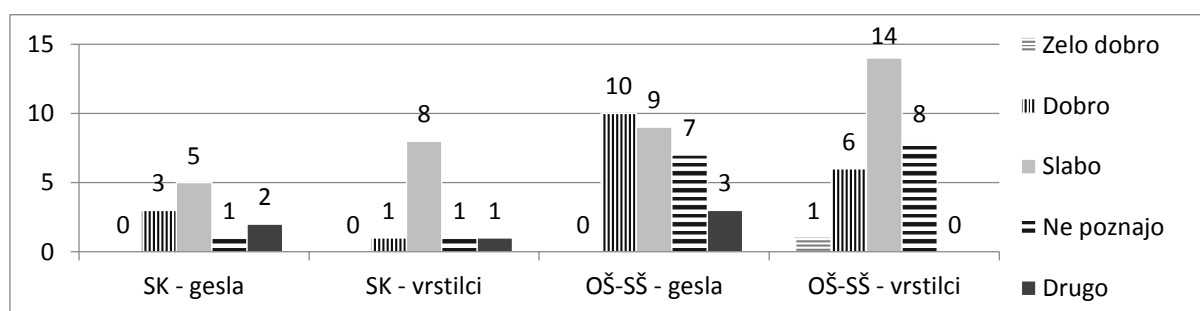
Slika 14: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z vrstilci

Na to vprašanje je odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in 21 iz OŠ-SŠ (uporabniki desetih OŠ-SŠ namreč nimajo možnosti samostojnega iskanja po računalniškem katalogu njihovih knjižnic).

Podatki kažejo (slika 14), da pet katalogizatorjev iz SK in 16 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ meni, da uporabniki z vrstilci UDK vsaj včasih iščejo **strokovno gradivo**. Pri **leposlovnem gradivu** so takšnega mnenja trije katalogizatorji iz SK in 10 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ.

Pet katalogizatorjev iz SK in pet katalogizatorjev iz OŠ-SŠ meni, da uporabniki nikoli ne iščejo **strokovnega gradiva** z vrstilci. Pri **leposlovnem gradivu** je takšnega mnenja kar 8 katalogizatorjev iz SK in kar 11 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ.

En katalogizator iz SK je dejal, da uporabniki njihove knjižnice zaradi poenostavljenega UDK na zgolj 2 mesti nimajo možnosti iskanja strokovnega gradiva z vrstilci.



Slika 15: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki poznajo gesla in vrstilce

Na to vprašanje je odgovarjalo 11 katalogizatorjev iz SK in 29 iz OŠ-SŠ.

Podatki kažejo (slika 15), da 5 katalogizatorjev iz SK in 9 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ namreč **meni, da njihovi uporabniki slabo poznajo gesla**, ki jih ti določajo gradivu. En katalogizator iz SK in 7 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ menijo, da uporabniki teh sploh ne poznajo.

Katalogizatorji iz obeh vrst knjižnic še slabše **ocenjujejo njihovo poznavanje vrstilcev UDK**, saj kar 8 katalogizatorjev iz SK in 14 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ meni, da uporabniki slabo poznajo vrstilce, ki jih določajo gradivu. Le en katalogizator iz SK in 8 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ meni, da uporabniki ne poznajo vrstilcev, ki jih določajo. En katalogizator (iz osnovnošolske knjižnice) meni, da uporabniki zelo dobro poznajo vrstilce, ki jih določa gradivu.

Žal dostikrat ni podatka o tem, zakaj je pri nekaterih knjižnicah označen odgovor "Drugo". Možno je, da so ponekod v to kategorijo vključene tudi knjižnice, ki gradivu ne določajo gesel in/ali vrstilcev.

4.1.4 Postavitev

V vseh SK imajo vsaj nek del zbirke urejen po **UDK sistemu**, znotraj tega pa glede na značnico. Večina na mladinskem oddelku uporablja enostavnejše vrstilce kot na oddelku za odrasle. Leposlovno gradivo je ponavadi postavljeno ločeno po literarnih zvrsteh/abecedi avtorjev oziroma na otroško - mladinskem oddelku po starostnih stopnjah (sistem C, P, M). V večini OŠ-SŠ imajo leposlovje ločeno od strokovnega gradiva. V osnovnošolskih knjižnicah imajo leposlovje običajno razvrščeno po **starostnih stopnjah (sistem C, P, M)**, ločeno pa imajo postavljeno tudi ljudsko slovstvo ter gradivo za strokovne delavce šol (urejeno po UDK). Strokovno gradivo imajo običajno postavljeno po poenostavljenem **sistemu UDK**. V srednješolskih knjižnicah imajo običajno vso gradivo urejeno po UDK, znotraj tega pa glede na značnico.

4.2 PRIMERJAVA VISOKOŠOLSKIH (VK) IN SPECIALNIH KNJIŽNIC (SPEK)

V to analizo smo vključili 18 visokošolskih (10 anketiranih s strani študentov in 8 v okviru našega anketiranja) in 8 specialnih knjižnic.

4.2.1 Vrste gradiva, zaposleni in računalniški sistem

Vseh 18 VK ima v svoji zbirki **publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris** in **strokovno gradivo**, šest knjižnic pa tudi **leposlovje**. Vseh 8 SPEK ima **strokovno gradivo**, pet jih ima **publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris**, **leposlovje** pa imajo tri knjižnice.

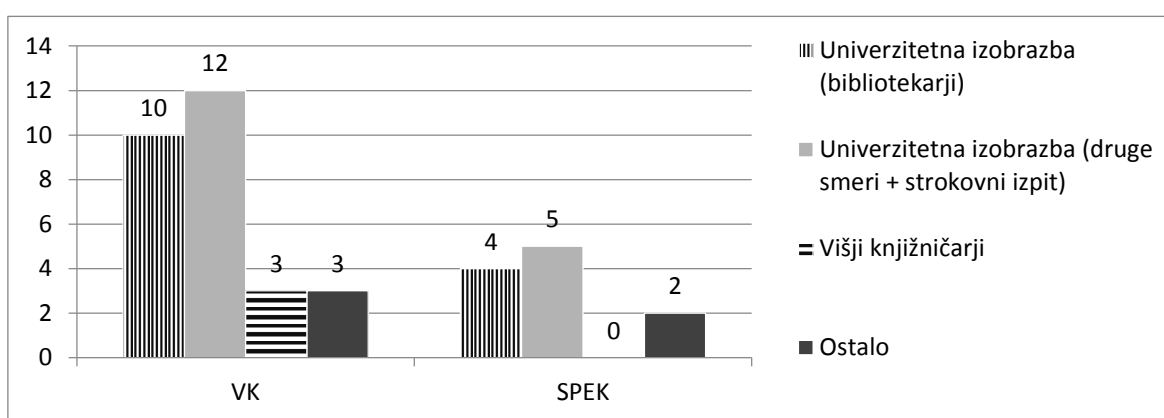
V anketiranih VK sta največkrat dva **zaposlena** (pet knjižnic), sledijo knjižnice z enim in tremi zaposlenimi (po štiri knjižnice). V eni knjižnici je zaposlenih šest oseb. Približno polovica anketiranih visokošolskih knjižnic deluje v okviru manjših oddelkov na fakulteti, zato je temu primerno tudi majhno število zaposlenih. V knjižnici na večji fakulteti pa je iz istega razloga šest zaposlenih. Večinoma sta v VK dva **katalogizatorja** (sedem knjižnic), pogosto pa tudi en sam (štiri knjižnice). Pri dveh knjižnicah manjka podatek o številu katalogizatorjev. Zanimivo je, da je največ katalogizatorjev (5) v knjižnici s petimi zaposlenimi, kar je več kot v knjižnici s šestimi zaposlenimi, kjer so štirje katalogizatorji.

V anketiranih SPEK je največkrat **zaposlena** samo ena oseba (pet knjižnic), izjema so večje anketirane knjižnice ali knjižnice z več enotami, kjer je tudi več zaposlenih (dva, štirje in enajst).

V večini knjižnic je samo en **katalogizator** (tudi v knjižnici z enajstimi zaposlenimi), saj gre za več enot knjižnice, kjer poteka centralizirana nabava in obdelava gradiva).

Dva katalogizatorja sta le v knjižnici z dvema zaposlenima ter v eni knjižnici s štirimi zaposlenimi. Ker je število zaposlenih relativno majhno oziroma je v knjižnici pogosto zaposlen le en sam, mora biti katalogizator usposobljen za vsa knjižničarska dela. Nekateri katalogizatorji opravljajo tudi druge naloge, ki niso neposredno povezane z njegovim delom (na primer en katalogizator upravlja tudi s spletno stranjo ustanove, se ukvarja s prevajanjem in nekaterimi drugimi deli).

V vseh anketiranih VK in SPEK katalogizatorji pri katalogizaciji gradiva uporabljajo **računalniški sistem** Cobiss. Le v eni SPEK ga uporabljajo le za prevzemanje zapisov, za vsebinsko obdelavo gradiva pa uporabljajo sistem Šolska knjižnica.



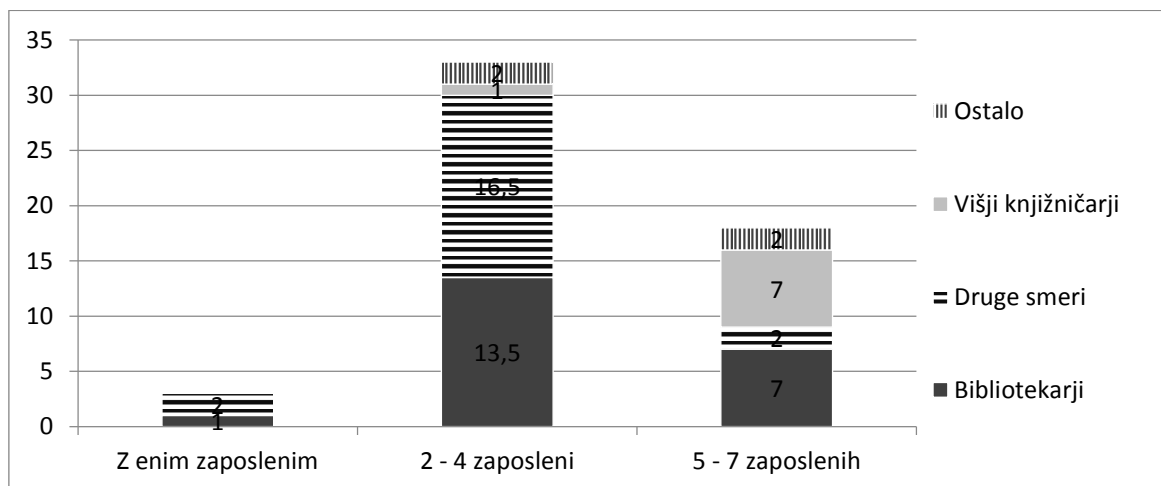
Slika 16: Število knjižnic po strukturi izobrazbe zaposlenih v VK in SPEK (18 VK in 8 SPEK)

Podatki kažejo (slika 16), da ima največ zaposlenih tako v VK kot v SPEK univerzitetno **izobrazbo** iz drugih smeri in opravljen strokovni izpit iz bibliotekarstva. V nekaj manj knjižnicah imajo zaposleni univerzitetno izobrazbo, ki so jo pridobili na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

V anketiranih VK je enako število zaposlenih **izobrazbo** pridobilo na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo kot na drugih oddelkih oziroma fakultetah (po 20,5 zaposlenih).

V šestih SPEK imajo njihovi zaposleni univerzitetno **izobrazbo**, pridobljeno na študiju s področja njihove matične ustanove ali drugih strok, poleg tega pa imajo opravljen še strokovni izpit iz bibliotekarstva. Večinoma je to značilno v primerih, ko je v knjižnici le en zaposlen.

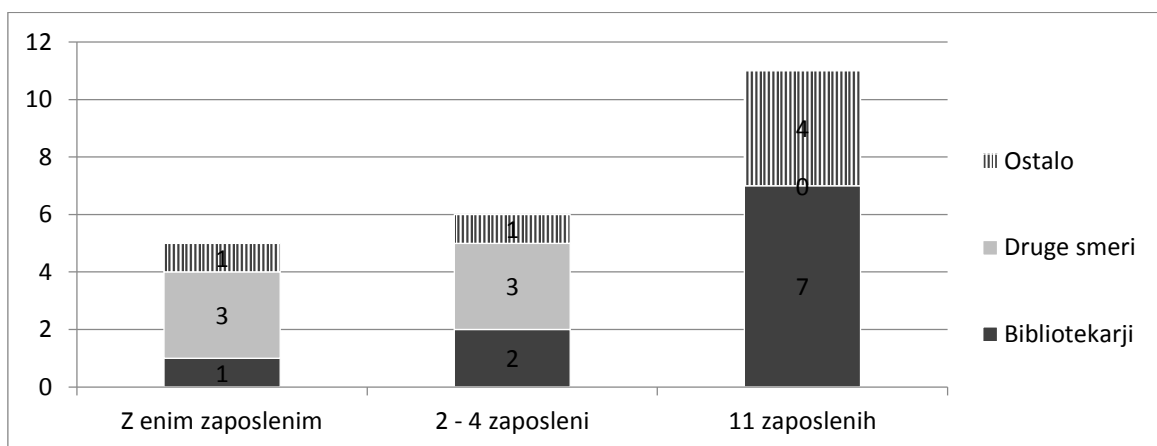
V štirih knjižnicah so zaposleni končali študij na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. V dveh knjižnicah je po en zaposlen s srednješolsko stopnjo izobrazbe.



Slika 17: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 18 VK glede na število zaposlenih

Podatki o strukturi izobrazbe zaposlenih glede na število zaposlenih v VK kažejo (slika 17), da je tako v knjižnicah z **enim zaposlenim** kot v knjižnicah z **2 – 4 zaposlenimi** največ zaposlenih z univerzitetno izobrazbo z drugih smeri (in opravljenim strokovnim izpitom iz bibliotekarstva). V prvi skupini knjižnic je en zaposlen z univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva (od skupnih treh zaposlenih v treh knjižnicah), v drugi pa 13,5 (od skupnih 33 zaposlenih v 12 knjižnicah). Manj je višjih knjižničarjev (en je v knjižnici z 2 – 4 zaposlenimi in sedem v knjižnicah s 5 – 7 zaposlenimi). V skupini s **5 – 7 zaposlenimi** (tri knjižnice) je enako število zaposlenih z univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva ter višjih knjižničarjev (7). V tej skupini je v primerjavi z drugima dvema manj zaposlenih z univerzitetno izobrazbo iz drugih smeri. V eni knjižnici s štirimi zaposlenimi dva sodita v kategorijo "**Ostalo**", a ni navedenega točnejšega podatka o izobrazbi. V eni knjižnici s šestimi zaposlenimi je eden od zaposlenih s srednješolsko izobrazbo, v eni knjižnici s sedmimi zaposlenimi je en zaposlen z univerzitetno izobrazbo iz druge smeri in nima opravljenega strokovnega izpita.

V šestih VK ni nobenega zaposlenega bibliotekarja s strokovnim izpitom, v osmih pa ni zaposlenega nobenega diplomanta bibliotekarstva. Le v treh knjižnicah so zaposleni višji knjižničarji (v eni od teh je vseh pet zaposlenih višjih knjižničarjev).



Slika 18: Število zaposlenih po strukturi izobrazbe v 8 SPEK glede na število zaposlenih

Podatki o **strukturi izobrazbe zaposlenih glede na število zaposlenih** v SPEK kažejo (slika 18), da je v teh knjižnicah z **enim zaposlenim** (pet knjižnic) največ zaposlenih z univerzitetno izobrazbo iz drugih smeri in opravljenim strokovnim izpitom iz bibliotekarstva (tri knjižnice). Le v eni knjižnici ima zaposlen univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva, en pa srednješolsko stopnjo izobrazbe; ta je zaposlen honorarno za polovični delovni čas. V knjižnicah z **2 – 4 zaposlenimi** (dve knjižnici) je v obeh knjižnicah po en zaposlen z univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva. V eni knjižnici je en zaposlen z univerzitetno izobrazbo z drugih smeri, v drugi knjižnici pa sta dva (hkrati z enim zaposlenim s srednješolsko stopnjo izobrazbe). V tretjo skupino z **11 zaposlenimi** sodi le ena knjižnica; sedem jih ima univerzitetno izobrazbo iz bibliotekarstva, za štiri ostale pa ni točnega podatka o njihovi pridobljeni izobrazbi.

V treh SPEK ni nobenega zaposlenega bibliotekarja s strokovnim izpitom, v štirih pa ni zaposlenega nobenega diplomanta bibliotekarstva. V nobeni ni zaposlenega višjega knjižničarja.

4.2.2 Gesla in vrstilci UDK

Katalogizatorji iz vseh, razen ene VK, pri obdelavi gradiva **določajo gesla in vrstilce UDK publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnemu gradivu**. Tako je to postala že **ustaljena praksa** v knjižnicah. V eni knjižnici pa je določanje gesel publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris odvisno od **vsebine gradiva in razpoložljivega časa**.

Leposlovno gradivo ima šest knjižnic:

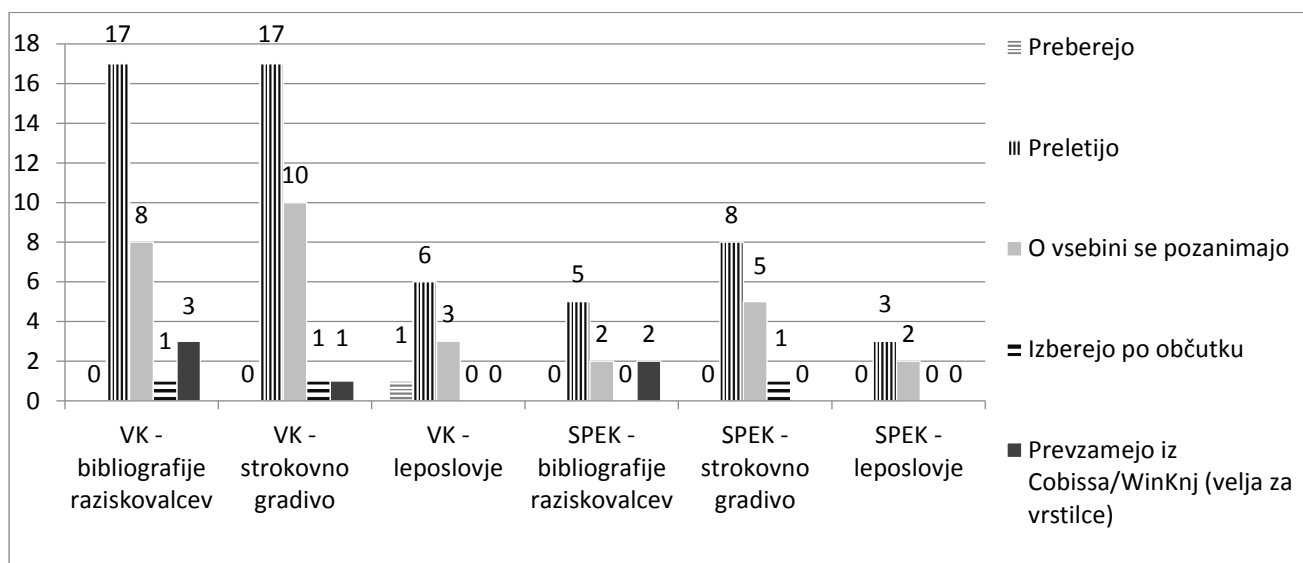
- v treh mu vedno določajo gesla,
- v treh le včasih.
- vrstilce UDK mu določajo v vseh knjižnicah.

Kljub temu da trije katalogizatorji le včasih geslijo leposlovje, je določanje gesel in vrstilcev UDK leposlovju v vseh knjižnicah že del **ustaljene prakse**.

V vseh SPEK katalogizatorji pri obdelavi gradiva **vedno določajo vrstilce UDK tako publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris kot strokovnemu in leposlovnemu gradivu**. Izjema je ena knjižnica, v kateri katalogizatorji ne določajo vrstilcev strokovnemu gradivu. Katalogizatorji v vseh knjižnicah **publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnemu gradivu pri obdelavi gradiva vedno določajo gesla**. Izjema je **leposlovno gradivo**, ki mu:

- v eni od treh knjižnic vedno določajo gesla,
- v eni večinoma,
- v eni pa le včasih.

Knjižnica, ki ne določa vrstilcev UDK strokovnemu gradivu, je knjižnica, ki ima le strokovno gradivo. Pri vseh knjižnicah je določanje vrstilcev in gesel že **ustaljena praksa**, razlika se pojavlja le pri leposlovju, kjer je določanje gesel in vrstilcev odvisno od vsebine gradiva. V eni knjižnici so poudarili, da določajo le prosto oblikovane predmetne oznake, v eni pa, da določijo vrstilec UDK le v polju 675c (UDK za iskanje), drugače pa ga sami ne oblikujejo.



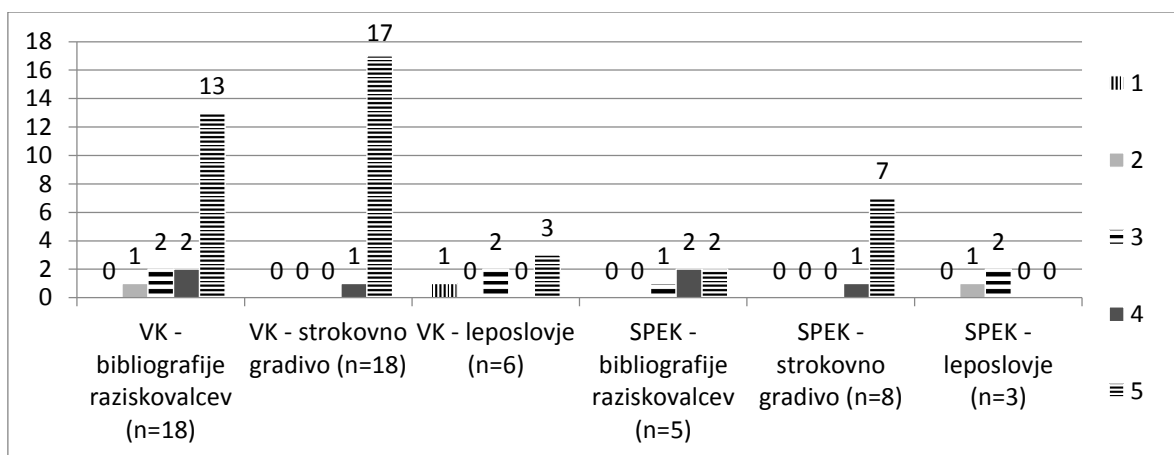
Slika 19: Število knjižnic po načinu določanja vsebine gradiva

Podatki kažejo (slika 19), da v večini VK katalogizatorji **pred določanjem gesel in vrstilcev** preletijo gradivo in njegovo vsebino (17 pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 17 pri strokovnem in 6 pri leposlovnem gradivu). Zelo pogosto se o vsebini pozanimajo tudi druge (8 pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 10 pri strokovnem in 3 pri leposlovnem gradivu).

Tudi v SPEK katalogizatorji **pred določanjem gesel in vrstilcev** največkrat preletijo gradivo in njegovo vsebino (5 pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 8 pri strokovnem in 3 pri leposlovnem gradivu). Kar nekaj se jih o vsebini gradiva pozanima druge (2 pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 5 pri strokovnem in 2 pri leposlovnem gradivu).

Medtem ko v SPEK katalogizatorji pred obdelavo gradiva ne berejo, katalogizator ene VK prej prebere leposlovno delo. **Razlike med vrstami gradiva** so se pokazale le pri prevzemanju vrstilcev UDK iz Cobissa, saj je bil ta način večinoma prisoten le pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris (3 VK in 2 SPEK). Le v eni visokošolski knjižnici katalogizator prevzema vrstilce tudi pri strokovnem gradivu. V eni visokošolski in v eni SPEK katalogizatorja določita vsebino gradiva tudi po občutku (en pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnem gradivu ter en le pri strokovnem gradivu). Eden izmed njiju je dejal, da je pri določanju vsebine nujen občutek, na primer: poznaš področje delovanja določenega raziskovalca in na podlagi tega izbereš ustrezna gesla in vrstilce. Pri tem vprašanju je bilo mogoče izbrati več odgovorov in sodelujoči so pogosto izbrali različne kombinacije odgovorov. Najpogosteje so izbrali kombinacijo

odgovorov "Knjigo/članek preletite" in "Pozanimajte se o vsebini knjige/članka". Ko katalogizatorji preletijo vsebino gradiva, se mnogi torej o njegovi vsebini pozanimajo še druge.



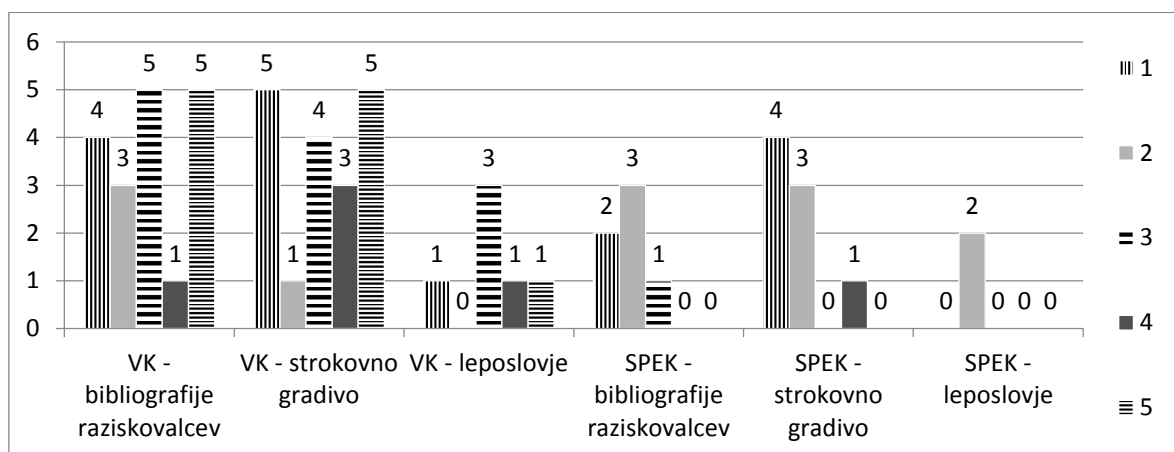
Slika 20: Število knjižnic po oceni pomembnosti gesel (ocene od 1 - ni pomembno do 5 - zelo pomembno)

Katalogizatorji so na lestvici 1 – 5 (1 - ni pomembno, 5 - zelo pomembno) ocenjevali **pomembnost gesel** (slika 20).

Naj opozorimo, da vse VK vsebinsko obdelujejo publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovno gradivo, šest knjižnic pa tudi leposlovno gradivo. Pri SPEK jih pet vsebinsko obdeluje publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris, osem strokovno in tri leposlovno gradivo. V skladu s tem je tolikšno tudi število odgovorov pri posameznih spremenljivkah.

Katalogizatorji iz VK **gesla** najpogosteje ocenjujejo kot zelo pomembna (13 pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 17 pri strokovnem gradivu in 3 pri leposlovju), le redko pa kot srednje pomembna ali nepomembna (3 pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris in 3 pri leposlovju). Pri strokovnem gradivu so jih označili le kot zelo pomembna (17) ali pomembna (1).

Tudi katalogizatorji iz SPEK ocenjujejo gesla kot pomembna ali zelo pomembna, a le pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris (4) in pri strokovnem gradivu (8). Pri leposlovju jih vsi ocenjujejo kot srednje/manj pomembna.



Slika 21: Število knjižnic po oceni pomembnosti vrstitev (1- nepomemben, 5- zelo pomemben)

Na identičen način, kot so katalogizatorji ocenjevali pomembnost gesel, so ocenjevali tudi **pomembnost vrstitev UDK**. Katalogizatorji iz VK so jih ocenjevali zelo različno (slika 21). Odgovori so bili zelo enakomerno razporejeni po vseh možnih odgovorih. Podobno število katalogizatorjev ocenjuje vrstitev kot pomembne/zelo pomembne (6- publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 8- strokovno gradivo, 2- leposlovje), kot srednje pomembne (5- publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 4- strokovno gradivo, 3- leposlovje) in kot nepomembne/povsem nepomembne (7- publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris, 6- strokovno gradivo, 1- leposlovje).

Veliko bolj enotnega mnenja so bili katalogizatorji iz SPEK. Ti so vrstitev UDK najpogosteje ocenili kot manj pomembne ali celo nepomembne, pri čemer ni bilo kakšnih velikih razlik med vrstami gradiva. Le en katalogizator ocenjuje vrstitev kot pomembne (pri strokovnem gradivu).

Rezultati raziskave so pokazali, da katalogizatorji v VK **z gesli**:

a.) **publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnemu gradivu:**

- **najpogosteje določajo** glavne teme (vsi, razen enega pri strokovnem gradivu).
- Trije jim določijo še širšo snov in pet strokovnemu gradivu določi tudi zvrst.

b.) **leposlovnemu gradivu:**

- **najpogosteje določajo** širšo snov (4).
- Dva mu določata glavne teme, dva pa glavne motive.

Le en katalogizator strokovnemu gradivu po potrebi določi tudi krajevne in časovne predmetne oznake.

Katalogizatorji v SPEK z gesli:

a.) publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris & strokovnemu gradivu:

- najpogosteje določajo glavne teme.

b.) leposlovnemu gradivu:

- oba določita le širšo snov.

Katalogizatorji v VK z vrstilci:

a.) publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris:

- najpogosteje določijo glavni vrstilec (17),
- nekateri pa tudi zvrst (5).

c.) strokovnemu gradivu:

- najpogosteje določijo glavno temo (13),
- nekateri tudi več tem (7) in
- obliko publikacije (8).

b.) leposlovnemu gradivu:

- določijo le vrstilec za književnost (4) in
- vrstilec za literarno zvrst (3).

Katalogizatorji iz SPEK z vrstilci:

a.) publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris:

- najpogosteje določijo glavni vrstilec (3),
- en pa tudi zvrst.

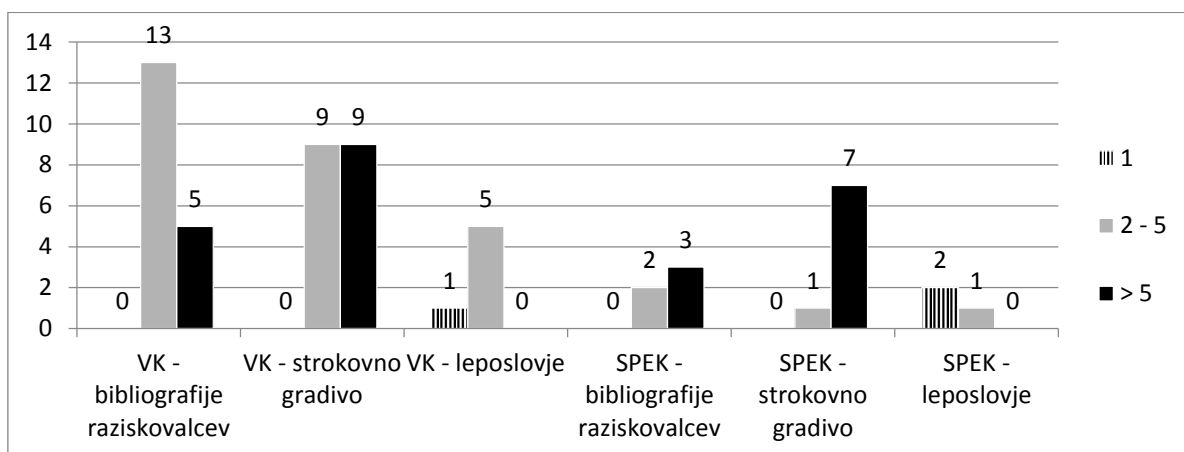
b.) strokovnemu gradivu:

- najpogosteje določijo glavno temo (6),
- en določi več tem,
- dva pa obliko gradiva.

b.) leposlovnemu gradivu:

- vsi določijo vrstilec za književnost,
- dva od treh pa tudi literarno zvrst.

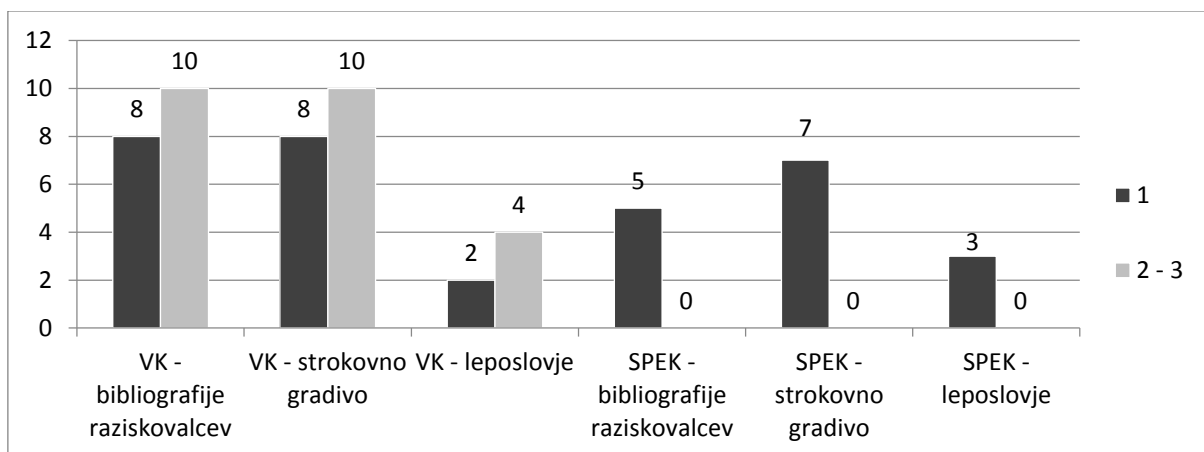
Naj opozorimo še, da je bilo tudi pri tem vprašanju mogoče izbrati več odgovorov.



Slika 22: Število knjižnic po številu dodeljenih gesel gradivu

Podatki kažejo (slika 22), da anketirani katalogizatorji iz **VK publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris** največkrat določijo od dve do pet gesel (13), **strokovnemu gradivu** pa največkrat od dve do pet ali več kot pet gesel (po 9). **Leposlovju** spet večina določi od dve do pet gesel (5), en katalogizator pa le eno geslo.

V **SPEK** katalogizatorji **publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris** največkrat določijo več kot pet ali od dve do pet gesel (po 3), **strokovnemu gradivu** pa večina določi več kot pet gesel (7). **Leposlovju** ponavadi določijo manjše število gesel; en katalogizator mu vedno določi od dve do tri gesla, dva pa sta dejala, da v primeru, ko se odločita za gesljenje leposlovja, določita le eno geslo.



Slika 23: Število knjižnic po številu dodeljenih vrstilcev gradivu

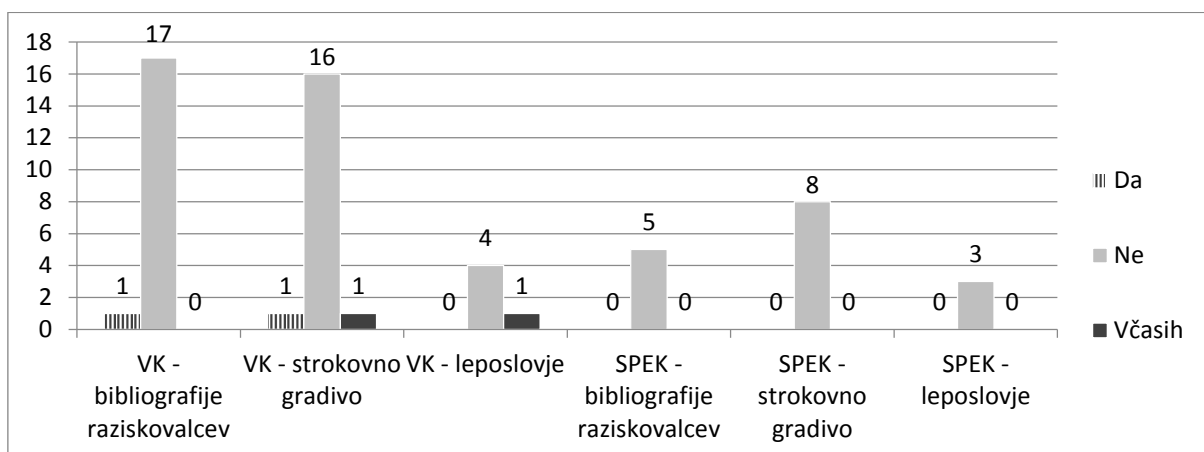
Podatki kažejo (slika 23), da enako število katalogizatorjev iz **VK** tako **publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris** kot **strokovnemu gradivu** običajno določi od dva do tri vrstilce (10) ali pa le en vrstilec (8).

Tudi **leposlovnemu gradivu** najpogosteje določijo od dva do tri vrstilce (4), nekateri pa tudi enega (2). Katalogizatorji so pogosto dejali, da ponavadi določijo en ali dva vrstilca.

Katalogizatorji iz SPEK so bili še bolj enotni, saj vsi **vsem vrstam gradiva** običajno določijo le en vrstilec.

Rezultati raziskave so pokazali, da največ katalogizatorjev iz VK pri vsebinski obdelavi **publikacij za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnega gradiva** v okviru vrstilcev UDK vsaj včasih dodeljuje **splošni privesni vrstilec za obliko** (16 pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris in 17 pri strokovnem gradivu). V okviru določanja gesel le nekateri katalogizatorji določajo **formalne oznake** (5 vedno in 4 včasih pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnem gradivu), še manj pa jih določa **gesla za ciljno publiko** (3 vedno in 2 včasih pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnem gradivu ter 1 vedno in 1 včasih pri leposlovju). Zelo podobni so tudi rezultati, ki se navezujejo na vsebinsko obdelavo **leposlovnega gradiva**, saj pri tem prav tako največ katalogizatorjev (večina) v okviru vrstilcev UDK vsaj včasih dodeljuje **splošni privesni vrstilec za obliko** (5) in **posebni privesni vrstilec za literarno zvrst** (5). V okviru gesel leposlovnemu gradivu večina določa tudi **formalne oznake** (3-vedno, 2- včasih); pri tem manjka podatek za eno knjižnico, saj je bil zanjo hkrati označen odgovor »Ne« in »Včasih«. Redki mu določajo tudi **gesla za ciljno publiko** (1- vedno, 1- včasih).

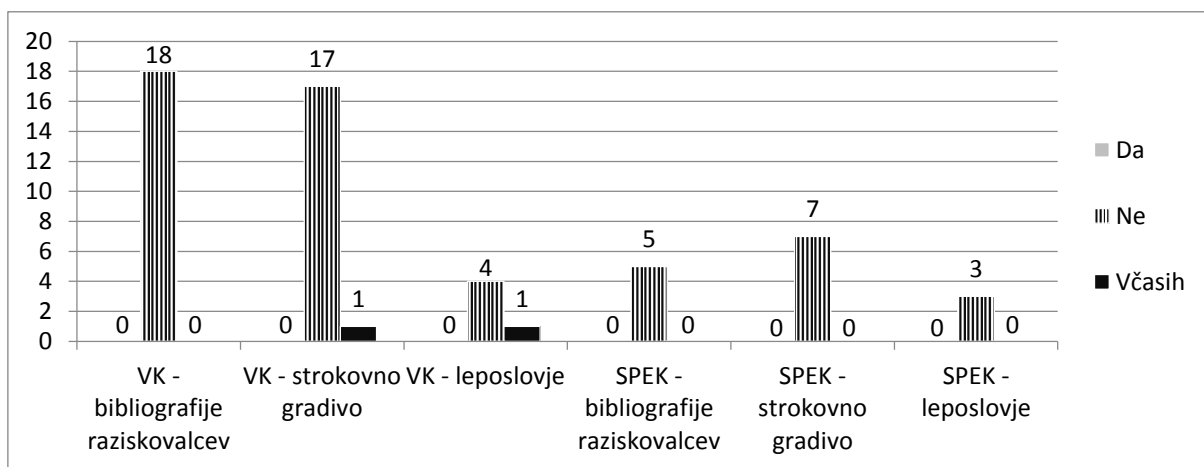
Noben od anketiranih katalogizatorjev iz SPEK pri vsebinski obdelavi **publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnemu gradivu** ne določa **gesel za ciljno publiko, formalne oznake** pa jim določa le en katalogizator. V okviru vrstilcev zelo redko določajo **splošne privesne vrstilce za obliko** (en včasih pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris in 4 občasno pri strokovnem gradivu). Tako gradivu večinoma določajo le gesla, vezana na vsebino. Tudi **leposlovnemu gradivu** ne določajo **gesel za ciljno publiko**, pogosteje pa temu določajo **formalne oznake** (en vedno in en včasih) ter v okviru vrstilcev še **splošni privesni vrstilec za obliko** (slednjega določajo vse tri knjižnice, ki imajo leposlovno gradivo).



Slika 24: Število knjižnic glede na razlike v geslih za različne uporabnike

Medtem ko katalogizatorji v SPEK ne delajo **razlik pri določanju gesel glede na različne uporabnike** (slika 24), v VK te razlike upošteva le en katalogizator. Poleg njega dva katalogizatorja upoštevata te razlike le včasih; en pri strokovnem in en pri leposlovnem gradivu.

Na to vprašanje je odgovarjalo 17 katalogizatorjev iz VK, saj en gradivu ne določa gesel in vrstilcev.



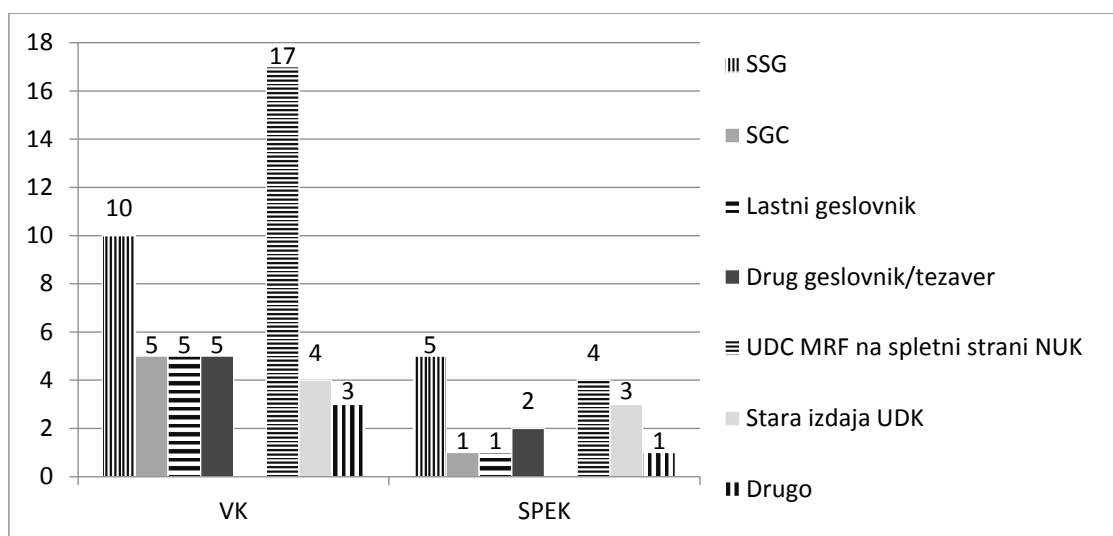
Slika 25: Število knjižnic glede na razlike v vrstilih za različne uporabnike

Medtem ko katalogizatorji iz SPEK ne delajo **razlik pri določanju vrstilcev glede na različne uporabnike** (slika 25), med katalogizatorji iz VK te razlike le včasih upoštevata dva katalogizatorja; en pri strokovnem in en pri leposlovnem gradivu.

Rezultati so pokazali, da katalogizatorji iz VK **pri samostojnem oblikovanju gesel ta največkrat prilagajajo** bralcem (13). Dva katalogizatorja gesla prilagajata lastnim potrebam, eden izmed njiju pa še internim pravilom. Drugače je glede **ozira pri določanju vrstilcev**, saj največ katalogizatorjev te prilagaja internim pravilom (9), nekaj pa jih prilagaja bralcem ali lastnim potrebam (po 5).

Tudi katalogizatorji iz SPEK **pri samostojnem oblikovanju gesel te največkrat prilagajajo** bralcem (7), en katalogizator pa jih prilagaja tako bralcem kot tudi lastnim potrebam. En katalogizator prilagaja gesla le lastnim potrebam, saj običajno on išče namesto uporabnikov in zato že pri vsebinski obdelavi gradiva razmišlja, na kakšen način bo iskal določeno gradivo. Drugače je glede **ozira pri določanju vrstilcev**, ki jih katalogizatorji prilagajajo ali bralcem ali lastnim potrebam (po 3), en pa pri tem upošteva še interna pravila. Tudi pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov in so bile nekajkrat izbrane tudi različne kombinacije dveh ali več odgovorov.

Naslednja tri vprašanja (11., 12.1 in 12.2) o tem, kaj katalogizatorji naredijo z gesli in vrstilci pri kopiranju bibliografskih zapisov iz Cobissa ter o pogostosti kopiranja gesel in vrstilcev, smo izločili iz analize rezultatov. Razlog za to je preveliko število podatkov za celovito analizo, hkrati pa ta glede na naša raziskovalna vprašanja niso tako zelo pomembna. Zato smo se omejili le na določen izbor vprašanj, ki so nujni za vpogled v proces vsebinske obdelave katalogizatorjev iz slovenskih knjižnic.



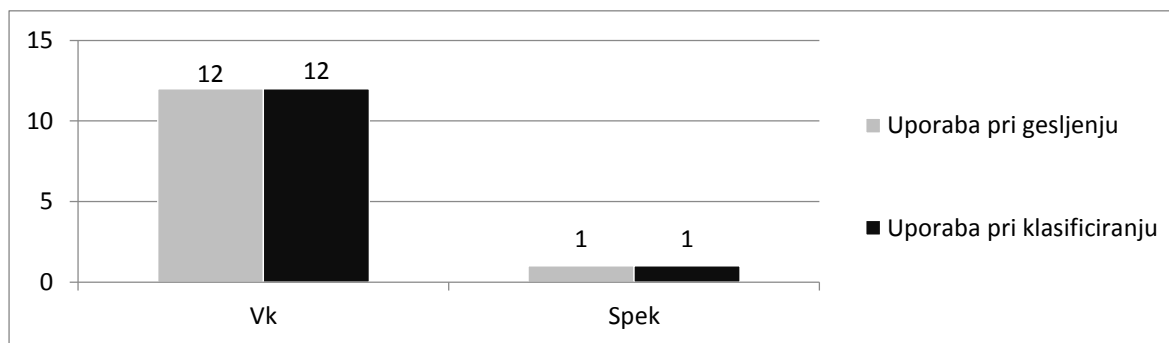
Slika 26: Število knjižnic glede na uporabo pripomočkov pri gesljenju in klasificiranju

Podatki kažejo (slika 26), da največ katalogizatorjev iz VK (10) in iz SPEK (5) **pri gesljenju uporablja pripomoček SSG**. Kar v petih VK (in v eni SPEK) katalogizatorji pri gesljenju uporabljajo lastni geslovnik. Prav tako v petih VK in dveh SPEK uporabljajo druge geslovnike oziroma tezavre za specifična strokovna področja. Nekaj katalogizatorjev uporablja (tudi) SGC (pet iz VK in en iz SPEK). Skoraj vsi katalogizatorji iz VK **pri klasificiranju uporabljajo pripomoček UDC MRF na spletni strani NUK** (17).

Le nekateri uporabljajo (tudi) staro izdajo UDK (4). V SPEK pa skoraj enako število katalogizatorjev uporablja spletno (4) in staro izdajo UDK (3).

Nekateri katalogizatorji pri klasificiranju uporabljajo tudi druge pripomočke (trije uporabljajo lasten nabor vrstilcev, en pa klasifikacijsko shemo za specifično strokovno področje).

Pri tem vprašanju je bilo možno hkrati izbrati več odgovorov in sodelujoči so pogosto izbrali hkrati spletno in staro izdajo UDK. Nekatere knjižnice uporabljajo tudi več geslovníkov/tezavrov, na primer SSG in lastni geslovník in podobno.



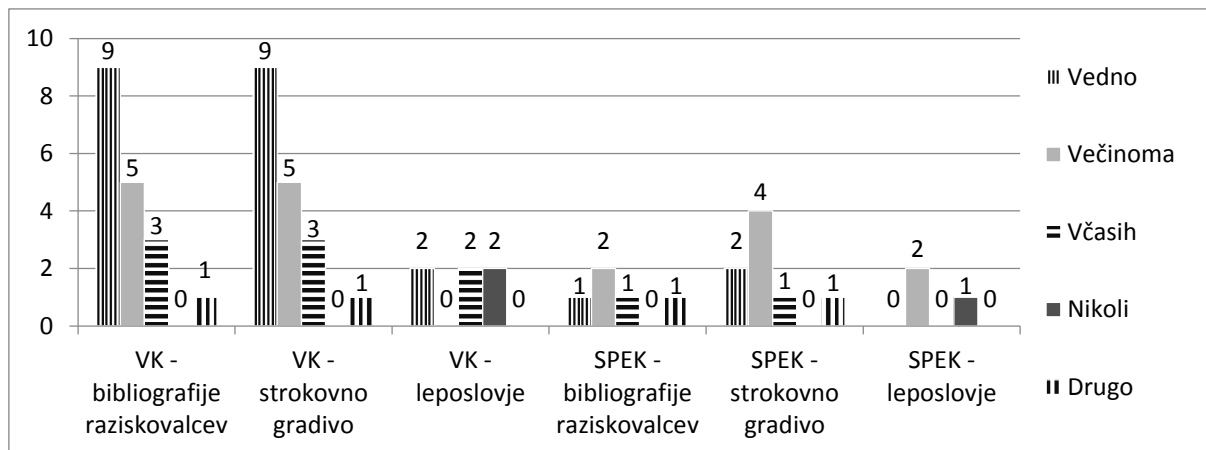
Slika 27: Število knjižnic po uporabi navodil in smernic pri gesljenju in klasificiranju

Rezultati raziskave so pokazali (slika 27), da dve tretjini katalogizatorjev iz VK **pri gesljenju in klasificiranju uporabljata različna navodila in smernice** (12), te pa uporablja le en katalogizator iz SPEK.

13 od 18 anketiranih katalogizatorjev iz VK in 6 od 8 katalogizatorjev iz SPEK je izrazilo **interes po sodelovanju knjižničarjev iz sorodnih knjižnic**, saj se jim zdi smiselno, da bi se povezali in izdelali skupne smernice za oblikovanje gesel in vrstilcev za svojo vrsto knjižnic.

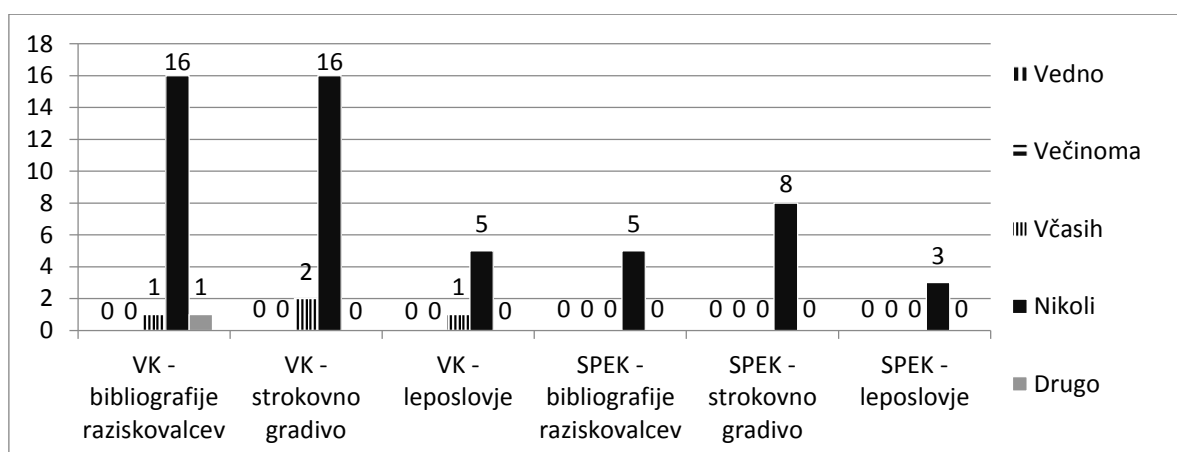
4.2.3 Iskanje

Uporabniki vseh VK in SPEK lahko preko spleta **samostojno iščejo po računalniškem katalogu teh knjižnic.**



Slika 28: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z gesli

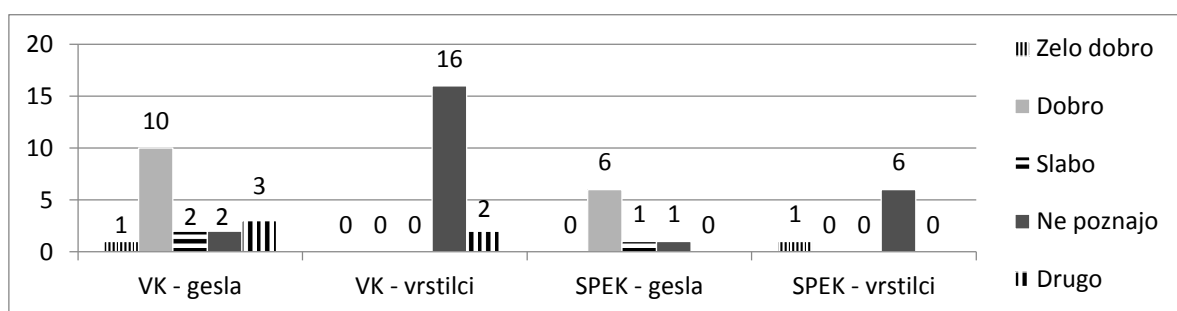
Podatki kažejo (slika 28), da vsi razen enega katalogizatorja iz VK in enega iz SPEK menijo, da uporabniki vsaj včasih iščejo z gesli **publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovno gradivo**. Velika večina katalogizatorjev iz VK (vsi, razen dveh) in SPEK (dva od treh) je mnenja, da uporabniki z gesli vsaj včasih iščejo tudi **leposlovje**, a menijo, da redkeje kot strokovno gradivo. Dva katalogizatorja iz VK in en iz SPEK namreč menijo, da uporabniki z gesli nikoli ne iščejo leposlovja (saj ga ne geslijo vedno).



Slika 29: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki izkoristijo možnost samostojnega iskanja gradiva z vrstilci

Podatki kažejo (slika 29), da medtem ko velika večina katalogizatorjev iz VK meni, da njihovi **uporabniki nikoli ne iščejo gradiva z vrstilci UDK**, so bili takšnega mnenja vsi katalogizatorji iz SPEK. Tudi katalogizator, ki je prej dejal, da ne ve, kako njihovi uporabniki iščejo gradivo, je bil mnenja, da ga zagotovo ne iščejo z vrstilci UDK.

Pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris in leposlovju je bil le en katalogizator (iz VK) mnenja, da uporabniki to gradivo včasih iščejo z vrstilci, pri strokovnem gradivu pa sta bila takšnega mnenja dva katalogizatorja. V eni knjižnici je uporabnikom pri iskanju predvsem obvezne študijske literature v pomoč seznam šifer, ki so ga izdelali v ta namen ("Drugo").



Slika 30: Število knjižnic po mnenju katalogizatorjev o tem, kako uporabniki poznajo gesla in vrstilce

Na to vprašanje je pri vrstilih odgovorilo le 7 katalogizatorjev SPEK, saj en ne dodaja vrstilcev gradivu. Naslednji podatki kažejo (slika 30), da 10 katalogizatorjev iz VK in 6 iz SPEK meni, da njihovi uporabniki dobro poznajo gesla, ki jih ti določajo gradivu. En katalogizator meni, da jih poznajo zelo dobro. Le dva katalogizatorja iz VK in en katalogizator iz SPEK menijo, da uporabniki teh sploh ne poznajo. Dva katalogizatorja iz VK sta odgovorila, da ne veda, kako dobro uporabniki poznajo gesla, ki jih določijo, en pa, da poznajo šifre, ki jih imajo v knjižnici in po katerih iščejo njihovi uporabniki ("Drugo").

Katalogizatorji iz obeh vrst knjižnic slabše ocenjujejo poznavanje vrstilcev UDK s strani uporabnikov, saj jih velika večina meni, da ti ne poznajo vrstilcev, ki jih določajo katalogizatorji. Takšnega mnenja je bilo 16 katalogizatorjev iz VK in 6 katalogizatorjev iz SPEK. Tudi tu sta dva katalogizatorja iz VK odgovorila, da ne veda, če uporabniki poznajo vrstilce UDK, ki ga določajo gradivu ("Drugo").

4.2.4 Postavitev

Postavitev gradiva v VK

- V večini knjižnic je postavljeno **po UDK** (celotno gradivo ali vsaj nekatere večje skupine gradiv). V nekaj primerih imajo namesto UDK črkovne ali druge številčne oznake, ki pa izhajajo iz UDK oziroma so skladni z vrstilci UDK. V eni knjižnici imajo na primer gradivo postavljeno po letnikih študija, znotraj letnikov po predmetih iz študijskega programa, opisi teh predmetov pa so oblikovani kot postavitveni UDK.
- V dveh knjižnicah imajo gradivo postavljeno po **signaturi oziroma tekoči številki**.
- V eni knjižnici imajo gradivo najprej ločeno postavljeno glede na **format gradiva**, znotraj tega pa je gradivo urejeno po UDK.
- V eni knjižnici imajo gradivo postavljeno glede na najbolj splošne vrstilce klasifikacijske sheme za specifično strokovno področje, znotraj vrstilcev pa ločeno glede na format gradiva in znotraj različnih formatov še po signaturi. Gradivo, ki ne sodi v njihova področja, pa imajo postavljenega ločeno po UDK.

Postavitev gradiva v SPEK

- V štirih imajo vso gradivo postavljeno po **UDK**. Ločeno imajo postavljene le nekatere druge zbirke gradiva, na primer serijske publikacije, priročna zbirka, drobni tisk, v knjižnici z leposlovjem pa tudi leposlovno gradivo. Ena izmed teh knjižnic, ki ima gradivo sicer postavljeno po UDK, vrstilcev ne zapisuje številčno, temveč opisno, ti opisi pa izhajajo iz UDK. Za tak način zapisovanja so se odločili zaradi uporabnikov, saj jim je ta način bližji in jim omogoča tudi enostavnejše iskanje po policah.
- V treh imajo gradivo postavljeno po **signaturi oziroma tekoči številki**. Dve izmed teh knjižnic sta poudarili, da uporaba UDK pri postavitvi gradiva v njuni knjižnici ne bi bila smiselna, saj je njuno gradivo zelo specializirano v eno ozko področje, kjer se tematike pogosto prekrivajo. Prav tako njuna zbirka ne obsega dovolj gradiva, da bi tega lahko razvrstili glede na vsebino.
- V eni knjižnici imajo za postavitev gradiva določene tri **skupine**. V eno sodijo serijske publikacije razvrščene po državah, v drugo gradivo iz njihovega področja, ki je v podskupine razvrščeno glede na temo (teme so oblikovane z gesli), v tretjo

skupino pa sodi vse ostalo gradivo, ki je razvrščeno po tekoči številki oziroma signaturi.

4.3 REZULTATI VSEH VRST KNJIŽNIC (GLAVNE PODOBNOSTI IN RAZLIKE)

V raziskavo smo vključili **11 splošnih, 16 osnovnošolskih, 15 srednješolskih, 18 visokošolskih in 8 specialnih knjižnic (skupaj 68 knjižnic)**. Ko smo končali z zbiranjem podatkov, smo primerjali rezultate različnih vrst knjižnic. Najprej smo primerjali rezultate SK z združenimi rezultati OŠ-SŠ, nato pa še rezultate VK in SPEK. V nadaljevanju se osredotočamo na glavne podobnosti in razlike, ki so se pokazale pri primerjavi rezultatov vseh vrst knjižnic. Razdelili smo jih v naslednje kategorije:

- vrste gradiva, zaposleni in računalniški sistem,
- gesla in vrstilci UDK,
- iskanje in
- postavitve gradiva.

4.3.1 Vrste gradiva, zaposleni in računalniški sistem

Vse SK in OŠ-SŠ imajo v svoji zbirki tako strokovno kot leposlovno gradivo, med VK in SPEK pa imajo vse strokovno gradivo, publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris pa imajo vse VK in 5 SPEK. Leposlovje ima 6 VK in 3 SPEK. Vsi katalogizatorji iz SK, VK in SPEK pri katalogizaciji gradiva uporabljajo računalniški sistem Cobiss, v eni SPEK pa poleg Cobissa še sistem WinKnj. Katalogizatorji iz OŠ-SŠ večinoma uporabljajo sistem WinKnj, še vedno pa jih več kot polovica uporablja sistem Cobiss.

Večina gradivu dodeljuje gesla in vrstilce UDK, nekaj pa je tudi izjem (glej rezultate). Razlike so se pojavljale predvsem pri leposlovnem gradivu, kateremu kar nekaj katalogizatorjev ne določa gesel in vrstilcev.

Največ katalogizatorjev vedno dodeljuje gesla in vrstilce gradivu, zato je v večini knjižnic dodeljevanje gesel postala ustaljena praksa. Drugod je ta odločitev odvisna od razpoložljivega časa in količine knjig v obdelavi ter od vsebine knjige (predvsem pri leposlovju) in trenutnega razporejenosti. Katalogizatorji iz visokošolskih knjižnic so na primer dejali, da zaradi premalo vsebine včasih ne morejo gesliti publikacij za bibliografijo raziskovalcev Sicris (izpostavili so predvsem izvedena dela in povzetke konferenc), saj pogosto ni dovolj podatkov za njihov vsebinski opis. V takšnem primeru vnesejo le obvezne podatke.

4.3.2 Gesla in vrstilci UDK

Način določanja vsebine gradiva

Rezultati raziskave so pokazali, da katalogizatorji iz vseh vrst knjižnic določajo vsebino gradiva na zelo podoben način. Kakšnih velikih razlik med vrstami gradiva ni bilo. Razlike so se pokazale le pri prevzemanju vrstilcev UDK iz sistema Cobiss oziroma WinKnj. Ta način je bil bolj prisoten pri leposlovnem gradivu (v SPEK in OŠ-SŠ) in pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris (v VK in SPEK). V večini anketiranih knjižnic katalogizatorji pred določanjem gesel in vrstilcev preletijo gradivo in njegovo vsebino, pri čemer se osredotočijo predvsem na nekatere dele besedila, kot so naslov, avtor, kazalo, uvod, spremna beseda, besedilo na platnicah knjige in podobno. Pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris jim je v pomoč tudi navedba avtorja, saj vedo, katera so področja raziskovanja posameznih raziskovalcev znotraj njihove ustanove. Za pomoč občasno prosijo tudi avtorje člankov, pomagajo pa si tudi s ključnimi besedami, ki so navedene v samem delu. Zelo pogosto se katalogizatorji, potem ko preletijo vsebino gradiva, o njej pozanimajo še drugje; na primer na spletnih straneh založnikov ali distributerjev, pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris, pa tudi neposredno pri avtorjih. Prebrskajo tudi druge podobne zapise v Cobissu ali zapise v drugih sistemih oziroma katalogih (npr. WorldCat). Eden izmed katalogizatorjev je omenil, da se o vsebini pozanima že pred samim nakupom gradiva, kar mu je prav tako v pomoč pri vsebinski obdelavi.

Večina katalogizatorjev pred obdelavo ne bere gradiva, saj je tega veliko, časa pa premalo. Največ katalogizatorjev, ki ga vseeno prebere, prihaja iz OŠ-SŠ (dva prej prebereta strokovno gradivo in kar šest leposlovno).

Ocenjevanje pomembnosti gesel in vrstilcev UDK

Tako v SK kot v OŠ-SŠ najpogosteje ocenjujejo gesla (vsi, razen enega) in vrstilce kot pomembne oziroma zelo pomembne. Katalogizatorji iz SK ter OŠ-SŠ ocenjujejo vrstilce za bolj pomembne kot pri nekaterih drugih vrstah knjižnic, a ni znano zakaj, saj ni dodanih nobenih opomb oziroma komentarjev. Katalogizatorji iz SK pogosteje ocenjujejo vrstilce kot srednje pomembne pri leposlovnem gradivu, nihče pa teh ne ocenjuje kot manj pomembne oziroma nepomembne. Tudi v OŠ-SŠ katalogizatorji pogosteje ocenjujejo vrstilce kot manj pomembne pri leposlovnem gradivu.

Tudi katalogizatorji iz VK in SPEK gesla najpogosteje ocenjujejo kot pomembna ali zelo pomembna. Katalogizatorji iz VK jih kot najbolj pomembna ocenjujejo pri strokovnem gradivu (vsi, razen enega, so jih namreč ocenili kot zelo pomembna). Katalogizatorji iz SPEK pa so gesla kot manj pomembna ocenili pri leposlovju (vsi so jih namreč ocenili kot srednje/manj pomembna). Pri oceni vrstilcev UDK so bili odgovori katalogizatorjev iz VK zelo enakomerno razporejeni po vseh možnih odgovorih, katalogizatorji iz SPEK pa so bili veliko bolj enotnega mnenja, saj so vrstilce UDK najpogosteje ocenili kot manj pomembne ali celo nepomembne. Kakšnih velikih razlik pri oceni vrstilcev UDK glede na vrsto gradiva ni bilo.

Pomembna razlika med različnimi vrstami knjižnic se je torej pokazala pri oceni pomembnosti vrstilcev, saj jih katalogizatorji iz SK in OŠ-SŠ veliko pogosteje označujejo kot pomembne ali zelo pomembne (pogosteje pri strokovnem gradivu). Takšnega mnenja je bilo namreč 82 % (pri strokovnem gradivu) oziroma 64 % (pri leposlovnem gradivu) katalogizatorjev iz SK ter 90 % oziroma 68 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ. Takšnega mnenja pa je le 37 % katalogizatorjev iz VK in manj kot 1 % katalogizatorjev iz SPEK (povprečje odstotkov za vse tri vrste gradiva).

Kar nekaj katalogizatorjev iz VK in SPEK je menilo, da so gesla (iz vidika uporabnikov in njih samih) veliko pomembnejša kot vrstilci UDK. Menijo namreč, da so gesla v veliko pomoč uporabnikom, saj ti pogosto iščejo gradivo z gesli oziroma ključnimi besedami. Iz istega razloga pa ocenjujejo vrstilce kot nepomembne, saj menijo, da jih uporabniki ne poznajo in so prezahtevni za uporabo (celo zanje, kaj šele za uporabnike). Pomembnost vrstilcev UDK so višje ocenili le v primerih, ko ga uporabljajo pri postavitvi gradiva na policah. Nekateri so menili, da se preveč časa in pozornosti namenja UDK, saj je ta pomemben le za statistične namene.

Nekateri anketirani katalogizatorji tako iz VK kot SPEK so posebej izpostavili različno pomembnost gesel in vrstilcev UDK glede na različno vrsto gradiva. Nekaj katalogizatorjev je dejalo, da so vrstilci manj pomembni pri vsebinski obdelavi publikacij za bibliografijo raziskovalcev Sicris (menijo, da so tu vrstilci pomembni le za razvrščanje znanstvenih člankov, hkrati pa se jim zdi tu bolj pomembna tipologija - za ocenjevanje s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije). Katalogizatorji iz VK in SPEK pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris tudi gesla ocenjujejo kot manj pomembna, saj menijo, da se tega gradiva večinoma ne išče po geslih oziroma da uporabniki te publikacije ponavadi najdejo drugje, na primer na spletu (in tako pridobijo

osnovne informacije o gradivu). Gesla se jim zdijo bolj pomembna pri strokovnem gradivu, katerega uporabniki dejansko iščejo z gesli. Koristna so predvsem, ko uporabniki iščejo gradivo na določeno tematiko.

Vsebina gesel in vrstilcev UDK

Rezultati raziskave so pokazali, da katalogizatorji z gesli strokovnemu gradivu in publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris najpogosteje določajo glavne teme, kar pomeni, da jim večina določa bolj specifična gesla. Leposlovnemu gradivu pa večina določa predvsem širšo snov, torej bolj splošna gesla. Kakšnih velikih razlik med različnimi vrstami knjižnic ni bilo.

Kar nekaj katalogizatorjev strokovnemu gradivu in/ali publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris s splošnim geslom najprej širše določijo tematiko gradiva, nato pa jo s specifičnimi gesli še bolj podrobno opredelijo. Nekateri so dodali tudi, da je odločitev pogosto odvisna od posameznega gradiva. Trije katalogizatorji iz OŠ-SŠ so izpostavili, da vrstilec UDK oblikujejo tudi na podlagi kataložnega zapisa o publikaciji (CIP).

Razlog, da se anketirani katalogizatorji iz VK in SPEK odločajo za bolj specifična gesla, lahko najdemo v dejstvu, da gre za knjižnice, katerih gradivo je večinoma specializirano oziroma omejeno na eno strokovno področje. Katalogizatorji so dejali tudi, da se jim zdi specifičnost gesel pomembna, saj lahko z njimi pomagajo uporabnikom, da najdejo čim bolj ustrezno gradivo na določeno tematiko. Njihova področja so namreč ozko usmerjena in je zato potrebno biti bolj specifičen.

Katalogizatorji iz vseh vrst knjižnic strokovnemu gradivu v okviru vrstilcev najpogosteje določajo glavno temo, publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris pa katalogizatorji iz VK in SPEK najpogosteje določajo glavni vrstilec.

Leposlovnemu gradivu večina katalogizatorjev iz vseh vrst knjižnic določi vrstilec za književnost, katalogizatorji iz SK in OŠ-SŠ pa mu pogosto določijo tudi vrstilec za literarno zvrst. Katalogizatorji se trudijo, da ne oblikujejo preveč podrobnih vrstilcev, saj menijo, da uporabniki ne poznajo UDK in bi s tem le izgubljali dragoceni čas. Večina katalogizatorjev na enak način pristopa k določanju gesel in vrstilcev, pri tem pa prav tako ne delajo razlik glede na vrsto gradiva.

Rezultati raziskave so pokazali, da pri vsebinski obdelavi gradiva največ katalogizatorjev v okviru vrstilcev vsaj včasih določa splošne privesne vrstilce za obliko, redkeje te določajo katalogizatorji iz SPEK. V okviru gesel zelo malo katalogizatorjev določa formalne oznake, še manj pa jih določa gesla za ciljno publiko (pogosteje te določajo katalogizatorji iz OŠ-SŠ). Medtem ko se pri katalogizatorjih iz SK in VK niso pokazale razlike med vrstami gradiva, katalogizatorji iz OŠ-SŠ leposlovnemu gradivu pogosteje določajo formalne oznake in gesla za ciljno publiko. Tudi katalogizatorji iz SPEK leposlovnemu gradivu pogosteje določajo formalne oznake, vsi trije pa mu v okviru vrstilcev določajo tudi splošni privesni vrstilec za obliko.

Veliko katalogizatorjev iz VK in SPEK je opozorilo na dejstvo, da pri vsebinski obdelavi gradiva večinoma ne razlikujejo med publikacijami za bibliografijo raziskovalcev Sicris in strokovnim gradivom, temveč vse katalogizirajo na enak način. Ciljne publike pri tem ne določajo, ker ciljajo na širšo publiko in gradivo namenjajo vsem, ki jih to zanima. Čeprav z gesli ne določajo ciljne publike, pa nekateri pri določanju gesel vseeno poskušajo upoštevati uporabnike, in sicer tako, da pri tem razmišljajo, kako bodo uporabniki iskali posamezno gradivo. To so pokazali tudi podatki o razlikah pri načinu določanja gesel in vrstilcev glede na različne uporabnike, ki so predstavljeni v nadaljevanju.

Število dodeljenih gesel in vrstilcev

Rezultati so pokazali, da se pri SK, VK in SPEK pojavljajo razlike v številu dodeljenih gesel glede na vrsto gradiva, teh razlik pa pri OŠ-SŠ skoraj ni zaznati. Večinoma katalogizatorji strokovnemu gradivu in bibliografijam raziskovalcev določijo od dve do pet gesel ali več kot pet gesel, leposlovju pa običajno določijo manj gesel. Več kot pet gesel pogosteje določajo strokovnemu gradivu.

Katalogizatorji iz SK in OŠ-SŠ gradivu največkrat dodeljujejo od dve do pet gesel; 67 % katalogizatorjev iz SK in približno 60 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ (povprečje odstotkov za obe vrsti gradiva).

Tudi katalogizatorji iz VK gradivu običajno dodelijo od dve do pet gesel; 72 % publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris in 83 % leposlovnemu gradivu, strokovnemu gradivu pa jih polovica dodeli od dve do pet, polovica pa več kot pet gesel. Katalogizatorji iz SPEK pa gradivu večinoma določajo več kot pet gesel; 60 % publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris in 88 % strokovnemu gradivu, razen leposlovnemu gradivu večina (67 %) dodeli eno geslo.

Katalogizatorji so pogosto dejali, da se glede števila gesel ne omejujejo, temveč jih določajo po občutku. Število teh je običajno odvisno od samega gradiva ter od področja oziroma števila tematik, ki jih obravnava. Določijo toliko gesel, da dovolj izčrpno opišejo vsebino gradiva. V nekaterih knjižnicah poskušajo določiti čim več gesel. En katalogizator je na primer izpostavil, da določi tako edninsko kot množinsko obliko gesel in tako poveča možnost najdenja gradiva, saj uporabniki večinoma ne poznajo pravil za oblikovanje gesel. Nekateri določijo tudi do deset gesel, saj poskušajo določiti vsa gesla, s katerimi bodo uporabniki iskali gradivo.

Pri vprašanju o številu dodeljenih vrstilcev so se večje razlike med strokovnim in leposlovnim gradivom pokazale le pri SK. Katalogizatorji iz OŠ-SŠ in SPEK vsem vrstam gradiva običajno določijo en vrstilec (69 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ in vsi katalogizatorji iz SPEK), katalogizatorji iz VK pa strokovnemu gradivu največkrat določijo od dva do tri vrstilce (70 %), leposlovnemu gradivu pa največkrat enega (80 %). Katalogizatorji iz SK strokovnemu gradivu običajno določijo več (od dva do tri) vrstilcev kot leposlovnemu (en vrstilec). Največkrat se katalogizatorji odločijo za en ali dva vrstilca, zelo redko pa določajo več kot tri vrstilce. Najbolj enotnega mnenja so bili katalogizatorji iz SPEK, saj vsi vsem vrstam gradiva običajno določijo le en vrstilec. Dejali so še, da z vrstilci ponavadi določijo le glavno temo gradiva ali pa določijo le postavitveni UDK.

Razlike pri določanju gesel in vrstilcev glede na različne uporabnike

Rezultati so pokazali, da le nekateri katalogizatorji različno določajo gesla in vrstilce glede na uporabnike. Pogostejše te razlike upoštevajo v SK in OŠ-SŠ, redkeje pa v VK. V SPEK katalogizatorji ne delajo teh razlik.

Razlike pri določanju gesel glede na uporabnike vsaj včasih upošteva 41 % katalogizatorjev iz SK (povprečje odstotkov za obe vrsti gradiva), 25 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ (povprečje odstotkov za obe vrsti gradiva), 12 % katalogizatorjev iz VK (povprečje odstotkov za vse tri vrste gradiva) in noben katalogizator iz SPEK.

Razlike pri določanju vrstilcev glede na uporabnike vsaj včasih upošteva 23 % katalogizatorjev iz SK (povprečje odstotkov za obe vrsti gradiva), 16 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ (povprečje odstotkov za obe vrsti gradiva), 9 % katalogizatorjev iz VK (povprečje odstotkov za vse tri vrste gradiva) in noben katalogizator iz SPEK.

Nekateri katalogizatorji iz SK so navedli konkretne primere razlik pri določanju gesel in/ali vrstilcev glede na uporabnike. En katalogizator prilagaja dolžino vrstilcev starostni stopnji potencialnih uporabnikov, en pa glede na starostno stopnjo prilagaja gesla, ki jih določa gradivu (na primer neka knjiga o živalih, ki je namenjena mlajšim uporabnikom, bo dobila geslo *živalstvo*, tista namenjena odraslim pa *zoologija*). V eni knjižnici se razlike pojavljajo predvsem pri določanju gesel slikanicam in mladinskemu leposlovju. Tudi katalogizatorji iz OŠ-SŠ so večinoma navajali, da gesla izbirajo glede na starostno oziroma razvojno stopnjo uporabnikov. En katalogizator je dejal, da gesla leposlovju določa glede na ubesedene želje uporabnikov pri referenčnem pogovoru, hkrati pa gradivu za mlajše uporabnike določi bolj splošna oziroma abstraktna gesla. Pogosto določajo tudi različne vrstilce UDK za učitelje in učence, hkrati pa imajo gradivo za učitelje postavljeno ločeno od gradiva za učence. En katalogizator iz VK, ki vedno upošteva razlike pri določanju gesel glede na različne uporabnike, je dejal, da gradivu za študente določa več in bolj splošna gesla.

Prilagajanje gesel in vrstilcev

Največ katalogizatorjev pri samostojnem oblikovanju gesel ta največkrat prilagajajo bralcem, saj poskušajo določiti gesla, ki jih bodo uporabniki verjetno uporabili pri iskanju po spletnem katalogu knjižnice. Manj enotni so bili katalogizatorji glede ozira pri določanju vrstilcev, saj v nekaterih knjižnicah največ katalogizatorjev te prilagaja internim pravilom (OŠ-SŠ in visokošolske), v nekaterih pa tudi bralcem (splošne) ter bralcem in lastnim potrebam (SPEK).

Predvsem katalogizatorji iz VK (premalo vključenih SPEK, da bi lahko primerjali) vrstilce UDK redkeje prilagajajo uporabnikom kot gesla. Vrstilce namreč pogosteje prilagajajo internim pravilom - za namene postavitve gradiva na policah/za potrebe točkovanja in potrebe Osrednjih specializiranih informacijskih centrov. Ker pa so gesla namenjena predvsem uporabnikom, jih prilagajajo njim – glede na njihova predvidevanja o tem, kako bodo uporabniki iskali posamezno gradivo.

Uporaba pripomočkov pri gesljenju in klasificiranju

Največ katalogizatorjev iz vseh vrst knjižnic pri gesljenju uporablja pripomoček SSG, zelo malo teh pa uporablja SGC. SSG uporablja 91 % katalogizatorjev iz SK, 61 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ, 56 % katalogizatorjev iz VK in 63 % katalogizatorjev iz SPEK. Uporaba lastnega geslovnika je bolj zastopana pri OŠ-SŠ in VK. Zelo majhen delež katalogizatorjev iz OŠ-SŠ uporablja (tudi) geslovnik Pionirske knjižnice za mladinsko leposlovje. V VK in SPEK pogosto uporabljajo tudi druge geslovnike ali tezavre za specifična strokovna področja.

Pri klasificiranju katalogizatorji iz vseh vrst knjižnic večinoma uporabljajo pripomoček UDC MRF na spletni strani NUK in staro izdajo UDK. UDK uporabljajo vsi katalogizatorji iz SK in VK ter 90 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ in 88 % katalogizatorjev iz SPEK. Spletno izdajo uporabljajo skoraj vsi katalogizatorji iz SK in VK, v SPEK in OŠ-SŠ pa enako število katalogizatorjev uporablja spletno in staro izdajo UDK. Nekateri katalogizatorji pri klasificiranju uporabljajo tudi druge pripomočke (lasten nabor vrstilcev in klasifikacijsko shemo za specifično strokovno področje).

Pri specialnih in VK sta le dva katalogizatorja dejala, da redno uporabljata SSG. Nekateri katalogizatorji iz obeh vrst knjižnic (najmanj trije) so mnenja, da je geslovnik presplošen in ne obsega dovolj gesel iz njihovih področij. Prav zaradi tega razloga nekateri (poleg tega) uporabljajo lastni geslovnik ali druge geslovnike/tezavre. V eni visokošolski knjižnici ustvarjajo lasten geslovnik s kopiranjem njihovih gesel iz Cobissa v Excel, pri čemer upoštevajo osnovna pravila za oblikovanje gesel. Nekateri katalogizatorji pri gesljenju gradiva ne uporabljajo pripomočkov, saj za njihovo področje ni ustreznega geslovnika ali tezavra (obstoječi so večinoma presplošni).

Uporaba navodil in smernic pri gesljenju in klasificiranju

Rezultati raziskave so pokazali, da približno tretjina katalogizatorjev iz OŠ-SŠ pri gesljenju in klasificiranju uporablja navodila in smernice. Te uporablja 64 % katalogizatorjev iz SK, 31 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ, 67 % katalogizatorjev iz VK in le en katalogizator (13 %) iz SPEK. Tisti, ki uporabljajo navodila in smernice, jih najpogosteje uporabljajo tako pri gesljenju kot pri klasificiranju.

Žal vsi študenti niso navajali, katera navodila in smernice uporabljajo katalogizatorji. Pri OŠ-SŠ so navedli le splošne smernice iz Splošnega slovenskega geslovnika, priporočila za oblikovanje gesel Polone Učakar ter znanje, pridobljeno na srečanjih šolskih knjižničarjev in različnih izobraževanjih. V dveh srednješolskih knjižnicah upoštevajo tudi prakso prejšnjih zaposlenih. Pri klasificiranju so navajali Navodila UDC MRF, učbenik Alenke Šauperl "Klasifikacija knjižničnega gradiva: učbenik za študentke in študente bibliotekarstva" in znanje, pridobljeno na izpopolnjevanjih iz bibliotekarstva.

Zaradi napačnega vnosa podatkov v tabele smo podatke SK o uporabi navodil in smernic pri gesljenju in klasificiranju morali izločiti iz analize rezultatov. Označeno je bilo namreč, da 7 katalogizatorjev uporablja navodila in smernice pri gesljenju, 7 pa teh ne uporablja. Označeno je bilo tudi, da 4 katalogizatorji uporabljajo navodila in smernice pri klasificiranju, 4 pa ne. Vseeno lahko sklepamo, da vsaj nekaj (7 ali 4) katalogizatorjev iz SK uporablja navodila in smernice. Navajali so uporabo navodil spletnega splošnega slovenskega geslovnika, navodila UDC MRF, v pomoč so jim tudi nekateri članki v reviji Knjižnica in Knjižničarskih novicah.

Katalogizatorji iz VK in en iz SPEK pa pri gesljenju uporabljajo: Navodila za predmetno označevanje, priročnik Univerzalna decimalna klasifikacija, učbenik A. Šauperl (Klasifikacija knjižničnega gradiva: učbenik za študentke in študente bibliotekarstva), Prekat ter priročnik Eve Verone (Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga: Razlage strokovnih izrazov in stvarni kazali). Nekateri katalogizatorji si pri delu pomagajo tudi z zapiski iz tečajev in predavanj ter priprav na bibliotekarski izpit.

Tretjina anketirancev iz VK in skoraj vsi iz SPEK tako ne uporabljajo navodil in smernic. Kot razlog so navajali, da zaradi toliko let izkušenj teh preprosto ne potrebujejo več. Hkrati so si nekateri na začetku svojega dela oblikovali lastne usmeritve, na katerih sedaj sloni njihovo delo, ali pa sledijo načinu gesljenja in klasificiranja njihovih predhodnikov. Tako pri gesljenju in klasificiranju uporabljajo lastna interna pravila.

Interes po sodelovanju knjižničarjev iz sorodnih knjižnic

Interes po sodelovanju knjižničarjev iz sorodnih knjižnic je izrazilo:

- 7 od 11 (64 %) anketiranih katalogizatorjev iz SK,
- 23 od 31 (74 %) katalogizatorjev iz OŠ-SŠ,
- 13 od 18 (72 %) anketiranih katalogizatorjev iz VK in
- 6 od 8 (75 %) katalogizatorjev iz SPEK.

Tem se namreč zdi smiselno, da bi se katalogizatorji povezali in izdelali skupne smernice za oblikovanje gesel in vrstilcev za svojo vrsto knjižnic. Pri SK ni navedenih nobeni dodatnih pojasnil. Le en katalogizator iz osnovnošolske knjižnice je komentiral, da se mu zdi to sodelovanje smiselno zaradi podobnosti posameznih osnovnošolskih knjižnic. Nasprotnega mnenja je bil katalogizator iz srednješolske knjižnice, ki je menil, da to sodelovanje ni smiselno, saj so si srednješolske knjižnice med seboj preveč različne in gradivu določajo različno podrobne vrstilce UDK.

Nekateri katalogizatorji iz VK in SPEK menijo, da je tega sodelovanja premalo, drugi pa navajajo, da je sicer sodelovanja med sorodnimi knjižnicami vedno več, a ne na področju vsebinske obdelave. Nekateri menijo, da bi bilo sodelovanje izvedljivo le na nekaterih segmentih dela. Kljub interesu za sodelovanje so katalogizatorji pogosto izrazili skrb o praktični izvedljivosti sodelovanja, saj menijo, da bi to zahtevalo preveč časa in vloženega truda. To so kot protiargument večinoma navajali tudi nezainteresirani katalogizatorji. Sodelovanje naj ne bi bilo izvedljivo tudi zato, ker na nekaterih področjih ni (dovolj) sorodnih knjižnic, s katerimi bi se lahko povezali. Izpostavili so tudi dejstvo, da ima vsaka knjižnica že vzpostavljen nek svoj sistem in bi to povezovanje pomenilo spremembe v temelju delovanja posameznih knjižnic, kar spet zahteva veliko truda in časa, ki pa ga že tako ali tako primanjkuje. Tako bi se zelo težko uskladili, saj sicer delajo vsi enake stvari, a na zelo drugačne načine. Žal večina študentov ni navajala argumentov za in proti.

4.3.3 Iskanje

Uporabniki vseh SK, VK in SPEK lahko preko spleta samostojno iščejo po računalniškem katalogu teh knjižnic, v primeru OŠ-SŠ pa je ta možnost zagotovljena uporabnikom 21 knjižnic.

Rezultati raziskave so pokazali, da anketirani katalogizatorji menijo, da njihovi uporabniki pogosto iščejo gradivo z gesli in redko oziroma skoraj nikoli z vrstilci UDK.

Vsi katalogizatorji iz SK so bili mnenja, da uporabniki vsaj včasih iščejo strokovno gradivo z gesli. Takšnega mnenja je bilo tudi 95 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ, 94 % katalogizatorjev iz VK in 88 % katalogizatorjev iz SPEK. Malo manj katalogizatorjev je bilo mnenja, da uporabniki vsaj včasih iščejo z gesli tudi leposlovno gradivo; takega mnenja je bilo 82 % katalogizatorjev iz SK, 86 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ, 67 % katalogizatorjev iz VK in prav tolikšen delež katalogizatorjev iz SPEK.

Ti rezultati kažejo na enotno mnenje katalogizatorjev iz različnih vrst knjižnic o tem, kako pogosto uporabniki iščejo gradivo z gesli. Skoraj vsi namreč menijo, da njihovi uporabniki pogosto izkoristijo možnost iskanja gradiva z gesli. Velika večina jih je bila mnenja, da uporabniki z gesli vsaj včasih iščejo tudi leposlovje, a menijo, da redkeje kot strokovno gradivo in publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris. Tisti, ki so menili, da uporabniki ne iščejo vedno gradiva z gesli, so izpostavili, da ga pogosteje iščejo z bibliografskimi podatki o gradivu (kot so avtor, naslov ipd.).

Tudi podatki o mnenju glede iskanja gradiva z vrstilci UDK so bili dokaj podobni znotraj vseh vrst knjižnic, pojavile pa so se manjše razlike. Medtem ko katalogizatorji iz SK in OŠ-SŠ menijo, da uporabniki redko izkoristijo možnost iskanja gradiva z vrstilci, katalogizatorji iz VK in SPEK menijo, da uporabniki (skoraj) nikoli ne iščejo gradiva na ta način.

46 % katalogizatorjev iz SK in kar 76 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ meni, da uporabniki iščejo strokovno gradivo tudi z vrstilci. Pri leposlovnem gradivu je takega mnenja manj katalogizatorjev; 27 % katalogizatorjev iz SK in 48 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ. Pri VK se niso pokazale razlike med vrstami gradiva. Le 11 % katalogizatorjev iz VK (povprečje odstotkov za vse tri vrste gradiva) meni, da uporabniki vsaj včasih iščejo gradivo z vrstilci. Takšnega mnenja ni noben katalogizator iz SPEK. Veliko katalogizatorjev je že pri tem vprašanju dejalo, da uporabniki sploh ne poznajo in ne uporabljajo vrstilcev UDK.

Rezultati so pokazali tudi, da katalogizatorji iz SK in OŠ-SŠ ocenjujejo poznavanje gesel s strani uporabnikov kot dokaj slabo, katalogizatorji iz VK in SPEK pa kot dobro. Le 27 % katalogizatorjev iz SK in 35 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ namreč meni, da uporabniki dobro ali zelo dobro poznajo gesla. Takšnega mnenja je 61 % katalogizatorjev iz VK in 75 % katalogizatorjev iz SPEK. Kar 55 % katalogizatorjev iz SK in prav tako 55 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ meni, da uporabniki slabo ali sploh ne poznajo gesel. Takšnega mnenja je le 22 % katalogizatorjev iz SK in 13 % katalogizatorjev iz SPEK.

Katalogizatorji iz vseh vrst knjižnic še slabše ocenjujejo poznavanje vrstilcev UDK s strani uporabnikov, saj največ teh meni, da uporabniki večinoma slabo ali sploh ne poznajo vrstilcev UDK. Zanimivo je, da en katalogizator (iz osnovnošolske knjižnice) meni, da uporabniki zelo dobro poznajo vrstilce, ki jih določa gradivu. Mnenja, da uporabniki slabo ali sploh ne poznajo vrstilcev, je 82 % katalogizatorjev iz SK, 76 % katalogizatorjev iz OŠ-SŠ, 89 % katalogizatorjev iz VK in 86 % katalogizatorjev iz SPEK.

Nekateri katalogizatorji iz OŠ-SŠ so dejali, da je poznavanje gesel in vrstilcev odvisno tudi od vsakega posameznika. Nekateri uporabniki jih poznajo dobro, drugi slabše. Njihovo poznavanje gesel in vrstilcev pa je odvisno tudi od iskanega področja.

Nekateri katalogizatorji so odgovorili, da ne vedo, ali uporabniki poznajo vrstilce UDK, ki jih določajo gradivu. Isti katalogizator, ki je menil, da uporabniki ne poznajo gesel, je menil tudi, da uporabniki zelo dobro poznajo vrstilce, a le zaradi tega, ker imajo gradivo na policah postavljeno po UDK. Kljub temu z vrstilci v Cobissu ne iščejo gradiva. Eden izmed katalogizatorjev iz VK je dejal, da starejši uporabniki morda še poznajo UDK, eden izmed njih pa, da ga bolje poznajo mlajši uporabniki. Slednji je izpostavil študente ene fakultete, ki so njihovi redni uporabniki in zelo dobro poznajo UDK, saj se z njim dokaj podrobno seznani v okviru študija.

4.3.4 Postavitev gradiva

V vseh SK imajo vsaj nek del zbirke urejen po **UDK sistemu**, znotraj tega pa je gradivo urejeno po značnicah. Na mladinskem oddelku v večini knjižnic uporabljajo enostavnejše vrstilce kot na oddelku za odrasle. Leposlovno gradivo je ponavadi postavljeno ločeno po **literarnih zvrsteh/abecedi avtorjev** (oddelek za odrasle) oziroma po **starostnih stopnjah** (na oddelku za otroke in mladino).

V večini OŠ-SŠ imajo leposlovje ločeno od strokovnega gradiva. V osnovnošolskih knjižnicah imajo leposlovje običajno razvrščeno po **starostnih stopnjah (sistem C, P, M)**, ločeno pa imajo postavljeno tudi ljudsko slovstvo ter gradivo za strokovne delavce šol (urejeno po UDK). Strokovno gradivo imajo običajno postavljeno po poenostavljenem **sistemu UDK**. V srednješolskih knjižnicah imajo običajno vso gradivo urejeno po UDK, znotraj tega pa glede na značnico.

V večini visokošolskih in specialnih knjižnic imajo gradivo postavljeno po **UDK** (celotno gradivo ali vsaj nekatere večje skupine gradiv). V nekaterih primerih namesto UDK uporabljajo črkovne ali druge številčne oznake, ki pa izhajajo iz vrstilcev UDK oziroma so skladni z njimi. V nekaterih knjižnicah imajo gradivo postavljeno tudi po **signaturi**

oziroma tekoči številki in glede na format gradiva ter znotraj tega po UDK. V eni visokošolski knjižnici pri postavitvi uporabljajo vrstilce klasifikacijske sheme za specifično strokovno področje. Gradivo, ki ne sodi v njihovo področje, pa imajo postavljenega ločeno po UDK.

5 RAZPRAVA

Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšen je postopek vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah, v kolikšni meri katalogizatorji označujejo različne vrste gradiva z gesli in vrstilci in katere smernice in priročnike ter geslovnike in klasifikacijske sheme uporabljajo. Zanimalo nas je tudi, kakšen odnos imajo bibliotekarji v slovenskih knjižnicah do vsebinskega označevanja in iskanja po vsebini in kakšna je povezava med vsebinsko obdelavo in postavitvijo gradiva.

Rezultati raziskave so podobno kot rezultati raziskav Stubelj (2011), Hribernik (2011) in Vovk Godeša (2010) pokazali, da večina katalogizatorjev pri vsebinski obdelavi gradivu dodeljuje gesla in vrstilce. Čeprav so bile te raziskave omejene le na gesljenje leposlovja, so bili njihovi rezultati v večini podobni rezultatom naše raziskave, s katero smo raziskovali gesljenje in določanje vrstilcev publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris, strokovnemu in leposlovnemu gradivu. V primerjavi z leposlovjem katalogizatorji drugim vrstam gradiva še pogosteje določajo gesla in vrstilce; od skupnih 68 vključenih knjižnic namreč le v šestih ne določajo gesel in/ali vrstilcev strokovnemu gradivu. Večina katalogizatorjev jih dodaja vedno, tudi tu je bilo le nekaj izjem. Medtem ko so rezultati raziskave Vovk Godeša (2010) pokazali, da v nekaterih knjižnicah zaradi premajhnega števila zaposleni ne določajo gesel, so rezultati naše raziskave pokazali, da večinoma vsi katalogizatorji določajo gesla gradivu, čeprav je v knjižnicah pogosto le en zaposlen.

Drugi rezultati so dokaj podobni rezultatom omenjenih predhodnih raziskav. Tudi tu so rezultati pokazali, da največ katalogizatorjev pred določanjem gesel in vrstilcev preleti vsebino gradiva in se nato o vsebini pozanima še drugje. Velikih razlik med vrstami knjižnic tu ni bilo, razlike med vrstami gradiva pa so se pojavile predvsem pri prevzemanju vrstilcev UDK iz sistema Cobiss/Winknj, saj je ta način bolj prisoten pri leposlovnem gradivu (v SPEK in OŠ-SŠ) in pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris (v VK in SPEK). Pri leposlovnem gradivu vrstilce UDK iz sistema Cobiss/Winknj prevzema kar 20 katalogizatorjev iz OŠ-SŠ in 9 katalogizatorjev iz SPEK, pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris pa skupaj 5 VK in SPEK. Kot smo navajali v literaturi, je najbolj učinkovit način, da se katalogizator kar najbolje seznani z vsebino gradiva, ta, da knjigo prebere. A za to pogosto ni dovolj časa. V skladu s tem so rezultati raziskave pokazali, da prav zaradi pomanjkanja časa katalogizatorji pred vsebinsko obdelavo zelo redko preberejo gradivo. Tega načina določanja vsebine se katalogizatorji pogosteje poslužujejo pri leposlovnem gradivu; največkrat katalogizatorji iz OŠ-SŠ.

Z gesli katalogizatorji najpogosteje opisujejo vsebino gradiva, zelo redko pa določajo formalne oznake in/ali gesla za ciljno publiko (izjema je leposlovje, kateremu v OŠ-SŠ pogosteje določajo formalne oznake in gesla za ciljno publiko). V vseh vrstah knjižnic katalogizatorji strokovnemu gradivu in publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris z gesli najpogosteje določajo glavne teme; torej bolj specifična gesla. V kombinaciji z glavnimi temami nekateri določajo še širšo snov, in sicer tako, da najprej določijo bolj splošno geslo, nato pa z bolj specifičnimi gesli podrobneje opredelijo vsebino gradiva. Nasprotno katalogizatorji v vseh vrstah knjižnic leposlovju z gesli najpogosteje določajo širšo snov, torej bolj splošna gesla. Temu z gesli pogosto določajo tudi glavne motive. Tudi z vrstilci katalogizatorji iz vseh vrst knjižnic strokovnemu gradivu najpogosteje določajo glavne teme, publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris pa glavne vrstilce (katalogizatorji iz VK in SPEK). V okviru vrstilcev nekateri strokovnemu gradivu določijo tudi zvrst in/ali obliko publikacije. Leposlovnemu gradivu večinoma določajo vrstilec za književnost, pogosto pa tudi vrstilec za literarno zvrst, kar je v skladu z navedbami Šauperl (2009), da leposlovnemu gradivu s klasifikacijskimi oznakami pogosteje označujemo literarno zvrst in ciljno publiko.

Medtem ko so predhodne raziskave pokazale, da največ katalogizatorjev iz OŠ-SŠ in SK leposlovju določa od dve do pet gesel, so rezultati naše raziskave pokazali, da leposlovju katalogizatorji večinoma določajo manj gesel. Medtem ko strokovnemu gradivu in publikacijam za bibliografijo raziskovalcev večina določi od dve do pet gesel (strokovnemu gradivu tudi več kot pet), leposlovju običajno določijo manj gesel (izjema so OŠ-SŠ, kjer teh razlik skoraj ni bilo zaznati).

Rezultati o uporabi pripomočkov, navodil in smernic pri gesljenju in klasificiranju so podobni rezultatom omenjenih predhodnih raziskav. Kot je na primer navajala Vovk Godeša (2010), so tudi naši rezultati pokazali, da katalogizatorji v slovenskih knjižnicah pri gesljenju najpogosteje uporabljajo priročnik Splošni slovenski geslovnik, pri klasificiranju pa Univerzalno decimalno klasifikacijo (UDC MRF na spletni strani NUK ali staro izdajo UDK). Zelo malo jih uporablja Splošni geslovnik COBISS.SI in geslovnik Pionirske knjižnice za mladinsko književnost. Katalogizatorji iz OŠ-SŠ in VK pri gesljenju pogosto uporabljajo lastni geslovnik ali tezaver, v VK in SPEK pa tudi druge geslovnike ali tezavre. Navodila in smernice pri gesljenju in klasificiranju največ uporabljajo katalogizatorji iz VK (dve tretjini). Uporablja jih tudi približno polovica katalogizatorjev iz SK in tretjina iz OŠ-SŠ. V SPEK te uporablja le en katalogizator.

Pri gesljenju najpogosteje uporabljajo Navodila za predmetno označevanje, pri klasificiranju pa priročnik Univerzalna decimalna klasifikacija in učbenik Alenke Šauperl, Klasifikacija knjižničnega gradiva: učbenik za študentke in študente bibliotekarstva.

Veliko katalogizatorjev iz vseh vrst knjižnic je izrazilo interes po sodelovanju knjižničarjev iz sorodnih knjižnic in tudi interes za izdelavo skupnih smernic za oblikovanje gesel in vrstilcev za svojo vrsto knjižnic. Vseeno pa je večina izrazila tudi skrb o praktični izvedljivosti tovrstnega sodelovanja. Razloge za to so pogosto iskali v pomanjkanju časa, preveliki količini dela, v VK in SPEK pa tudi v premajhnem številu sorodnih knjižnic, s katerimi bi se lahko povezali.

Uporabniki vseh sodelujočih knjižnic lahko preko spleta samostojno iščejo po spletnih katalogih njihovi knjižnici; izjema so OŠ-SŠ, kjer to možnost omogočena uporabnikom 21 knjižnic. Bavis in Brammer (2015) pravita, da v spletnem katalogu največ uporabnikov začneja svoje iskanje s ključnimi besedami. Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kako pogosto uporabniki knjižnic iščejo gradivo s pomočjo gesel. Katalogizatorji so bili mnenja, da uporabniki gradivo pogosteje iščejo z gesli in redko oziroma skoraj nikoli z vrstilci UDK. Zanimivo je, da, predvsem v OŠ-SŠ in SK, nekaj katalogizatorjev meni, da uporabniki vseeno iščejo gradivo z vrstilci. Ta mnenja katalogizatorjev so bila pogosto povezana z njihovim mnenjem o tem, kako dobro uporabniki poznajo gesla in vrstilce, ki jih ti določajo gradivu. Pri primerjavi pomembnosti gesel in vrstilcev katalogizatorji slabše ocenjujejo uporabniško poznavanje vrstilcev. Menijo, da so gesla pomemben del opisa knjige, saj uporabniki pogosto iščejo gradivo na ta način. Ker pa sistema UDK ne poznajo dovolj dobro oziroma ga sploh ne poznajo, ta ni tako pomemben. Katalogizatorji so pogosto opozorili, da je poznavanje gesel in vrstilcev odvisno tudi od vsakega posameznika in od področja iskanja informacij.

V nadaljevanju nas je zanimalo, kakšna je povezava med vsebinsko obdelavo in postavitvijo gradiva v slovenskih knjižnicah. Ugotovili smo, da so katalogizatorji bolje ocenjevali pomembnost vrstilcev UDK v primerih, ko imajo gradivo na policah postavljeno po sistemu UDK. Pogosto so tudi dejali, da je UDK pomemben le z vidika postavitve gradiva in za statistične namene. Rezultati raziskave so pokazali, da imajo v veliki večini knjižnic gradivo postavljeno po UDK. Zaradi nepoznavanja UDK s strani uporabnikov vrstilce pogosto opisujejo z besedami ali drugimi numeričnimi oznakami.

Katalogizatorji že pri vsebinski obdelavi gradiva razmišljajo o tem, kam bodo postavili posamezno gradivo. Predvsem v primerih, ko imajo gradivo postavljeno po UDK, gesla pri obdelavi gradiva pogosto usklajujejo z vrstilci, na podlagi teh pa nato določijo tudi postavitveni UDK. Tu so katalogizatorji izpostavili tudi prednost knjižnic z enim zaposlenim, saj je to mogoče predvsem v knjižnicah, kjer en dela vse (najpogosteje v vseh vrstah knjižnic, razen v splošnih, kjer je običajno več zaposlenih).

6 ZAKLJUČEK

Vsebinska obdelava gradiva predstavlja pomemben del nalog knjižnic. Gre za jedrnato predstavitev vsebine dokumenta, publikacije z določanjem vsebinskih oznak. Večina slovenskih knjižnic se medsebojno povezuje in sodeluje v vzajemnem katalogu. Pri vzajemni katalogizaciji je ključnega pomena enotna obdelava knjižničnega gradiva, saj je nujno, da se vso gradivo obdeluje na enak način, da se pri tem uporablja dogovorjena pravila in smernice ter priročnike s tega področja. Le enotna obdelava gradiva uresničuje glavni cilj vzajemnega kataloga v sistemu COBISS. Ker gre za skupni katalog teh knjižnic, bi pričakovali enotnost v obdelavi. Stubelj (2011), Hribernik (2011) in Vovk Godeša (2010) pa so ugotovile, da knjižnice pri obdelavi leposlovja niso enotne. Šauperl (2005) navaja, da je vsebinska obdelava pomemben del celotnega katalogizacijskega procesa. Vsebinska obdelava se osredotoča na zagotavljanje informacij o vsebini gradiva, pri čemer je ključnega pomena predstavitev vsebine. Pri tem je pomembno, da ustrezno izberemo klasifikacijske in predmetne oznake, ki bodo čim bolj opisale to vsebino. Pomembno je tudi, da katalogizatorji vedo, koliko uporabniki izkoristijo možnost iskanja gradiva z gesli in vrstilci oziroma kako so pri tem uspešni.

Zaradi pomembnosti vsebinske obdelave in enotnosti tega procesa ter zaradi rezultatov predhodnih raziskav, ki kažejo na pomanjkanje enotnosti med slovenskimi knjižnicami, smo z našo raziskavo želeli pregledati prakso vsebinske obdelave v različnih slovenskih knjižnicah in najti vsaj nekatere razloge za to neenotnost. Pri tem smo uporabili enako metodologijo kot naše predhodnice, glavna razlika pa je bila, da smo v našo raziskavo zajeli tako gesljenje in klasificiranje leposlovja kot tudi strokovnega gradiva in publikacij za bibliografijo raziskovalcev Sicris. Za zbiranje podatkov smo uporabili anketni vprašalnik. Zaradi njegove obsežnosti smo bibliotekarje, ki se ukvarjajo z vsebinsko obdelavo, anketirali osebno. Na ta način smo želeli dobiti tudi boljši vpogled v njihov proces vsebinske obdelave in odnos do tega procesa. Zanimalo nas je predvsem, kakšne so navade slovenskih bibliotekarjev pri vsebinskem označevanju, katere geslovnike in priročnike pri tem uporabljajo in kakšen pomen pripisujejo klasifikacijskim ter predmetnim oznakam. V raziskavo smo vključili tudi že pridobljene rezultate zaključne seminarske naloge, ki so jo opravili študenti bibliotekarstva pri predmetu Vsebinska obdelava v študijskem letu 2013/14. V njihov vzorec je bilo vključenih 11 splošnih, 16 osnovnošolskih, 15 srednješolskih knjižnic in 10 visokošolskih knjižnic. Mi smo dodali še 8 visokošolskih (UL) in 8 specialnih knjižnic.

Kot smo navajali v teoriji, je najpogostejši način vsebinskega opisovanja opisovanje vsebine z uporabo predmetnih in klasifikacijskih oznak. Zato smo z raziskavo želeli raziskati, kolikšen delež slovenskih bibliotekarjev gradivu določa predmetne in klasifikacijske oznake. Rezultati raziskave so pokazali, da večina katalogizatorjev pri vsebinski obdelavi gradivu vedno dodeljuje gesla in vrstilce. Pred določanjem gesel in vrstilcev največ katalogizatorjev preleti vsebino gradiva, veliko pa se jih o vsebini nato pozanima še drugje. Tu so se razlike med vrstami gradiva pojavile predvsem pri prevzemanju vrstilcev UDK iz sistema Cobiss/Winknj, saj je ta način bolj prisoten pri leposlovnem gradivu (v SPEK in OŠ-SŠ) in pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris (v VK in SPEK). Slednje dejstvo je zanimivo predvsem iz vidika, da gre pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev praviloma za nov bibliografski zapis. Možno pa je, da ga katalogizatorji kreirajo na podlagi zapisa za drugo publikacijo, npr. na podlagi zapisa o publikaciji istega raziskovalca. Katalogizatorji pred vsebinsko obdelavo zelo redko preberejo vsebino knjige. Saarti (2002) opozarja, da je pomembno tudi vnaprej določiti približno število gesel/predmetnih in klasifikacijskih oznak. Pri tem je pomembna pravšnja stopnja izčrpnosti, da razlikujemo med dokumenti in pomagamo uporabnikom najti prave dokumente. Rezultati raziskave so pokazali, da večina katalogizatorjev strokovnemu gradivu in publikacijam za bibliografijo raziskovalcev določi od dve do pet gesel (strokovnemu gradivu tudi več kot pet), leposlovju pa običajno določijo manj gesel (izjema so OŠ-SŠ, kjer teh razlik skoraj ni bilo zaznati). Čeprav Read (2003) navaja, da je število predmetnih/klasifikacijskih oznak odvisno tudi od vrste knjižnice (specialne in visokošolske naj bi določile več in bolj specifična gesla), rezultati naše raziskave niso pokazali večjih razlik v številu dodeljenih gesel glede na vrsto knjižnice. Kot je dejal bibliotekar iz Kongresne knjižnice McGovern (1999), je število predmetnih oznak odvisno tudi od vrste gradiva. Takšnega mnenja so bili tudi bibliotekarji, vključeni v našo raziskavo.

Katalogizatorji v slovenskih knjižnicah pri gesljenju najpogosteje uporabljajo priročnik Splošni slovenski geslovnik, pri klasificiranju pa Univerzalno decimalno klasifikacijo (UDC MRF na spletni strani NUK ali staro izdajo UDK). To prikazujejo tudi rezultati drugih raziskav. Dejstvo pa je, da bi to moglo prispevati k večji enotnosti v vsebinskem opisu. Žal pa temu ni tako, zato se lahko upravičeno sprašujemo, ali ga res redno uporabljajo.

Rezultati so pokazali tudi, da čeprav je SSG eden izmed najbolj uporabljenih priročnikov za gesljenje med slovenskimi katalogizatorji, žal ta ni ravno najbolj primeren za vse vrste knjižnic. Katalogizatorji iz specialnih in visokošolskih knjižnic so pogosto izpostavili, da je presplošen in da ne vsebuje dovolj izrazov iz njihovega področja, zato ga uporabljajo redko ali pa namesto tega pri gesljenju rajši uporabljajo druge geslovnike/tezavre. To je lahko eden izmed razlogov za pomanjkanje enotnosti vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah.

Veliko katalogizatorjev iz vseh vrst knjižnic je izrazilo interes po sodelovanju knjižničarjev iz sorodnih knjižnic in tudi interes za izdelavo skupnih smernic za oblikovanje gesel in vrstilcev za svojo vrsto knjižnic, a se sprašujejo o praktični izvedljivosti tovrstnega sodelovanja. Zanimivo je, da si želijo skupnih smernic, kljub temu da so prej trdili, da zaradi izkušenosti teh ne potrebujejo več. To lahko nakazuje na dejstvo, da si bibliotekarji želijo uporabne smernice in kratka ter jasna navodila za svojo vrsto knjižnic oziroma da so obstoječa morda neustrezna ali premalo prilagojena različnim vrstam knjižnic. V prvi vrsti je za enotnost vsebinske obdelave seveda pomembna poenotenost navodil in smernic za vse vrste knjižnic, prilagoditi pa jih je potrebno tudi specifičnim značilnostim različnih vrst knjižnic. Zanimivo bi bilo tudi izvedeti, ali bibliotekarji sploh poznajo smernice in navodila, ki so na voljo in kateri so razlogi, da teh ne uporabljajo.

Šauperl (2005) je ugotovila, da je določanje vsebine spremenljiv proces in da se praktična izvedba procesa ne sklada povsem s teorijo, najdeno v pregledanih učbenikih in mednarodnem standardu. Prvi korak procesa je običajno proučitev dokumenta. Ta je bil v naši raziskavi skupen vsem skupinam katalogizatorjev. Podatkov o drugem koraku, preučitvi avtorjevega namena za pisanje knjige, sicer nismo zbirali, a niti en katalogizator ni omenil tega vidika pri določanju vsebine z gesli in vrstilci. Tudi Šauperl je pri primerjavi procesa vsebinske obdelave med ameriški in slovenski katalogizatorji ugotovila, da ta korak upoštevajo le ameriški katalogizatorji. Ugotovila je tudi, da so knjižnične uporabnike v tretjem koraku upoštevali le ameriški katalogizatorji iz SK, ki so poskušali identificirati možne uporabe knjige. Rezultati naše raziskave pa so pokazali, da največ katalogizatorjev pri samostojnem oblikovanju gesel ta največkrat prilagaja bralcem, saj poskušajo določiti gesla, ki jih bodo uporabniki verjetno uporabili pri iskanju po spletnem katalogu knjižnice. Četrty korak vključuje kreiranje predmetnih oznak. Vsi katalogizatorji, tako ameriški kot slovenski, so v tem koraku uporabljali že obstoječe zapise v katalogu in tako povezali novi dokument z obstoječo knjižnično zbirko.

Tudi katalogizatorji, ki so sodelovali v tej raziskavi, so pogosto dejali, da si pri določanju vsebine pogosto pomagajo z drugimi podobnimi zapisi v Cobissu ali drugih sistemih oziroma katalogih. Slovenski katalogizatorji običajno izpuščajo zadnji korak, ki vključuje preverjanje vrstilcev ali predmetnih oznak v tekoči izdaji klasifikacijskega sistema ali seznama predmetnih oznak. Odsotnost te faze v procesu slovenskih katalogizatorjev lahko izhaja iz dejstva, da nimajo nekega popolnega seznama predmetnih oznak ali normativne datoteke, ki bi jim omogočila preveriti predmetne oznake. Slovenski katalogizatorji zato pogosto določajo le prosto oblikovane izraze. Izdelava tovrstnega seznama oziroma datoteke bi zato veliko pripomogla k večji enotnosti vsebinske obdelave med slovenskimi katalogizatorji in posledično k bolj učinkovitemu iskanju gradiva s strani uporabnikov. Bavis in Brammer (2015) namreč opozarjata, da je iskanje s ključnimi besedami pogosto neučinkovit pristop k iskanju gradiva, saj so pojmi lahko izraženi na zelo različne načine. Zato priporočata, da uporabniki v primeru iskanja gradiva na določeno tematiko, rajši kot s ključnimi besedami, iščejo s predmetnimi oznakami.

Gre za eno redkih raziskav s tega področja, katere glavna prednost je ta, da raziskuje proces vsebinske obdelave na vzorcu različnih vrst knjižnic. Te so v Sloveniji vključene v skupni katalog in bi zato bil nujen enak pristop k vsebinski obdelavi gradiva. Hkrati pa narava knjižnic narekuje razlike v delu. Rezultati, pridobljeni s strani katalogizatorjev iz različnih vrst knjižnic, nam omogočajo pregled nad podobnostmi in razlikami med knjižnicami iste vrste in med različnimi vrstami knjižnic. Ta pregled kaže na odnos bibliotekarjev do vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah in na to, kako so pri vsebinski obdelavi gradiva res enotni. Na podlagi rezultatov raziskav smo izpostavili nekatere razloge za neenotnost vsebinskega opisa in predlagali načine za doseganje večje enotnosti vsebinske obdelave. Čeprav je bil vzorec razmeroma majhen, smo lahko pokazali nekatere ključne razloge za pomanjkanje enotnosti v procesu vsebinske obdelave. Če povzamemo naše misli o uporabnosti dognanj in predloge za nadaljnje delo, vidimo ključ do večje enotnosti vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah v izdelavi kontroliranega besedišča (seznama predmetnih oznak) in enotnih smernic za različne vrste knjižnic. Casson, Fabrizio in Slavic (2011) navajajo, da so številni raziskovalni projekti že pokazali, da uporaba klasifikacijskih in predmetnih oznak lahko izboljša poizvedovanje po spletnih katalogih. Čeprav naj bi (v primeru, da bi to držalo, bi bila enotnost procesa vsebinske obdelave večja) večina katalogizatorjev v slovenskih knjižnicah pri gesljenju gradiva uporabljala Splošni slovenski geslovnik, je vprašljiva pogostost njegove uporabe.

Žal tega vidika uporabe SSG nismo vključili v naše raziskovanje, so pa nekateri katalogizatorji dejali, da ga ne uporabljajo pogosto, saj je presplošen in ne vključuje dovolj gesel iz njihovih področij. SSG je lahko idealno izhodišče za izdelavo kontroliranega besedišča, menimo pa, da bi ga bilo v prihodnosti potrebno opremiti z več oznakami iz različnih področij. Tako bi zagotovili njegovo večjo uporabnost, kar bi se zagotovo odražalo v večji enotnosti vsebinske obdelave med slovenskimi katalogizatorji. Menimo tudi, da bi za večjo enotnost vsebinske obdelave znotraj sistema Cobiss, morali slovenski katalogizatorji upoštevati tudi iste smernice in navodila za gesljenje in klasificiranje. Rezultati so namreč pokazali, da je velika večina katalogizatorjev zainteresirana za sodelovanje in povezovanje sorodnih knjižnic z namenom izdelave skupnih smernic za oblikovanje gesel in vrstilcev za svojo vrsto knjižnic (in to kljub temu, da so nekateri navajali, da zaradi številnih let izkušenj teh ne potrebujejo več). Zanimivo je, da nekateri katalogizatorji ne vidijo smisla v povezovanju in sodelovanju sorodnih knjižnic, ker menijo, da sicer delajo iste stvari, a na zelo različne načine. Ravno to pa je smisel povezovanja slovenskih knjižnic v enotnem knjižničnem sistemu Cobiss. Enotnost vsebinske obdelave je ključnega pomena pri vzajemni katalogizaciji gradiva, mogoča pa je le, če se uskladijo načini dela posameznih (vrst) knjižnic.

Delo katalogizatorjev bi bilo veliko lažje, če bi avtorji del upoštevali predlog katalogizatorja McGovern (1999) in bi spodbujali založnike k pošiljanju povzetkov njihovega dela in celotnih CIP zapisov nacionalnim knjižnicam. Tako bi katalogizatorji lažje in bolj učinkovito določali vsebino gradiva, posledično pa bi se povečalo tudi najdenje gradiva s strani potencialnih bralcev. Nekateri katalogizatorji ideje za opis vsebine gradiva iščejo v CIP zapisu, kar so pokazali tudi rezultati te raziskave.

Vsekakor bi morali še veliko časa in truda nameniti proučevanju in izboljševanju tega pomembnega segmenta bibliotekarskega dela. Gradiva je vedno več, iskanje po vsebini pa je med uporabniki vedno bolj prisotno. Pred kakršnimkoli delom pa bi bilo potrebno izvesti bolj obsežno raziskavo s področja uporabe navodil, smernic in priročnikov pri gesljenju in klasificiranju ter raziskati razloge za njihovo neuporabo.

7 POVZETEK

Zaradi zaznane pomembnosti procesa vsebinske obdelave gradiva smo se v magistrskem delu osredotočili na ta pomemben segment dela bibliotekarjev. V sklopu procesa vsebinske obdelave je gradivu potrebno določiti vsebino, da bo to najdljivo in uporabno. Zaradi povečane količine objavljenih del je potreba po vsebinskem opisovanju gradiva vedno večja, hkrati pa so številne raziskave pokazale, da iskanje po vsebini predstavlja večino iskanja po katalogih knjižnic. Žal uporabniki pogosto ne najdejo tistega, kar bi želeli, to pa je v večini primerov posledica tega, da se njihovi iskalni izrazi ne ujemajo z izrazi, ki so jih gradivu dodelili katalogizatorji. To težavo je mogoče rešiti oziroma omiliti z uporabo kontroliranega besedišča za vsebinsko označevanje gradiva. Najpogostejši način vsebinskega opisovanja je opisovanje z uporabo predmetnih in klasifikacijskih oznak.

Glavna prednost, pa tudi pomemben izziv slovenskih knjižnic, je, da se večina teh medsebojno povezuje in sodeluje v vzajemnem katalogu znotraj sistema Cobiss. Vzajemna obdelava gradiva jim prinaša veliko koristi, saj jim omogoča racionalno delitev dela in prihranek časa. Pri tem pa je ključnega pomena enotnost procesa vsebinske obdelave. Osnova oziroma temelj za naše raziskovalno delo so bili rezultati raziskav Stubelj (2011), Hribernik (2011) in Vovk Godeša (2010). Medtem ko so se njihove raziskave osredotočale le na vsebinsko obdelavo leposlovja, smo v naši raziskavi zajeli tako leposlovje kot tudi strokovno gradivo in publikacije za bibliografijo raziskovalcev Sicris. Uporabili pa smo identično metodologijo. Ker so njihovi rezultati pokazali, da slovenske knjižnice pri obdelavi leposlovja niso enotne, smo s to raziskavo želeli najti vsaj nekatere razloge za to neenotnost.

Namen magistrskega dela je bil pregledati prakso vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah. Glavni cilj raziskave je bil narediti nek splošen pregled procesa vsebinske obdelave v različnih vrstah knjižnic. Raziskovali smo odnos slovenskih bibliotekarjev do vsebinske obdelave in iskanja po vsebini ter ugotavljali, kako se odločajo za gesljenje in izbiro klasifikacijskih oznak ter katere pripomočke in metode pri tem uporabljajo.

Zastavili smo si naslednja raziskovalna vprašanja:

- V kolikšni meri slovenske knjižnice pri obdelavi gradiva označujejo različne vrste gradiva z gesli in vrstilci?
- Kakšen je postopek vsebinske obdelave v slovenskih knjižnicah in katere priročnike ter geslovnike pri tem uporabljajo?

- Kakšen odnos imajo bibliotekarji v slovenskih knjižnicah do vsebinskega označevanja in iskanja po vsebini?
- Kakšna je povezava med vsebinsko obdelavo in postavitvijo gradiva?

Kot metodo zbiranja podatkov smo uporabili anketni vprašalnik; izdelali smo en vprašalnik za šolske in splošne knjižnice ter enega za visokošolske in specialne. Zaradi obsežnosti vprašalnika smo bibliotekarje, ki se ukvarjajo z vsebinsko obdelavo, anketirali osebno. V raziskavo smo vključili tudi že pridobljene rezultate zaključne seminarske naloge, ki so jo opravili študenti bibliotekarstva pri predmetu Vsebinska obdelava v študijskem letu 2013/14. V njihov vzorec je bilo vključenih 11 splošnih, 16 osnovnošolskih, 15 srednješolskih in 10 visokošolskih knjižnic. Mi smo dodali še 8 visokošolskih (UL) in 8 specialnih knjižnic. Vzorec smo izbrali z naključnim vzorčenjem, pri čemer smo uporabili Excelovo funkcijo generiranja naključnih števil. Naključno vzorčenje smo izbrali, ker je populacija vseh slovenski knjižnic velika in ne poznamo vseh njenih značilnosti. Vzorec je bil sicer razmeroma majhen, a nam je omogočil pregled nad podobnostmi in razlikami med knjižnicami iste vrste in med različnimi vrstami knjižnic. Preko elektronske pošte smo vodjem izbranih knjižnic poslali informacije o naši raziskavi in jih prosili za dovoljenje sodelovanja bibliotekarja, ki se v knjižnici ukvarja z vsebinsko obdelavo. Po pridobitvi dovoljenja vodij knjižnic smo stopili v stik tudi s samimi katalogizatorji, ki so izkazali interes za sodelovanje. Dogovorili smo se za ustrezen termin in osebno anketirali katalogizatorje vseh knjižnic. Podatke dodatnih VK in SPEK smo zbirali od konca februarja do sredine maja 2016, anketiranja pa so potekala v prostorih posameznih knjižnic. Na podlagi rezultatov, ki so bili obdelani s pomočjo statistike, smo grafično prikazali pridobljene podatke in na podlagi teh oblikovali zaključke.

Rezultati raziskave so pokazali, da večina katalogizatorjev pri vsebinski obdelavi gradivu dodeljuje gesla in vrstilce. Izmed 68 vključenih knjižnic namreč le v šestih ne določajo gesel in/ali vrstilcev strokovnemu gradivu. Večina katalogizatorjev jih dodaja vedno, a tudi tu je bilo nekaj izjem. Največ katalogizatorjev pred določanjem gesel in vrstilcev preleti vsebino gradiva in se nato o vsebini pozanima še drugje.

Velikih razlik med vrstami knjižnic tu ni bilo, razlike med vrstami gradiva pa so se pojavile predvsem pri prevzemanju vrstilcev UDK iz sistema Cobiss/Winknj, saj je ta način bolj prisoten pri leposlovnem gradivu (v SPEK in OŠ-SŠ) in pri publikacijah za bibliografijo raziskovalcev Sicris (v VK in SPEK).

Rezultati raziskave so pokazali, da katalogizatorji pred vsebinsko obdelavo zelo redko preberejo gradivo. Tega načina določanja vsebine se pogosteje poslužujejo pri leposlovnem gradivu; največkrat katalogizatorji iz OŠ-SŠ. Z gesli katalogizatorji najpogosteje opisujejo vsebino gradiva, zelo redko pa določajo formalne oznake in/ali gesla za ciljno publiko (izjema je leposlovje, kateremu v OŠ-SŠ pogosteje določajo formalne oznake in gesla za ciljno publiko). V vseh vrstah knjižnic katalogizatorji strokovnemu gradivu in publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris z gesli najpogosteje določajo glavne teme. Nasprotno pa leposlovju z gesli najpogosteje določajo širšo snov, pogosto pa tudi glavne motive. Tudi z vrstilci katalogizatorji iz vseh vrst knjižnic strokovnemu gradivu najpogosteje določajo glavne teme, publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris pa glavne vrstilce (katalogizatorji iz VK in SPEK). V okviru vrstilcev nekateri strokovnemu gradivu določijo tudi zvrst in/ali obliko publikacije. Leposlovnemu gradivu večinoma določajo vrstilec za književnost, pogosto pa tudi vrstilec za literarno zvrst. Medtem ko strokovnemu gradivu in publikacijam za bibliografijo raziskovalcev Sicris večina določi od dve do pet gesel (strokovnemu gradivu tudi več kot pet), leposlovju običajno določijo manj gesel (izjema so OŠ-SŠ, kjer teh razlik med vrstami gradiva skoraj ni bilo zaznati).

Katalogizatorji v slovenskih knjižnicah pri gesljenju najpogosteje uporabljajo priročnik Splošni slovenski geslovnik, pri klasificiranju pa Univerzalno decimalno klasifikacijo (UDC MRF na spletni strani NUK ali staro izdajo UDK). Zelo malo jih uporablja Splošni geslovnik COBISS.SI in geslovnik Pionirske knjižnice za mladinsko književnost. Katalogizatorji iz OŠ-SŠ in VK knjižnic pri gesljenju pogosto uporabljajo lastni geslovnik ali tezaver, v VK in SPEK pa tudi druge geslovnike ali tezavre. Navodila in smernice pri gesljenju in klasificiranju največ uporabljajo katalogizatorji iz VK (dve tretjini). Uporablja jih tudi približno polovica katalogizatorjev iz SK in tretjina iz OŠ-SŠ. V SPEK te uporablja le en katalogizator. Pri gesljenju najpogosteje uporabljajo Navodila za predmetno označevanje, pri klasificiranju pa priročnik Univerzalna decimalna klasifikacija in učbenik Alenke Šauperl, Klasifikacija knjižničnega gradiva: učbenik za študentke in študente bibliotekarstva.

Katalogizatorji so bili mnenja, da uporabniki gradivo pogosteje iščejo z gesli in redko oziroma skoraj nikoli z vrstilci UDK. Zanimivo je, da predvsem v OŠ-SŠ in SK nekaj katalogizatorjev meni, da uporabniki vseeno iščejo gradivo z vrstilci. Pri primerjavi pomembnosti gesel in vrstilcev katalogizatorji slabše ocenjujejo uporabniško poznavanje vrstilcev. Ugotovili smo, da so katalogizatorji boljše ocenjevali pomembnost vrstilcev UDK

v primerih, ko imajo gradivo na policah postavljeno po sistemu UDK. Pogosto so tudi dejali, da je UDK pomemben le z vidika postavitve gradiva in za statistične namene. Katalogizatorji med postopkom vsebinske obdelave razmišljajo o tem, na katero polico bodo postavili posamezno gradivo.

Rezultati raziskave so pokazali, da se razlogi za neenotnost v vsebinski obdelavi nahajajo predvsem v neuporabi smernic, navodil in priročnikov za gesljenje in klasificiranje oziroma v uporabi različnih tovrstnih pripomočkov. Hkrati smo pri primerjavi rezultatov naše raziskave in primerjalne analize procesa vsebinske obdelave med slovenskimi in ameriški katalogizatorji (Šauperl, 2005b) ugotovili, da slovenski katalogizatorji običajno izpuščajo zadnji korak procesa. Ta vključuje preverjanje vrstilcev ali predmetnih oznak v tekoči izdaji klasifikacijskega sistema ali seznama predmetnih oznak. Odsotnost te faze lahko izhaja iz dejstva, da nimajo nekega popolnega seznama predmetnih oznak ali normativne datoteke, ki bi jim omogočila preveriti predmetne oznake. Izdelava in predvsem tudi uporaba tovrstnega seznama oziroma datoteke bi zato veliko pripomogla k večji enotnosti vsebinske obdelave med slovenskimi katalogizatorji in posledično k bolj učinkovitemu iskanju gradiva s strani uporabnikov. Žal katalogizatorji v slovenskih knjižnicah pri vsebinskem označevanju gradiva redko uporabljajo kontrolirano besedišče, zato bi bilo nujno narediti korak v to smer. Zaradi majhnega vzorca in premalo raziskav na tem področju pa priporočamo, da se najprej izvede obsežna raziskava o procesu vsebinske obdelave v različnih slovenskih knjižnicah. Nadaljnje delo bi moralo temeljiti na izdelavi enotnih navodil in smernic ter na oblikovanju priročnikov za gesljenje in klasificiranje. V osnovi bi moral biti priročnik oblikovan za vse slovenske knjižnice, potrebni pa bi bili tudi specifični napotki za posamezne vrste knjižnic.

8 VIRI

Aupič, M. (2014). *Analiza najpogostejših gesel v šolskih knjižnicah in predlog geslovnika* (Magistrsko delo). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Ljubljana.

Bavis, B. in Brammer, R. (2015, Maj 7). *How to use subject headings to browse the Library of Congress online catalog*. [Spletna objava]. Pridobljeno s spletne strani <http://blogs.loc.gov/law/2015/05/how-to-use-subject-headings-to-browse-the-library-of-congress-online-catalog/>

Balíková, M. (2011). Focusing on user needs: New ways of subject access in Czechia. V *Subject access: preparing for the future* (str. 7–24). Berlin ; Boston: De Gruyter Saur

Bartol, T. (2004). *Klasifikacije - UDK - Univerzalna decimalna klasifikacija*. Pridobljeno s spletne strani http://www.informatika.bf.uni-lj.si/agro/GRADIVO/pred_klasifikacije%20-%20UDK%20-%20Univerzalna%20decimalna%20klasifikacija.pdf

Casson, E., Fabbrizzi, A. in Slavic, A. (2011). Subject search in Italian OPACs: An opportunity in waiting? V *Subject access: preparing for the future* (str. 37–50). Berlin ; Boston: De Gruyter Saur

Celija, N. D. (2000). Sistem UDK. V *Katalog OKO: hierarhično strukturirani viri, razpoložljivi na World Wide Webu*. Ljubljana: samozal. Pridobljeno s spletne strani <http://oko.zrc-sazu.si/UDK.htm>

Čelić-Tica, V. in Lešić J. (2007). *Novi UDK za šolske knjižnice*. Zagreb: Školska knjiga

Hodges, T. L. in Chan, L. M. (2009). Subject cataloging principles and systems. V *Encyclopedia of Library and Information Sciences* (3rd ed). Taylor and Francis: New York. doi: 10.1081/E-ELIS3-120043713

Holley, R. P. (2002). Subject access tools in English for Canadian topics: Canadian extensions to U.S. subject access tools. *Library Resources & Technical Services*, 52(2), 29–43. doi:10.5860/lrts.52n2.29

Hribernik, A. (2011). *Razširjenost gesljenja leposlovja v osnovnošolskih knjižnicah* (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Ljubljana.

Jahns, Y. (2011). 20 years of SWD – German subject authority data prepared for the future. V *Subject access: preparing for the future* (str. 61–75). Berlin ; Boston: De Gruyter Saur.

Knowlton, S. A. (2014). Power and change in the US cataloging community. *Library Resources & Technical Services*, 58(2), 111-126. doi:10.5860/lrts.58n2.111

Heiner-Freiling, M. in Landry, P. (2005). The use of the Dewey Decimal Classification (DDC) for the organisation of national bibliographies: Switzerland and Germany/Austria. *IFLA Conference Proceedings*, (str. 1-9). The Hague: IFLA

Kovač, T., Pelhan, A., Rozman, D., Sternad, M. in Verhovšek, D. (2003). *Spletni splošni slovenski geslovnik*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno s spletne strani <http://old.nuk.uni-lj.si/ssg/geslovnik.html>.

Likar, T. (2003). Enotna obdelava knjižničnega gradiva – pogoj za izmenjavo in skupno uporabo bibliografskih zapisov. *Knjižnica*, 47(1-2), 7-34

Mai, J. E. (2001). Semiotics and indexing: an analysis of the subject indexing process. *Journal of Documentation*, 57(5), 591-622. doi: 10.1108/EUM0000000007095

McGovern, J. E. (1999). Subject cataloging: A beacon for readers in search of books. *Contemporary Sociology*, 28(2), 142-143. Pridobljeno s spletne strani <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/2654838>

Read, J. M. (2003). *Cataloguing without tears: managing knowledge in the information society*. Oxford ; New Hampshire: Chandos Publishing.

Saarti J. (2002). Consistency of subject indexing of novels by public library professionals and patrons. *Journal of Documentation*, 58(1), 49-65. doi:10.1108/00220410210425403

SIST ISO 5963 (1996). *Dokumentacija – metode pregledovanja dokumentov, določanje njegove vsebine in indeksiranih izrazov*. Ljubljana: Slovenski inštitut za standardizacijo.

Smerkolj, L. (2007). *Vsebinski opis leposlovnega gradiva za otroke do 9. leta starosti* (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Ljubljana.

Splošni slovenski geslovnik: navodila za predmetno označevanje knjižničnega gradiva in geslovnik (2002). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica

State, E. N., Kigongo-Bukenya, I. M. N. in Okello-Obura, C. (2015). The correct language of cataloguing local publications in East Africa. *New Library World*, 116(9-10), 517-526. doi: 10.1108/NLW-01-2015-0004

Sternad, M. in Rozman D. (2014). *Vsebinska obdelava knjižničnega gradiva: učno gradivo*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno s spletne strani http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/izobrazevanje/2014/Vsebinska_obdelava.pdf

Stubelj, V. (2011). *Gesljenje leposlovja v srednješolskih knjižnicah* (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Ljubljana.

Svanberg, M. (2011). Dewey in Sweden: Leaving SAB after 87 years. V *Subject access: preparing for the future* (str. 101–109). Berlin ; Boston: De Gruyter Saur.

Šauperl, A. (2000). *Klasifikacija knjižničnega gradiva: učbenik za študentke in študente bibliotekarstva*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Šauperl, A. (2005a). IFLINE smernice za predmetno označevanje: prednosti in slabosti v luči spoznanj o vedenju uporabnikov. *Knjižnica*, 49 (1-2), 9-26.

Šauperl, A. (2005b). Subject cataloging process of Slovenian and American catalogers. *Journal of Documentation*, 61(6), 713-734. doi:10.1108/00220410510632059

Šauperl, A. (2009). Matilda, kje si?: vsebinski opis mladinskega leposlovja v slovenskem katalogu in katalogih sosednjih dežel. *Knjižnica*, 53(1-2), 165-177

Učakar, P. (2002). Gesla za vsebinski opis leposlovja v osnovnošolskih knjižnicah. *Šolska knjižnica*, 12(3), 98-103

Vovk Godeša, D. (2010). *Gesljenje leposlovja v SK* (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Ljubljana.

9 PRILOGE

PRILOGA 1: VPRAŠALNIK ZA ŠOLSKE IN SPLOŠNE KNJIŽNICE

PRILOGA 2: VPRAŠALNIK ZA VISOKOŠOLSKE IN SPECIALNE KNJIŽNICE

Priloga 1: Vprašalnik za šolske in splošne knjižnice

Uvod

1. Koliko vas je zaposlenih v knjižnici in s kakšno izobrazbo?
2. Koliko vas obdeluje gradivo?
3. Kateri sistem uporabljate (COBISS, WinKnj)?

Določanje gesel in UDK

1. Ali pri obdelavi gradiva vpisujete gesla in UDK tako za strokovno gradivo kot tudi leposlovje?

	Vedno	Večinoma	Včasih	Nikoli	Drugo
Leposlovje - gesla					
Leposlovje – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					

2. Od česa je odvisno, ali boste določili gesla /UDK?

Od vsebine knjige	Od razpoložljivega časa	Od količine knjig v obdelavi	Od trenutnega razpoloženja	Od ustaljene prakse v knjižnici	Drugo
Leposlovje – gesla					
Leposlovje – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					

3. 1 Kako oz. na kakšen način določate gesla/UDK za leposlovje?

- a) knjigo preberete
- b) knjigo preletite
- c) pozanimate se o vsebini knjige
- d) izberete po občutku
- e) prevzamete iz COBISSa
- f) drugo: _____

3. 2 Kako oz. na kakšen način določate gesla/UDK za strokovno gradivo?

- a) knjigo preberete
- b) knjigo preletite
- c) pozanimate se o vsebini knjige
- d) geslite po občutku
- e) drugo: _____

4.1 Ocenite z oceno 1 – 5, kako pomemben del opisa knjige se Vam zdijo gesla?

(1-nepomemben, 5– zelo pomemben)

leposlovje 1-----2-----3-----4-----5

strokovno gradivo leposlovje 1-----2-----3-----4-----5

4.2 Ocenite z oceno 1 – 5, kako pomemben del opisa knjige se Vam zdi UDK?

(1-nepomemben, 5– zelo pomemben)

leposlovje 1-----2-----3-----4-----5

strokovno gradivo 1-----2-----3-----4-----5

5.1 Kaj najpogosteje določate z gesli?

5.1.1 Pri leposlovju

- a) širšo snov
- b) glavne motive
- c) drugo: _____

5.1.2 Pri strokovnem gradivu

- a) širšo snov
- b) glavne teme
- c) zvrst
- č) drugo: _____

5.2 Kako najpogosteje oblikujete UDK?

5.2.1 Pri leposlovju

a) vrstilec za književnost

b) žanr

c) drugo:

5.2.2. Pri strokovnem gradivu

a) glavna tema

b) več tem

c) oblika publikacije (npr. učbeniki, priročniki)

č) drugo: _____

6. Koliko gesel povprečno določite za en naslov?

	Eno geslo	Dve do pet gesel	Več kot pet gesel
Leposlovje			
Strokovno gradivo			

6.2 Koliko vrstilcev UDK povprečno določite za en naslov?

	En vrstilec	Dva do tri vrstilce	Več kot tri vrstilce
Leposlovje			
Strokovno gradivo			

7.1 Ali vpisujete gesla za ciljno publiko (npr. za dekleta)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Leposlovje				
Strokovno gradivo				

7.2 Ali uporabljate privesne vrstilce za knjige za otroke (02.053.3) ali mladinsko književnost (821-94)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Leposlovje				
Strokovno gradivo				

8.1 Gesla: Ali vpisujete formalne oznake (npr. žanr)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Leposlovje				
Strokovno gradivo				

8.2 UDK: Ali vpisujete obliko (npr. splošni privesni vrstilci za obliko publikacije) in žanr (posebni privesni vrstilci za literarno vrsto) publikacije?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Leposlovje				
Strokovno gradivo				

9.1 Ali so razlike pri določanju gesel za različne starostne stopnje učencev (npr. glede izbire ustreznih gesel, števila gesel, ipd.)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Leposlovje				
Strokovno gradivo				

Če včasih: kdaj in zakaj?

Če so razlike: kakšne in zakaj?

9.2 Ali so razlike pri določanju UDK za različne starostne stopnje učencev oz. za učence in učitelje (npr. glede izbire ustreznih gesel, števila gesel, ipd.)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Leposlovje				
Strokovno gradivo				

Če včasih: kdaj in zakaj?

Če so razlike: kakšne in zakaj?

10.1 Če gesla oblikujete sami:

a) jih prilagodite potrebam bralcev

b) jih prilagodite lastnim potrebam

c) jih prilagodite internim pravilom

č) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

10.2 Če UDK oblikujete sami:

- a) ga prilagodite potrebam bralcev
- b) ga prilagodite lastnim potrebam
- c) ga prilagodite internim pravilom
- č) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

11. Če zapis kopirate iz COBISS-a:

- a) obdržite gesla, ki so bila dodeljena
- b) zbrišete vsa gesla in oblikujete svoja
- c) obdržite samo tista, ki se vam zdijo smiselna
- č) obdržite UDK, ki je bil ali so bili dodeljeni
- d) zbrišete vse UDK in oblikujete svoje
- e) obdržite le tiste vrstilce, ki se vam zdijo smiselni
- f) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

12.1 Kako pogosto oblikujete gesla sami oz. kako pogosto jih kopirate?

- a) vedno oblikujete gesla sami
- b) pogosteje jih oblikujete sami in redko kopirate
- c) pogosteje jih kopirate in redko oblikujete sami
- č) vedno jih kopirate
- d) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

12.2 Kako pogosto oblikujete UDK sami oz. kako pogosto jih kopirate?

- a) vedno oblikujete UDK sami
- b) pogosteje ga/jih oblikujete sami in redko kopirate
- c) pogosteje ga/jih kopirate in redko oblikujete sami
- č) vedno ga/jih kopirate
- d) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

13.1 Vam je pri gesljenju v pomoč kateri od spodaj navedenih geslovníkov?

- a) Splošni slovenski geslovník
- b) geslovník Pionirske-Centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo
- c) lastni geslovník
- č) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

13.2 Katere priročnike uporabljate pri dodeljevanju UDK?

- a) UDC MRF na spletni strani NUK
- b) staro izdajo UDK
- c) drugo: _____

14. Ali pri določanju gesel in UDK upoštevate kakšna navodila, predloge, smernice ipd?

a) da

Katera? _____

b) ne

15. Ali se vam zdi smiselno, da bi se osnovnošolski / srednješolski knjižničarji ali knjižničarji visokošolskih in SPEK z istega strokovnega področja povezali in izdelali skupne smernice za oblikovanje gesel in UDK za svojo vrsto knjižnic?

a) da

b) ne

Iskanje

1. Kako pogosto sami iščete po geslih in UDK?

	Vedno	Večinoma	Včasih	Nikoli	Drugo
Leposlovje - gesla					
Leposlovje – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

2. Ali imajo vaši uporabniki možnost samostojnega iskanja po računalniškem katalogu vaše knjižnice?

a) da

b) ne

3. Če imajo to možnost, ali iščejo z gesli in UDK?

	Vedno	Večinoma	Včasih	Nikoli	Drugo
Leposlovje - gesla					
Leposlovje – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					

4.1 Kako poznajo gesla, ki ste jih določili?

a) zelo dobro

b) dobro

c) slabo

d) ne poznajo

e) drugo: _____

4.1 Kako poznajo UDK, ki ste ga/jih določili?

a) zelo dobro

b) dobro

c) slabo

d) ne poznajo

e) drugo: _____

5.1 Ali imate v knjižnici geslovnik?

a) da, javno dostopen v tiskani obliki

b) da, javno dostopen v elektronski obliki

c) da, tiskan, a le za interno rabo

č) da, elektronski, a le za interno rabo

d) ne

5.2 Ali imate v knjižnici seznam UDK?

- a) da, javno dostopen v tiskani obliki
- b) da, javno dostopen v elektronski obliki
- c) da, tiskan, a le za interno rabo
- č) da, elektronski, a le za interno rabo
- d) ne

Postavitev gradiva

Prosimo opišite postavitev strokovnega in leposlovnega gradiva.

Priloga 2: Vprašalnik za visokošolske in specialne knjižnice

Sem Tjaša Medved, absolventka 2. stopnje Bibliotekarstva na Filozofski fakulteti. Vabljeni ste k reševanju ankete za namene raziskave "Vsebinska obdelava v slovenskih knjižnicah", ki jo opravljam za potrebe svojega magistrskega dela.

Anketa je namenjena slovenskim bibliotekarjem, ki se lotevajo postopka vsebinske obdelave v knjižnicah. Vaša naloga je le odgovoriti na zastavljena vprašanja. Reševanje ankete bo trajalo približno 20 minut. Udeležba v raziskavi ne prinaša posebnih tveganj, boste pa z vašimi odgovori pripomogli k vpogledu odnosa slovenskih knjižnic do vsebinske obdelave. Cilj raziskave pa ni ocenjevanje vsake posamezne knjižnice, temveč spoznavanje razmer v praksi.

V magistrskem delu bodo objavljeni in dostopni le skupinski rezultati. Vaša identiteta in identiteta knjižnice v nobenem primeru ne bo razkrita. Odgovori bodo uporabljeni le za namene te raziskave.

Uvod

Na začetku vas prosim, da mi zaupate nekaj **osnovnih podatkov** zaposlenih v vaši knjižnici, obdelavi gradiva in sistemu, ki ga uporabljate.

Zanima me, koliko vas je zaposlenih v knjižnici in s kakšno izobrazbo; koliko jih obdeluje gradivo in kateri sistem uporabljate (COBISS)? Morda še kaj drugega (lokalno)?

Sedaj vam bom zastavila nekaj vprašanj, ki se navezujejo na **določanje gesel in UDK**.

1. Ali pri obdelavi gradiva vpisujete gesla in UDK tako za bibliografije raziskovalcev, kot tudi za drugo strokovno gradivo in leposlovje, če ga imate?

	Vedno	Večinoma	Včasih	Nikoli	Drugo
Bibliografija raziskovalcev - gesla					
Bibliografija raziskovalcev – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					
Leposlovje - gesla					
Leposlovje – UDK					

2. Od česa je odvisno, ali boste določili gesla/UDK?

	Vsebina knjige	Razpoložljivi čas	Količina knjig v obdelavi	Ustaljena praksa v knjižnici	Drugo
Bibliografija raziskovalcev - gesla					
Bibliografija raziskovalcev – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					
Leposlovje - gesla					
Leposlovje – UDK					

3.1 Kako oz. na kakšen način določate gesla/UDK za bibliografijo?

- a) Knjigo/članek preberete
- b) Knjigo/članek preletite
- c) Pozanimate se o vsebini knjige/članka
- d) Izberete po občutku
- e) Previzirate iz COBISSa
- e) Drugo: _____

3.2 Kako oz. na kakšen način določate gesla/UDK za strokovno gradivo?

- a) Knjigo preberete
- b) Knjigo preletite
- c) Pozanimate se o vsebini knjige
- d) Geslite po občutku
- e) Drugo: _____

3.3 Kako oz. na kakšen način določate gesla/UDK za leposlovje?

- a) Knjigo preberete
- b) Knjigo preletite
- c) Pozanimate se o vsebini knjige
- d) Geslite po občutku
- e) Drugo: _____

4.1 Ocenite z oceno 1 – 5, kako pomemben del opisa knjige se Vam zdijo gesla?

(1-nepomemben, 5– zelo pomemben)

Bibliografija raziskovalcev 1-----2-----3-----4-----5

Strokovno gradivo 1-----2-----3-----4-----5

Leposlovje 1-----2-----3-----4-----5

4.2 Ocenite z oceno 1 – 5, kako pomemben del opisa knjige se Vam zdi UDK?

(1-nepomemben, 5– zelo pomemben)

Bibliografija raziskovalcev 1-----2-----3-----4-----5

Strokovno gradivo 1-----2-----3-----4-----5

Leposlovje 1-----2-----3-----4-----5

5.1 Kaj najpogosteje določate z gesli?

5.1.1 Pri bibliografiji raziskovalcev

a) Širšo snov

b) Glavne teme

c) Drugo:_____

5.1.2 Pri strokovnem gradivu

a) Širšo snov

b) Glavne teme

c) Zvrst

č) Drugo:_____

5.1.3 Pri leposlovju

a) Širšo snov

b) Glavne motive

c) Drugo:_____

5.2 Kako najpogosteje oblikujete UDK?

5.2.1 Pri bibliografiji raziskovalcev

a) Vrstilec

b) Zvrst (npr. zgodovinski pregled)

c) Drugo:_____

5.2.2. Pri strokovnem gradivu

a) Glavna tema

b) Več tem

c) Oblika publikacije (npr. učbeniki, priročniki)

c) Drugo: _____

5.2.3 Pri leposlovju

a) Vrstilec za književnost

b) Literarna vrsta ali zvrst (žanr)

c) Drugo: _____

6.1 Koliko gesel povprečno določite za en naslov?

	Eno geslo	Dve do pet gesel	Več kot pet gesel
Bibliografija raziskovalcev			
Strokovno gradivo			
Leposlovje			

6.2 Koliko vrstilcev UDK povprečno določite za en naslov?

	En vrstilec	Dva do tri vrstilce	Več kot tri vrstilce
Bibliografija raziskovalcev			
Strokovno gradivo			
Leposlovje			

7.1 Ali vpisujete gesla za ciljno publiko (npr. za profesorje/štolente)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Bibliografija raziskovalcev				
Strokovno gradivo				
Leposlovje				

8.1 Gesla: Ali vpisujete formalne oznake (npr. žanr)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Bibliografija raziskovalcev				
Strokovno gradivo				
Leposlovje				

8.2 UDK: Ali vpisujete obliko (npr. splošni privesni vrstilci za obliko publikacije) in žanr (posebni privesni vrstilci za literarno vrsto) publikacije?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Bibliografija raziskovalcev				
Strokovno gradivo				
Leposlovje				

9. Ali so razlike pri določanju gesel za različne uporabnike (npr. študente in raziskovalce, glede izbire ustreznih gesel, števila gesel, ipd.)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Bibliografija raziskovalcev				
Strokovno gradivo				
Leposlovje				

Če včasih: kdaj in zakaj?

Če so razlike: kakšne in zakaj?

9.2 Ali so razlike pri določanju UDK za različne uporabnike (npr. študente in raziskovalce, glede izbire ustreznih gesel, števila gesel, ipd.)?

	Da	Ne	Včasih	Drugo
Bibliografija raziskovalcev				
Strokovno gradivo				
Leposlovje				

Če včasih: kdaj in zakaj?

Če so razlike: kakšne in zakaj?

10.1 Če gesla oblikujete sami:

- a) jih prilagodite potrebam bralcev
- b) jih prilagodite lastnim potrebam
- c) jih prilagodite internim pravilom
- č) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

10.2 Če UDK oblikujete sami:

- a) ga prilagodite potrebam bralcev
- b) ga prilagodite lastnim potrebam
- c) ga prilagodite internim pravilom
- č) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

11. Če zapis kopirate iz COBISS-a:

- a) obdržite gesla, ki so bila dodeljena
- b) zbrisete vsa gesla in oblikujete svoja
- c) obdržite samo tista, ki se vam zdijo smiselna
- č) obdržite UDK, ki je bil ali so bili dodeljeni
- d) zbrisete vse UDK in oblikujete svoje
- e) obdržite le tiste vrstilce, ki se vam zdijo smiselni
- f) drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

12.1 Kako pogosto oblikujete gesla sami oz. kako pogosto jih kopirate?

- a) Vedno oblikujete gesla sami
- b) Pogosteje jih oblikujete sami in redko kopirate
- c) Pogosteje jih kopirate in redko oblikujete sami
- č) Vedno jih kopirate
- d) Drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

12.2 Kako pogosto oblikujete UDK sami oz. kako pogosto jih kopirate?

- a) Vedno oblikujete UDK sami
- b) Pogosteje ga/jih oblikujete sami in redko kopirate
- c) Pogosteje ga/jih kopirate in redko oblikujete sami
- č) Vedno ga/jih kopirate
- d) Drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

13.1 Vam je pri gesljenju v pomoč kateri od objavljenih geslovníkov ali tezavrov?

- a) Splošni slovenski geslovník
- b) Splošni geslovník COBISS.SI
- c) Lastni geslovník
- č) Drugo: _____

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

13.2 Katere priročnike uporabljate pri dodeljevanju UDK?

- a) UDC MRF na spletni strani NUK
- b) Staro izdajo UDK
- c) Drugo: _____

14. Ali pri določanju gesel in UDK upoštevate kakšna navodila, predloge, smernice ipd?

- a) Da
Katera? _____
- b) Ne

15. Ali se vam zdi smiselno, da bi se knjižničarji visokošolskih in SPEK z istega strokovnega področja povezali in izdelali skupne smernice za oblikovanje gesel in UDK za svojo vrsto knjižnic?

- a) Da
- b) Ne

Naslednjih nekaj vprašanj se nanaša na **iskanje gradiva**.

1. Kako pogosto sami iščete po geslih in UDK?

	Vedno	Večinoma	Včasih	Nikoli	Drugo
Bibliografija raziskovalcev - gesla					
Bibliografija raziskovalcev – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					
Leposlovje - gesla					
Leposlovje – UDK					

Ali so razlike med različnimi vrstami gradiva? Če so, kakšne so in zakaj?

2. Ali imajo vaši uporabniki možnost samostojnega iskanja po računalniškem katalogu vaše knjižnice?

a) Da

b) Ne

3. Če imajo to možnost, ali iščejo z gesli in UDK?

	Vedno	Večinoma	Včasih	Nikoli	Drugo
Bibliografija raziskovalcev - gesla					
Bibliografija raziskovalcev – UDK					
Strokovno gradivo – gesla					
Strokovno gradivo - UDK					
Leposlovje - gesla					
Leposlovje – UDK					

4.1 Kako poznajo gesla, ki ste jih določili?

- a) Zelo dobro
- b) Dobro
- c) Slabo
- d) Ne poznajo
- e) Drugo: _____

4.1 Kako poznajo UDK, ki ste ga/jih določili?

- a) Zelo dobro
- b) Dobro
- c) Slabo
- d) Ne poznajo
- e) Drugo: _____

5.1 Ali imate v knjižnici geslovník ali tezaver?

- a) Da, javno dostopen v tiskani obliki
- b) Da, javno dostopen v elektronski obliki
- c) Da, tiskan, a le za interno rabo
- č) Da, elektronski, a le za interno rabo
- d) Ne

5.2 Ali imate v knjižnici seznam UDK?

- a) Da, javno dostopen v tiskani obliki
- b) Da, javno dostopen v elektronski obliki
- c) Da, tiskan, a le za interno rabo
- č) Da, elektronski, a le za interno rabo
- d) Ne

Postavitev gradiva

Opis postavitve strokovnega in leposlovnega gradiva v obiskani knjižnici.

Zaključili ste z reševanjem. Najlepša hvala za sodelovanje.

IZJAVA

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Tjaša Medved

(Lastnoročni podpis)

V Ljubljani, 16. avgusta 2016